

Бәсти Гәлбинур

*Нәварасдә
симфонија*

*Центр “Sholumi” выражает благодарность
Президенту Международного Фонда “СТМЭГИ”
Герману Рашбиловичу Захарьяеву
за содействие в издании этой книги.*

Нэварасдэ симфонијэ / Бэсти Гэлбинур (Батсион Абрамова) – Поема э зуһун чуһури. “Sholumi”, Israel, 2013 – 180 вэлк.

Бэсти Гэлбинур (Батсион Абрамова) – э Гүбэ мәһлүмәј инкилиси кор сөхди, э Исроил э сосиални корһо дэниширә, эз чәһми нүвүсдәкорһој чуһур-һој доги јәкини. Өз 2006-мүн саләвоз широһо, поемаһо нә һекајәһо нүвүсдәрә сәр күрди, э зуһун чуһури нә азәрбојчони нүвүсдә. Ө 2012-мүн сал Мәркәз “Sholumi” јәкүмүн китоб широһојүрә – “Гәләм” нә аудиокитобүрә вәдәшәнди.

Ө гәдимә хори Гүбә э һилом чүм вокунди. 22 сали әдәј э Исроил зиһисдә.

© Batsion Avraham, 2013, Israel

© «Sholumi», 2013, Israel

Ћүрмәтлүжә хундәкор

Ћүрмәтлүжә хундәкор, әз и китобә хундә пишо мәрә војисдәни әз товун әну әритү јә-дү коф кујум.

Мә әз һәјили ә нәгүлһо, широһо, ә фолклор ән хәлғһо амбар дүл вәнорәм, әнчәг гисмәт һәчи овурди ки, мәһлүм инкилиси бирәм.

Һәдәтој хәлғһо әри мә һәмишә гимәтлү бири. Әз дәсмә вороморә гәдәр әз уһо ә һәр чикә коф вокундәм, чүнки әз гәд хәлғһо вәдироморә овосунһо, мәтәләһо, дарашаһорә әри човонә нәсил рәһ һохмо, рәһ инсонјәти бурбунә јә данандәјә мәһлүм гәдәри һисоб сохдәм.

Ә гәд әну хәлһо и чүклә хәлг имурәш әз ләһәбәләһә кәшдәнијә фолклорјүни ки, у ә јә шаграгә билог хушәш зәрә. Ов әну билог һич нәс варасдә, әз у ов јә бо хурдәкор дәһәмүрә вир нәс сохдә, јүрә кәнәш хурдә војисдә. Хохмој гәлг иму әз синог ән зомон кирошди, ә гәд умогһо һәмишә културәј хүшдәрә дошди, вәдирәвунди, чәһди сохди ки, күкһој әну дијәш лугонд, пәсә-пишојү дијәш фирәһ бу, човонһојму пәнчә-пара шәнү, ә хушә мозолмәндә руз расү. Ә торих әни чүклә хәлг иму чүм кәрдундәкор бисдокә мивинү ки, чуһурһој доги ә чичош зиһисдикәш, һәмишә һүрмәтчијә, гиногсәвәнә хәлг бири, әри әнуш хотур әнурә һәммә хосди. Уһо һәм ә гәд хәлг хүшдә ә дү-јәкирәвоз, һәм әз гуншијә хәлг бирәкорһорәвоз әз јә гоб чи хурдәт, ә шори јәки шор бирәт, ә бәди әз гул јәки тик күрдәт, ә чәтини әри јәки кумәк бирәт. Кәләјму, чүкләјмү әзини укут вәкүрдәјм, чүтам куфдирәнүт "нофиму" һәчи буррә омори, нәнүјму һәчи хундә омори. Уни ки, и чүклә хәлг имурә ә гәд хәлғһој һилом сәсүни, гимәтүни, чикәјүни. Ә гәд әнуһо сәр иму тик, руј иму очуги, чүнки имурә мәһлүмһо, духтирһо, инчинорһо, алимһојмүни ки, уһо ә торих чуһурһој доги нумһој хүшдәрә һүмүрбоги нүвүсди. **Ј. Агарунов, Г. Илизаров, Јәгутил Адам, С. Јакубов, М. Гаврилов, М. Дадашов, М. Агаруновә ки нәс шинохдә?! Һәлә зәнһо әз хунә руј буру нә винирә вәһдәһо имурә Ливго духтир, Сара духтирә хуно хубә сәнәһәткорһо бири. Мидсистрә Јәһәти Абрамова ә шүвәр хүшдәрәвоз ә вәхт дәһво ә гәд ов-аташ дарафди, һәр дүшү әз унчо сог-саламат вокошдәт. Күлбоһор Давидова гәһрәмон бири. Иләһәз човонһојмуш әз рәһ кәләтәһо пәс нәс мундәнүт, ә сәр күк хүшдә појисдә ә хубә һәмәлһој хүшдәрәвоз ә рәһ хәлг үшүг вәнкәсдәнүт.**

Чүн Керман Захарјајевийэ хэлфһо энчэг һэжилһој эн јэ һасул нисд, уһо һәмикэ сэр кэлэји эн битэв хэлг имунут.

Ө имбурузинэ руз э бэхт иму э хори Исроил курэ бирэ офдори. Өји рәһ хэлг иму э пишој амбарэ чэтиниһо домунди. Өз үлкэ тэ үлкэ э рәһ зиндәкуни амбара дэкүшукиһо винири, э фурм зиндәкуниш кэмэ тәфәһәти нәдири. Тэ уһорэ эз һәрә вәкүрдә инсонһојму сәһәр хурди, эз тун э тун кирошди.

Ө мозолмәш сәнәһәтмәрә дәкиш сохдә офдори. Мә инчо таза сәнәһәт вәкүрдәм-сосиални корсох. Сосиални корсохә хуно һәм әри хүшдә, әри кифләтмә, һәм әри балаһој чәһмәт иму, һәмикэ әри эз чэтини вадарафдә рәһ кәшдәкорә одоми эз дәсмә вороморә кумәкирә сохдәм. Амбардәки әкимә зәнһој чүһурһојму омори, у зәнһо ки, э хутә бирә һадәтој хэлг имурәвоз э хори Исроил һисдијә зиндәкунирә вәрәвурд сохдә јәһәлмиш бирәт, рәһ вир сохдәт, рәһ хушә руз кәшдәт. Өзунихош бири ки, әри хүшдә нәһ, әри һэжилһој хүшдә чорә хосдәт. Мәрдһош эз таза зиндәкуни билбули дирәт, һәвәл дуз-дурку коф әнуһо дүдү нәсбирәнбукә, сәһм әнуһо э гәд кифләт дүлһорә миләрзундкә, э инчо гонунһорә э пәсәј зәнһо винирә мазэндәј сәс хүшдәрә вир сохдәт. Ө чэтини дүзмиш бирә нәданусдәкорһо мәрдһош бири, умәһәли уһо мәчбур бирәт кумәк хосдәт. Јошлүјә одомиһо э күһнә зиндәкунирәвоз әри хүшдә зивисдәт, омо уһорәш кэмә сәрәдәрди нә бири. Ө гәд хунә дусты, шолуми нәдәбирәнки, һәлбәт, һәжилһош амбара сәһәр кәширә, э дәрдәвоз кәлә бирәнүт. Һәлә чэтиниһој сохдә кор, зәнлү-мәрдлү кәләлү-чүкләлү э пәсәј лугој нун вирих-вирихи бәһзи кифләторә дијәш гувот дори, э сәр күк сәхд појунди, бәһзиһојкәрә э пишој амбарэ чэтиниһо һишди. Өзуни кифләтһо ләһә вокунди, кумәк хосди, э һәчирәвоз норә рәһ бәбә-кәләбәһо дәкиш бири, амбардәки кифләтһо хубә һадәтһојмурә дошдәт, таза һадәтһој хори Исроиләш гобул сохдәт. (Хэлг иму әгүлмәндә хэлги, у эз чэтини әри хүшдә һәмишә рәһ офдә данусдәни).

Ө инчо эз јә чијикәш коф сохдә э чикәјү мијофдону. Иш хосијәт инсони. Хосијәт инсон сәрһәд насдә. Ө чичо нәбисдокәш у хүшдәрә бурбундәни, иллоһ ки, хосијәт кәләтәј хунә. Урә ки хубә хосијәт вәбирәни кифләт мүһкәм, мәһрибон бирә, омо зобунә хосијәт эн у э гәд әни гәтмәгәриши кирошдә дәкишукиһорә гимәт дорә насдә.

Ундэ эсил бэдбэхти оморэ, хүшдэнијүш эзини хосијэт эн дэдэј хунэ бирэнки!

Дэдэј! Һэмэломорэји эн Һилом э сэр эни нум вэри. Э нум эну, э шир эну, э муј эну киҺо сэр нэ вэнкэсди! ГилинчҺо э гоб вокошди, мүҺэббэт лэҺэ вокунди, гушҺо э у сэс овоз дори!

Омо, бијо кујим, Һэммэ дэдэјҺо нум дэдэјирэ э ҺисдиҺо мэртэбэјү дошдэ данусдэними?!

Хэрэбэ Һэјилэ Һэмишэ гинэмиш сохдэнүт, омо у Һэјилэ ки кэлэ сохдэ, Һэјил ки, Һэчу хэрэб эз дэдэј нэс бирэ! Бэдхосијэтэ дэдэјэ хубэ Һэјил мэчбур бирэ, э рэҺ бэрдэ, э гэд эну хунэ чү кирошдэкэ јэкиш насдэ, эз дэрд эну Һэјил кэсэ хэбэр нэс бирэ, омо хэрэбэ Һэјил э дэдэј бируји сохдкэ эл-вилэјэт урэ гинэмиш сохдэ.

Һүрмэтлүјэ хундэкор, бэлкэ и кофҺојмэ эритү Һэчојиб омо, э уҺорэвоз рази нэ бисдори, лап дуз имбоши. Чүнки хүшдэрэ гимэт дорэ данусдэкорэ јэ одоми э дэдэј хүшдэ бируји нисоху! И э шир дэдэј пој зэрэјини!

Бовор сох э и китоб нүвүсдэ омориҺо Һэммэ корҺо эз рузбэрузинэ зиндэкуни вэкүрдэ оморэ корҺоји, эз фантазијэјмэ Һичиш зијод нэ сохдэм. Инчо эзуни чиҺо Һисдики, э гэд хэлг винирэм, э эгүлмэ домунди, эзуниҺо Һисди ки, эз чэнд салинэ сохдэ кормэ э мэ гисмэт бирэ одомиҺорэвоз рујбэруј нүшдэм, э сэр энуҺо оморэ ихтилотҺорэ шинирэм, уҺо э мэ сэхт кори сохди. Экэр, эз э сэрмэ оморэ корҺош э инчо нушунэҺо кэшдикэ, бовор сох, урэш мијофи, чүнки мэш духтэр эни хэлгүм, ниимбисдо ки, э и гэдүшэ хориму и проссэ мэш нэ кирошдэ бошум, чүнки инсон эри хэлг норэ күрпирэ Һэвэл эри хүшдэш бијо бүнү.

Эји китоб мэрэ војисиди ки, Һэммэј эни корҺорэ вэчүнүм, тазадан э хундэкорҺо бурбундэ данүм. Экэр тү и китобэ хундэнки, јэ кэм э фикир рафдикэ, түрэ бирэ кирошдэҺорэ вэрэвурд сохдэ војисдкэ ундэ мидам ки, э мэтлэбмэ расирэм.

Эри балаҺој хэлгмэ эдэм хушбэхти, мозолмэнди, үшүгмэндэ рэҺ хосдэ. И китоб эри Һэр хундэкор биҺил кумэк хушэ рузҺо бу!

Э Һүрмэтэвоз, Бэсти Гэлинур

Симфонија нэс варасдэ

Дэдэј, э хүмүр һэжил эн һэзизэ, эн кэрэклүжэ инсони. Дэдэјсүз урэ хүмүр, зиндэкуни нист, нидав бирэ. Дэдэј кэширэ нэфэс, хурдэ ов нэ нун эн һэжили. Дэдэј амбара чэбүр кэширэ, һэр чэтинирэ э гимэт хүмүр хүшдэрэвоз һэл сохдэ, э шори һэжил шор бирэ, дэрд энурэ э дорун дүл кэширэ.

Ө һэр күнч һилом дэдэј һэ дэдэји, мүһбэт вэ һүрмэт дэдэј сэрһэд нэсда, чүнки дэдэј эри бала чун гурбу дорэ, у э чэтини офдорэнки э пэсэјү э эхир һилом миданү рафдэ.

Ө нум дэдэјһо э садһорэвоз эсэрһо нүвүсдэт, амбара киноһо кэширэт. Һүрмэтлүжэ шоирэ Батсион Абрамова “Нэварасдэ симфонија” — нумлүжэ поемај хүшдэрэ һэчи сэр күрди:

Нум дэдэјэ зэвэрдэс ки,
Чикэјүрэ э сэр дэс ки.
Тү э у зэн сох ки һүрмэт,
Һүрмэт түрэш дору чэһмэт.

Эри дэдэј вэхд нүвүсдэ нэ омори. Эз вэхд Одом нэ Һово тэ имбуруз дэдэјэ чикэјүни, гимэтүни:

Эз гэдими тэ имбуруз,
Ө нум дэдэј коф кунчундэт.
Омо, һэлэ һич тэ и руз,
Гимэт дорэ нэданусдэт.

Поема, “Нэварасдэ симфонија”, эз хүмүр амбара салһо, бэлкэш чэнд садсалһо э гирог эн јэ рэһ “ришэ шэндэ, шэх појисдэ”, э сэрини васал, э кэрми һоминонһо, рэһкирорһорэ эзир пурэ лүкэһој хүшдэ вэкүрдэ, хушһол сохдэнијэ јэ дор эдэј коф сохдэ. Һүрмэтлүжэ шоирэ Б. Абрамова э метафорэрэвоз дорэ э дэдэј бэнзэтмиш сохди.

Јэ вэхд кэрэклү буһо и дор, имоһој пир бирэ гэд бири, лүкэһојү хүшк бирэ, вэлкһојү эзир појһо тутунэ бири. Омо кэнэш хүшдэрэ вир нэсохди, э сэр энү тижнэ, хүшкэ лүкэһојү тији биријэ вэрфһој зомонэ урэ дијэш вэкир, дијэш рач бурбунди.

Өкэр Б. Абрамова, кэлэ эдэби персонаж поемај хүшдэрэ — Күлсүрхэ э и дор бэмзэр сохдикэ э һэрэј Күлсүрх нэ дор ухшэшэ тарафһо амбар имбу винирэ: Күлсүрх һэзизэ нихри хүшдэрэ э чү фурм, э чү војкэрэвоз кэлэ сохдикэ, дориш э сэр эн вэлкһој хүшдэ һэчу һэзијэт кәшири, э у мүһбэтэвоз уһорэ дошди вадирэвунди. Омо, э чэтини офдорэнки...

Дор нэ Күлсүрх һэрдүшү э јэ риз појисдэт — э риз бэдбэхди. Һэрдүшү э хүшдэ киро бэдбэхдүт.

Күлсүрх, јараһој дәһворэ э чүм хүшдэ дири, дэрдһојүрэ э дүл хүшдэ кәшири. Тәјтэ шүвэрү Бәнил эз дәһво э хунэ вокошдэ, кәширэ һэзоб-һэзијотһојүрэ гэдэр нэ бири, чүнки и дураза салһо эз Бәнил јэ хәбэр-этэр нэ данусди, имид хүшдэрэ э Худо бәсди.

Дәһво әри инсонһо һәмишэ јэ зобунэ болэ бири, инсонһорэ күшди, хунәһорэ, шәһәрһорэ вачарунди, зәнһорэ шүвәрсүз, һәјилһорэ бәбәсүз һишди, чәнд-чәнд мэтләбһорэ э дүл инсонһо дәјишди:

Бижо дәниш һол эн хәлгә,
Куј, ки дорэ и һәг хәлгә.
Хори эн у э һолов дә,
Бирәһојү э јолов дә.

Бәнил, шүвэр Күлсүрх, таза һәтон бирикәш, һәммә чоһилә мәрдһој хәлгә хуно, э тән шинел вокундә, э дүш туфанк вәнори, әри Ватана эз дәс "зәһәрлүјә мар" хилос сохдә э рәһ вадарафди. Бәнил э дәһво рафдә, һилом Күлсүрх дәкиш бирә.

Бәнил таза һәтон бири,
Ранк эн хинэ э дәсү вә.
Һәлә дүрүст зән нә дири,
Ношумојү э һәрүс дә".

Күлсүрх, э һәдәтһој эн чәһмәт хүшдэ тоби бирә, јэ мәрдә зәно хуно тәмизэ нум шүвэрә дошдә, э һәр дәрд-болэ тоб дорә. Сәбәһ-тәшәв рујә э тараф Худо чарундә лово-тәшво сохдәни ки, һэзизэ шүвэрү э хунэ вокошдү. Офуррәкор рәһмәдүл бирә Күлсүрхэ э

шүвэр расундэ:

Бэнил соги у омори,
Өз дэр хунэ диромори.
Чэтиниһо јогин һэчи,
Һич нэ рафди пучи-һичи”.

Ө кумэки Худорэвоз, эхирдэ, дэрд шүвэрэ кэширэнбуһо һэрүс
э шүвэр, дэрд кукэ кэширэнбуһо дэдэј э кук, дэрд бирорэ
кэширэнбуһо хэхэрһо э бирор расири. Инсонһо дүлдинчи бири, э
хунэ-чикэ расири. Уһорэ эри мозолмэнд бирэ дијэ чү кэрэки?!
Фэрзэнд! Ө гэриш чэхмэт эри сэртик бирэ, эри эз хүшдэ мирос
һишдэ!

Омо “эз сэхиб дэрд дэрд кэм нэс бирэ”. Күлсүрх нэ Бэнил
мәһрүмүт эри јэ ворис. Уһо рујэ э Худо күрдэ, дово-дэрму сохдэ,
рузһо, мәһһо, салһорэ э имидовоз кировундэ, рәһ нихрирэ кузэт
сохдәнбүрүт:

Ө дүл Күлсүрх һэсрэт дэбу,
Урэ јэбо имид нэбу,
Ө и хунэ мидав норэ
Һэјил дэри јэ куфэрэ.

Өри гиндог тамаруза Күлсүрх нэ Бэнил руј һэр чэтиниһорэ
дирэ, эз и синог эн һүмүриш кирошдэ, эхирдэ э војкэј дүл
расирәнүт. Ө хунэј Бэнил нэ Күлсүрх мозол пој вокундэ, эз и хунэ
сэс һэјил оморэ:

Кифлэт Бэнил бэхтэвэри,
Ө мәһрэкэј бэхтэвэрһо.
Ө һэсмушу јэ мәнк вэри,
Товуш дорэ э сэр догһо.

Нихри хунэј Күлсүрх нэ Бэнил Мозол э хунэј бэбэ нэн дэдэј пој
мозолмэндирэ дэшэндэ, руј бэбэ-дэдэјэ үшүглү сохдэникэш, эхирдэ
хүшдәнү эз мозол хүшдэ мәһрүм мундэ.

Эз паздэх салаји эз бэбэ јетим мундэ, э шаздэх салаји рази-нэ-рази эз хунэј бэбэ э хунэј шүвэр пој дэнорэниһо Мозолэ војисдэнбу руј һиломэ винү, э хундэји дарафдэ э мэтлэбһој дүл хүшдэ расү, мозоллу бу, бэхтэвэрэ һүмүр кировуну. Куфдирэнүт: "тү шумордэј түрэ шумор, виниш фэлэк чү шумордэкэ".

Шүвэр Мозол эз руј чэнд гэдэр бујлу-бухунлу, јорошуглујэ икидэ чоһил вэдиникэ, эз дору у унгэдэ иһтиборсүз, залум, бифојдэ, зэн-һэјил, хунэ-чикэ э вэч нэс вэкүрдэниһо, руз-шэв хүшдэрэ э сэр гумор кировундэниһо јэ одомини. У э һэрэј чэһмэт мэрди, э гэриш хунэ залум эн зэн. Урэ зэн кэрэки әријү һэјил бијору, э корһој хунэ дэчару, гуллуғчи эн хунэ, эн дэдэј-хэхэрү бу. Мозол э чүм шүвэр бигимэт, э хунэј шүвэр һүрмэтсүзи, урэ э гэд хунэ ихтијор коф сохдэш нисди. Һэдэт кор хүшдэрэ сохдэ. Һәрүсэ э хунэј хүсүр нэ зуһуни, нэ һүрмэт. Куфдирүткэ: "мир" – бијо мүрү, "мун – "бијо муну.

Шүвэр әну бифојдэји,
Ә дун инсон чәнэвәри,
Әрковонэ кук дэдэји,
Әри кифлэт кәмһүнәри.

Шүвэр әну һүнәрмәнди
Әри э зән куч бурбундэ.
Нэ дэ э у гијрәтмәнди,
Хубһо урэ дуст нэс күрдэ...

Мозол нәки эз шүвэр, эз кифлэт шүвәриш јэ дузи нэс дирэ. У јэ кәс нэс офдәки ләһэ вокундэ дәрдһој хүшдэрэ коф соху, јэ кумәки хоју. Бәлкә һәрки-кири э сәр дәрдү мәлһәм вәнү. Нәһ, нә бисдо әзини одоми әри Мозол. Һәлә һәзизә дэдәјү, Күлсүрх, эз дәрдһој духтәр хүшдэ хәбәрдор бирэ чикэ э һорој сәсү нэс оморә, э у дәс кумәкирә дураз нэс сохдэ.

Сабур инсонәш гэдәрүни, чүнки сабур инсон э әхири нүгтә расирәнки, у хубә эз хәрәб, дузә эз дурку чиро сохдә нәсда, кофә – коф чәһмәтиш э вәчү нэс бирә.

Мозол эз зиндәкуни хүшдә һәчи визор оморәбу ки, јэ руз гул

Һәжилһорә күрдә сәрә вәкүрдәни әз хунә вадарафдә, чүнки дијә урә куч, һәмсолә, дүл-ковунә нә домундәбу, һүмүрүш, ән һәжилһојүш ә у хунә әдәнбу пуч бирә. Мозол, әз хунәј шүвәр вадарафдәнки, дәдәјү — Күлсүрх духтәрә нә нәвәһој хүшдәрә әз конәј дәр гуј сохдә, һүмүрбоги әз уһо руј чарундә. Јәтимә Мозол дәдәјү зиндә һисди, јәсириш мундәни. Әз дәдәј, әз бирор-хәһәр дур мундә унгәдәш һәсонтә кор нисди, и јә кәлә дәрди ки, инсонә әз дору хурдә, һәл сохдә. Бәгдә ә зуһун чәһмәт офдорәш кәмә болә нисди, һәрки ә пәсәјү јә ”һәнәк вәдәшәндә, јә дәкәнәк”. Чү мисохи, һилом иму һәчи офуррә омори...

Мозол ә һәшд һәжиләвоз ә кучәһо домундкәш хүрд нәс бирә, һәжилһорә ә әзир гәнәд хүшдә вәкүрдә әри рәһ ковләјирә кәшдә ә курунә сафар вадарафдә. Ә һилом һә хәрәбә инсонһо нәс зиһисдә, хубһош зиһисдәни.

И һилом һич бирәһм нисди,
Хубһош инчо һич кәм нисди.
Ә и илчи, ә рәһ Мозол
Вәдиromo јә әһли-һол.

Поемарә, ”Нэварасдә симфонија”рә хундә-хундә одоми һә ә фикир рафдә, чүнки, инчо курундә мәсәлә норә омори: чүтам бирәки дәдәј әз һәжил хүшдә дәс вәкүрү. Һәлә и дәдәј тәјтә нихријү ә дүнјо оморә һәзобһој һиломә кәшири, чәнд салһо дово-дәрму сохди, руј хүшдәрә ә Офуррәкор чарундә сәбәһ тә шәв, шәв тә сәбәһ, нүшдә-вәхүшдә дуво сохди, јә шивдо хосди, әхирдә и зән әз у руј чарунди ки, әз сохдә кор әну духтәр ә гәриш чәһмәт нуму бијобур нәбу, чүнки һәдәт хәлг ә әзини корһо чәп дәниширә. Омо, чәһмәт јәкирә данусданикә, јәкикәрә нәсда!

И китобә хундәнкә јә фикир мәрә ә хүшдә сәхт кәши: әкәр Күлсүрх ә чикәј Мозол, Мозолиш ә чикәј Күлсүрх имбисдокә, Мозол мисохдми әзини корә, миһишдми Күлсүрхә ә хүрдә һәжилһорәвоз ә кучәһо? Ә әгүлмә киро, нәһ, чүнки әри Мозол ә јәкимүн чикә һәжилһојүни. Дүл Мозол әз дүл Күлсүрх фирәһтәји, фикирһојү очуги, ә дүл Мозол хубә војкәһо дәри. Мозол гәдүр дәдәјә данусдәни, Күлсүрх гәдүр балара нәһ.

Мозол һәжилһој хушдәрә кәлә сохдә-сохдә э мэтләб дүл хушдә расирә, һәжилһојү э үшүглүјә рузһо вадарафдә, дүл дәдәјә үшүглү сохдәнүт, гәдүр дәдәјә данусданүт, гимәт дәдәјә зәвәр күрдәнүт. И гимәтә һүрмәтлүјә шоирә Б. Абрамова һәчи бурбундә:

Дәдәј һүндүрә доги, э кәмәр һәжил вәри,
Чүшмәј коврә һәсмун, үшүг астарәј шәви.
Дәдәј покә шәбнәми э сәр күлһој сәбәһи,
Дәдәј ширинә бәһәр, әри һәжил тәмәһи...

Дәдәј әдәј зиһисдә э дүнјо, э дүл һәжилһо, э мәһниһо, э мусигиһо, симфонијај дәдәј нәс варасдә:

Локосүзә јә дүнјоји,
Ә руј хори нум ән дәдәј
Нэварасдә симфонијаји
Јә мәһәббәт: һәжил, дәдәј.

Б. Абрамова ихтилот ән и дү зәнә э јә кәлә устајәтирәвоз э хундәкор расундә данусди. Мәһлүми ки, әдәби зуһун шоирә һәм амбар һошири, һәмикә ширини. Әз дорунә фикирһојү дүл одоми лап шори бирә.

Симфонијај шоирә Батсион Абрамова нәс варасдә, әдәј довом сохдә, э амбара гимәтлүјә әсәрһој хушдәрәвоз имурә-хундәкорһорә әри шор сохдә.

Худо кумәк кәрдо!

Шабтај Агарунов
Һәрмәһ Федерасијај Чәһм нүвүсдәкорһој Исроил
Һәрмәһ Чәһм нүвүсдәкорһој Азәрбојҷон

Нэварасдэ симфонијэ

Нум дэдэјэ зэвэрдэс ки,
Чикэјүрэ э сэр дэс ки.
Тү э у зэн сох ки һүрмэт,
Һүрмэт түрэш дору чэһмэт.

Пролог

Ә сэр эн рәһ јэ кэлэ дор
Ришә шәнди, шәх појисди.
Мүрди, рафди у кошдәкор,
Омо, һэлә дор појисди.

Гул-будогә лов сохдә дор,
Сојә шәнди э һәр чор јон.
Кумәк бирә э рәһкирор,
Ә мäh васал, э һәминон.

...Мәһ појизи, вәлкһој дорһо,
Әз ранк э ранк дәкиш бири.
Чиро бирә әз лүкәһо,
Ә зир појһо дүзмиш бири¹.

Ә мäh васал и кэлә дор,
Әз әшг офто, әз әшг хори,
Сәрмәст бирә кәшдәбу бор,
Гәл дәшәндә э гәл хори.

¹ дүзмиш бири — дәчирә омори

Чун вэкүрдэ эз офтоји,
Куч вэкүрдэ у эз хори,
Нэ шэв, нэ руз вичирэбу,
Ширэһорэ вэчирэбу.

Диглэ-диглэ ширэ дорэ,
Тумурчугһо вокундэбу.
Кэлэ сохдэ у вэлкһорэ,
Гул-гэнэдэ лов сохдэбу.

Ә һәр домчиј эн ширэһо
Мэлһәм дэбу әри вэлкһо.
Ә һүндүри вэбу уһо,
Сәркәләји дор бу уһо.

Бәзәк дорэ чијрәтүрә,
Зијод сохдэ һүрмәтүрә,
Шүһрәт дорэ лов сохдэбу,
Дүл эн урә шор сохдэбу.

Вәлкһо гимәт дорэ дорэ,
Урә һәзиз күрдәнбүрүт.
Варавундә һәр лүкәрә,
Ә у мүһбәт дорәнбүрүт.

...Зомон јомон омонсүзи,
Чэнд гэт суру човобсүзи.
Зәһмәткәш бу и дор, әхи,
Гәдүрмәнд бу и дор, әхи.

Ә шәхтәј вәрф расирәнки,
И пирә дор чү бисдо ки,
Иһтиборсүз вәдиromo,
Залуми сохд әји вәлkhо?

Ә и сузов, ә и шәхтә,
И пирә дор ә дур кәшдә?
Ә вәкүрдә ширәј хүшдә,
У вәлkhорә тәшнә һишдә?

Чэнд васалә, зимистурә,
Кировунди хүрд нәбирә.
Ә ворвори, бирәнгинә,
Сәхд појисди, нори синә.

У насдә ки, бәкә, вәлkhо
Доһом нидү ә и дәрдһо?
Әрчү нәдо бәгдә чикә,
Бурбундә у һич јә күнчә?

Әчә мунди у мәнәббәт,
Әчә мунди у муд сәвки?
Нэвомунди ә дор чирјәт,
Нэвомунди ә вәлк вәлки.

Һәм ворвори, һәм хиники
И вәлқһорә биһол сохди.
Һәчиш и дор лап хиники¹?
И вәлқһорә чү һол сохди?

И вәлқһо ки, точ сәрү бу,
Ә чофојү вәрзирәнбу.
Ә чијрәтү јарашүг бу,
Ә чүм чәһмәт јә үшүг бу.

Чүтам бәгдә и кәлә дор,
Рузқорһорә винирәкор,
У рузһорә гәдүр нәдо,
И вәлқһорә күмәксүз но?

...Омо, вәлқһо бу гијрәтмәнд,
Хосдәдүл бу, һәм һәјәмәнд.
Чофојүрә гимәт норә,
Дирәнбүрүт зәһмәт дорә.

¹ хиник (инчо) — бирәһм

Војисдэнбу и вэлкхорэ
Ә у дэдәј содиг мунут.
Вир нэ сохут һэлгәј дорэ,
Әз наз дэдәј пәс нәмунут.

И вэлкхорэ војисдэнбу,
Ә күк хүшдә гәним нәбу.
Гәнәт зэрә уһо тәһно,
Нә офдонут ә зир појһо.

Дор нәданусд гимәт дорэ
Кировундә һол вэлкхорэ.
Ә сәнг чарусд у мәһәли,
Пәсә појисд ә чәтини.

Ә кәширә зәһмәт хүшдә
Рәһм хүшдәрә дор кәм сохдә.
Ә бирәһнәји рази бисдо,
Әз күрдә рәһ дур нәбисдо.

Дүлү сүхдми һич и дорэ,
Кујит јәбо, ә инсонһо,
Винирәнки у вэлкхорэ,
Ә гәд кулһо, ә зир појһо?

* * *

Нуронија¹ је зэн эн диһ,
Сэр шәһәмкум, офтозәрду²,
Ә гэд хунә нушдәбу ди,
Коркүзори³ дэс сохдәнбу.

Хунә фирәһ, бинә кәлә,
Чор тарафү әз күл гәлә.
Гэд эн хунә бул, фировон,
Ә чүм үшүг дорә һәр јон.

Ә дэс эн зэн үлмәк дәбу,
Ә чүмһојүш чәшмәк вәбу.
Вәди бу, һич нәвомунди,
Әз кор сохдә нәдомунди...

...Бирдән гәһ-гәһ, шәггә зәрә,
Нәвәһојү вокунд дәрә.
Дироморүт јәки-јәки,
Јә чәндишү пәсәјәки.

Ә кәрдәнү гәл дәшәндүт,
Пәс нәмундүт әз дү-јәки.
Бәгдә әз гоб вәдәшәндүт,
Бәхш до урә јәки-јәки.

¹ нурони — һилом дирә, үшүгмәндә рујә инсон

² офтозәрду — офтоји дәбичирәниһо вәхт, шәһәмкум

³ коркүзори — дәскори

Өз һол-әһвол хэбэр күрдүт,
Вojкәј зәнә зу пүрсүрүт.
Варавундүт рачә сүфрә,
Кумәк бирә унчо һәммә.

Зэвәрдәс бу ә һәр сүфрә,
У кәлә зән әз сәр сүфтә.
Ә гәд кифләт, ә гәд чәһмәт
Күрдәнбүрүт ә у һүрмәт.

Ә кәјфәвоз чирә хурдүт,
Бәгдә дәстәј күлә күрдүт,
Әз мәһәлә диравундүт.
Устул зәнә варавундүт.

Ә чор јон зән нүшдә уһо,
Хосдүт хубә нәсиһәтһо.
Гимәт дорут кофһој зәнә,
Һүрмәт норут ә у кәнә.

"Тәјтә әхир һүмүриму,
Нивадаров әз јориму
Сохдәниһо хубә кофһо.
Кәнә коф сох әз у кофһо".

– "Ә һәзизә нәвәһојмә,
Үшүгмәндә шәвәһојмә,
Ә ишму дә нәшумојмә,
Јорошүгит ә дүнјојмә.

И чүмһојмэ үшүг бирэ,
Мэ ишмурэ һэчи дирэ.
Дур кәрдошит эз гэм-гәдо,
Ә синәјмэ һәр дәрд-бәло.

Дүл ишмурэ һич нијлүм¹ мэ,
Војисдәнит нәсиһәтһо?
Куш вокунит, коф сохум мэ,
Әз кәзирој² ән дәдәјһо."
Вәкүрдәтһо чәнд чүр дәрдһо."

Тәмәһ дүлэ һич нәкүшдә,
Һәммә эз у нәзник омо.
Ки данусдкә пишо нүшдә.
Ә занијү сәрә вәно.

Зән јә хәјли ә фикир рафд...
Зомон чәрх хурд, вәхт чәрх дарафд.
Хәјол урә ә дурһо бәрд,
Јә чәнд салһо ә пәсә шәнд.

Сәр күрд һэчи ихтилотә,
У кирошдә әһволәтә:
– Ә һәзизә балаһојмә,
Куш вокунит ә кофһојмә.

Әз куфдирәј данәндәһо,
Рәһ вомухди кәләтәһо.
Ә дәдәјһо дорәт һүрмәт,
Вәкир бирәт ә гәд чәһмәт.

¹ нијлүм – ниһилүм

² кәзирој – инсон офдорә курунә дәрдһо, чәтиниһо

Шир хүшдэрэ тэмиз хишдэт,
Сәһиб ширэш һэзиз дошдэт.
Јэ вәкирә шоир ән хэлг,
Әз дэдәјһо нүвүсди һэг:

"Дэдәјмә, дэдәјмә, һэзизә дэдәј,
Әз овһој билочиш тэмизә дэдәј."

Әз дэдәјһо дорә сирог,
И зүм-зүмә овһој билог,
Ә пәрдәһој ән мугамат,
Норә һәр бој дүлһорә мат.

И мәһәни һич тәк нисди,
Әз дэдәјһо коф һә нисди...
Ә сәрбәти ән и зәнһо,
Данәндәһо һә нүвүсди.

Әз гәдими тә имбуруз,
Ә нум дэдәј коф кунчундәт.
Омо, һалә һич тә и руз,
Гимәт дорә нәданусдәт.

Јә һәјкәли чижрәт дэдәј,
Достон бәсди гијрәт дэдәј.
Һәмәл дэдәј, һүнәр дэдәј.
Мәрдһо зәндә мәрдә дэдәј.

Әришму мә коф вокунум,
Әз јә дәдәј, әз јә духтәр.
Дәдәј дәрдлү, духтәр офдум,
Дәрдәчәри дәдәј, духтәр.

Зиндәкуни әни зәнһо,
Овсун¹ бири ә ләһәһо.
Һәр кирошдә руз әнуһо,
Достон бири ә гәд хәлһо.

Дәрјоһој дүнјо мәрәкәм²,
Вишәһо бисдокә гәләм,
И достонә ә чәнд китоб,
Һич ниданү сохдә бәһәм.

Сабур сохит, бирә битоб,
Мәвокунит ишму китоб.
Нијофит и овосунә,
Сәхдә килит әни сурә.

Ә војкәшму дорә һүрмәт,
Инчо сәр күрүмһо сүһбәт,
Коф вокундә әз и һоләт,
Әз кирошдә јә әһволәт...

"Хунәј хәлг бәсдә бугчәји,
Јә сурлүјә сондугчәји."
Куфдирәнүт ә гәд чәһмәт,
Винирәрә дорә гимәт.

¹ овсун (овосун) — 1. достон, 2. ләһәбәләһә кәшдәниһо әһволотһо

² мәрәкәм — чирнил

Омо, јэкиш и бугчэрэ,
И курундэ сондугчэрэ,
Вокундэрэ дүл нэс сохдэ,
Насдэ э дэрд чорэ офдэ.

Ундэ дүлмэ сирог кэшдэ,
Сондуг тэ кэј боглү мундэ?
Инсон тэ кэј могбун кэшдэ,
Ә дэс дэрдһо дустог мундэ?

Әрчү һэчи и инсонһо,
Руз эз рузһо, сал эз салһо,
Ә зир чэбүр¹ дэмундәнүт,
И дэрдһорэ вэкүрдәнүт?

"Нүвүсдәһој ән Худоји,
Бәхт имурэ һэчи дори.
Бијо кәшим, чорэ нисди.
У дорэрэ дово нисди," —

Јә чүм һәрси, јә чүм хуни,
Дэрдлү-дэрдлү куфдирәнүт.
Дәниширә хуни-хуни
Ә бәхт хүшдә, лол бирәнүт.

Әһ...,
Сәр ишмурэ мә дорд нэдүм,
Ихтилотә бил² сәр күрүм.
Әз у дэдәј, у пирэ зән.
Кирошдә руз у кәлә зән.

¹ чэбүр — зулм

² бил — биһил

* * *

Бэстэбуј бу, рачэ чијрэт,
Нэрмэ дүл бу, хушхосијэт.
Нуму Күлсүрх, хүшдэнијү,
Ә гэд дий бу сәһиб һүрмэт.

Ә пошнәј дог кәлә бири,
Обурлү бу догә хуно.
Әз чәтини гэд нәбири,
Сабурлү бу догә хуно.

У астарәј ән сәбәһи,
Әз сәр күлһо шәһ сәбәһи.
Сијә чәрдә, хунширинбу,
Әз ләһәјү күл тиһи бу.

Мичәј чүмү кәһрәбо бу,
Мугуф¹ рујү офдодо² бу.
Хәндәјә лов, никә нум бу.
Әз хубә кор һич дур нәбу.

Һофдодирә пәсә нори,
Һәлә шәх бу, ә сәр пој бу.
Әз һовој дог, әз нун хори,
Ә чун әну гувот дәбу.

¹ мугуф — фурма

² офдодо — чәтин офдә оморәниһо чи, дифисит

Омо, је руз нэдирэбу,
Эз кирошдэ рузһој хүшдэ.
Имидүш вир нэбирэбу,
Ә бијовһо рузһој хүшдэ.

Һэчу рузэ кировунди,
Дэрд хүшдэрэ пэсэ шэндэ.
Кук, духтэрэ вэровунди,
Ә рәһ-рустум¹ вэдэшэндэ.

* * *

Күлсүрх һәжил буһо вәхтһо
Куфдирәнбу ки, һэдәтһо
Сәркәләји кәләтәји,
Духтәр дорэ ә чүкләји.

Һәм доморэ, һәм һәрүсә
Вичирәнки, һәсүлүрә,
Нәсилүрә кәшдәнбүрүт,
Тој хүшдэрэ офдәнбүрүт.

Ә војкәј кук дәниширә,
Мәтләб духтәр нәшинирә,
Сәһибһој кук бәхт вичирәт,
Әри хунә тәхт вичирәт.

¹ рәһ-рустум (инчо) — мәтләб, мирод.

Һэлэ һэдэт иләһәзиш,
Вожкәј зәнә сохдә һичиш,
Әри әну рәһ вичирә,
Сәс әнурә нәс шинирә.

И ки, һэдэт хәлг имуни,
Чикәј ән зән әзинини.
И һэдәтә дәкиш сохдә,
Әз чомәрдһо¹ һүнәр хосдә.

"Куш нәбирә нибу кушвор"²,
Куфдирәнүт данәндәһо.
Кук кушикә, рачә кушвор,
Чәнд сурлүјә дүл духтәрһо!

Дүл духтәрһо инчәјә күл,
Ә күл һәјрон бирә бүлбүл³.
Әз әшг сухдә пәрвонәһо⁴,
Ә дур мундкә әз шонәһо.

Күлһо зәриф, күлһо инчә,
Дур нибу кәс һич дујунчә.
Әз и рачи, ранкбәранки,
Ә дорун дүл нәкәшикә.

¹ чомәрдһо — икидһо

² "куш нә бирә нибу кушвор" (мәсәл) — кук нә бирә һәрүсиш нибу

³ бүлбүл — нум ән гуши, ә ширәһо ә әз әшг дәрд кәширәниһо ошиг бәмзәр бирә

⁴ пәрвонә — пәлпәлү, әз дәрд мүһбәт хүшдәрә ә гәд аташ сухундәни-һо ошиг

Ә дүл духтәр мәвохурит,
Һәрүс кәшдә кәлэтәһо.
Ишму урә хуб гимәт дит,
Сурдор бирә кәрмә дүлһо.

Дүл духтәрә хүрд мәсохит,
Җүрмәт, номус хунәји у.
Гимәт жүрә кәм мәсохит,
Јогут, Чәјрон, Сунәји у.

Ә сәр әгүл, һохмој ән зән,
Вәри бинәј ән хунәһо.
Ә гәд зәндә рури¹ ән зән,
Дәри сурһој ән и дүнјо.

Хунә күрдә һәсонт нисди,
И рәһ кәрвон, риз һүмүри.
И рафдә рәһ рәһәт нисди,
Рафдәниһо руз һүмүри.

Мозолмәнди у кәлэтә,
Җәјил рури гимәт норә.
Кәширәни һәр зәһмәтә,
Мәтләбүрә дүрүст дорә.

Пүрсирәни војкәј кука,
Ән духтәрә, кәшдкәш күкә,
Ә инсонһо у кәлэтә,
Гимәт дорә хосијәтә.

¹ зәндә рури – һәјилхунәј ән зән

* * *

Һәмәл сохдә ә һәдәтһо,
Күлсүрхәш һәчи у вәхтһо,
Әз чүкләји һәрүс сохдут,
Вәдәшәндүт кәләтәһо.

Әз хушбәхти мозол Күлсүрх,
Һәтон әну бу тикәј сүрх.
Ә гәд чәһмәт һүрмәтлү бу,
Ә кор хунәш гијрәтлү бу.

У чоһилә Бәнил нум бу.
Бәхтәвәрә јә човон бу.
Әз руј әну нур¹ тији бу,
Лап сокит бу, мәһрибон бу.

"Бәнил" – "хәләф ән Худо"ји,
Мәһәнојү ә Тироји.
У данусди чәһди сохдә,
Лојигмәнд бу ә нум хүшдә.

Чәнд салһо бу бәбәсүз бу,
Әри хунә у бәбә бу.
Дәдәј ән у кумәксүз бу,
Әри дәдәј у кумәк бу.

Јә вәхт омо, војисд урә,
Әри хүшдә һәрүс хоју.
Һәтон бошу, күрү хунә,
Дүл дәдәјә дүлшор соху.

¹ нур – үшүг, мозолмәнди

...Ә чүм дэдәј үшүг омо,
Војкәј кукә шинирәнки.
Чәнд духтәрә у нушу до,
Ә кукәвоз коф сохдәнки.

Бәнил сәјр сохд сәјронбогә,
Ә појдә кәшд синәј догә.
Һәр јә сәрә, сурә вомухд¹
Гәдүр-гимәт хубә данусд.

Әз чәмәнкоһ јә күл вичи,
Әз буј әну јү мәст бисдо.
Ә сәр билог кузә вичи.
Әз ову хурд сәрмәст бисдо.

Әз сәр догһо кәклик вичи,
Дәсһој әну хинә вәно.
Әз гәд гушһо товуз вичи,
Әз үшүгү јү товуш до.

Һәрси сохд у, һәрүс овурд,
Ә дүл дэдәј чун диловунд.
Јә мälәкә әри хүшдә
Һүмүрбоги дуст дүл овурд.

Күнчүсдәнбу ә дү-јәки,
Таза һәрүс, таза һәтон...
Омо, јәкиш һич наسدә ки,
Чү куфдирә ә у мозол...

¹ һәрјә сәрә јә сури — (мәтәлә) һәр корә мәһәнојүни, һәр чирә гимәтүни

* * *

Һә тазала һәрүс бисдо,
Рафд э хунәј хүсүр Күлсүрх,
Бирдән јә сәс вәдиromo:
"Дәһво бисдо, дәһво сәр күрд!"

Залум — дүшмә әз сәр сүфтә,
Хәбәрсүзә гиног омо.
Дәр ән хәлгә һич нәкуфдә,
Ә һәр хунә у диromo.

Һич рәһм нәсохд э оһилһо,
Нә э зәнһо, нә һәјилһо.
Дог до сухдә базуһорә,
Војисд буру күк хәлгһорә.

Һәсмүј Ватан думон дәкүрд,
Хори ән у сухд, аташ күрд.
Балаһој хәлг зир пој бисдо,
Бирнәбирү јүк тој бисдо¹.

Хори дүши э хунәвоз
Ә һәминон, һәм э әјоз.
Ә гәд пичһо сухд инсонһо,
Дувор бисдо остугуһо.

¹ бирнәбирү јүк тој бисдо — әз бирәһојү тој (шәлә) бәсдә омо

Хори Ватан су күрдэнки,
Муј һәрүсһо, шир дэдэјһо,
Ә пој дүшмә тән бирэнки¹,
Ә тән гүл зә² хун чоһилһо.

Хәчәләт мунд әз и зүлмһо,
Мәнк зулмотә сијә шәвһо,
Чүшмәј рузһо кәрмә офто.
Тоби нәдо номус мәрдһо.

Кәлә-чүклә сәс ән һәггә
Бүлүнд сохд ки, дүшмәј хәлгә,
Зәһәрлүјә сијә мара,
Ә јә чикә сохут мара³.

Бирдәфәлүк әз у гәргә,
Вәкүрүт ки, гисос хәлгә,
Дијә јә бош сәр тик күрдә,
Наданү у дәндү рундә⁴.

У мәтләбһо ә дүл дәри,
Әз нәзникә, дурә хори
Мәрдһо курә бисдо, омо,
Әри рафдә ә рәһ дәһво.

¹ тән бирә — тараз бирә

² хун гүл зәрә — хун дүширә = сәхд һүршләмиш бирә, әз хүшдә вадарафдә

³ мара сохут — күшүт, әз руј хори вәкүрүт

⁴ рундә — тич сохдә

Ә мәррәкәј ән икидһо,
Бәнил појисд ә сәр чәркә.
Дирәбуһо у укутһо,
Ә унчо офдәбу чикә.

Мүһбәт һәрүс, мүһбәт дәдәј,
Һорој Ватан ә дүл дәри,
Омо муку: "Рәһ ди, дәдәј,
Бијо бурам, вәhti, дәдәј.

* * *

Бәнил таза јә һәтон бу ,
Хинәј дәсү нәрафдәбу.
Дүрүст зәниш нәдирәбу,
Ношумојү ә у дәбу.

Јә инчәјә рачә күл бу.
Ә күлусту күл сүрхи бу.
Покә әшгү, војкәј дүлү,
Сәвдикијә Күлсүрхү бу.

Чүтам шәнү бурав урә...
Һич нәсданбу чиро бирә.
Әз дүл әну хун тиһи бу,
Сәбәб әни дәһво ки бу?!

Чүтам Бәнил һәрс чүм дору,
Әз нимәј чун у чиро бу?!
Чүтам бәгдә дәрдә дору,
Кофһој дүлә, омо, кују?!

Тимор сохдэ муј Күлсүрхэ,
Богри лов сохд дэшэнд урэ.
Курэ сохдэ куч хүшдэрэ,
Куфди эз у данусдэрэ.

"Бијо бурам, нисди чорэ.
Ватан эдэј хорој зэрэ.
Мэ зэнһорэ, һәжилһорэ,
Ә зир појһо нидам дирэ.

Хори номус эн бәбәјмә,
Хори мәскән эн дэдәјмә.
Гувот појмә, гијрәтмәни,
Ватан мәни, чирјәтмәни.

Таза-таза хунә күрдәјм,
Һәлә иму руз нәдирәјм.
Һәлә амбар бијо зивим,
Бәһәр сәвки бијо виним.

Кузәт сох тү, Күлсүрх, мәрә,
Зу марасим и дәһворә.
Әји зури мәкошдүм мә,
Бовор сох тү, кәрми дүлмә."

Шикилүрә вәкүрд бәгдә,
Дәшэнд ә чиб шинил хүшдә.
"Әкимәни тү чәнд гәдә,
Јәкиш мәрә нидав күшдә", —

Һэчи куфди эз у сэнэм¹
Чүмһој эн у кәширә нәм.
Омо, нәзник нәһишд гәмә,
Һәзијәт дү у сәнәмә.

Муку эз у: "Мәкәш тү гәм,
Чәтинирә һүмүрү кәм,
Ношумој див ә шишә дә,
Шишәш ә дәс икидһо дә.

И рәһ һәгги әдәјм рафдә,
Әји дәһвој хәлг дарафдә.
Һәг бирәкор сур нисди ки,
Ә ојдунлуг вадарафдә".

Һэчи эз чүфт хәһәр хүшдә,
Әз һәзизә дәдәј хүшдә,
Миһилло хосд, чиро бисдо,
Ә гәд чәһмәт гәриш бисдо.

Һэчи Бәнил дәс хинәји,
Нур һәрүси ә руј вәри,
Јә күзәлә унчо но, рафд,
Ә рәһ эн ов, аташ дарафд.

¹ сәнәм — рачә зән

* * *

Залум мәбош һәчи, фәләк,
Бијо мәсох тәлһә һәнәк¹,
Ә бәхт-мозол ән хәлгәвоз.
Ә эзини синогәвоз.

Чүшмәј һәсму тү вокундә.
Мәдәниш һич ә лов хәндә.
Бәјә мәди гәд дүлһорә,
Зәј мәсох тү и чунһорә.

Бијо дәниш һол ән хәлгә,
Куј, ки дорә и һәг хәлгә?
Хори әну ә һолов дә²,
Бирәһојү ә јолов дә.

Сәр гуз күрди әз дәрд доғһо,
Сүпәнч бири күл ә боғһо.
Фуругусди³ кәрдән күлһо,
Овил күрди дүл бүлбүлһо.

Дуллу бири гәнәт дорһо,
Гәриб бири сәјрәнкоһһо.
Чүмәрәһи чүм хәһәрһо,
Мүшкүллүни сәвдикиһо.

¹ һәнәк – зарафат

² хори әну ә һолов дә – дүшмә әдәј хорирә талан сохдә

³ фуругусди - (инчо) дуллу бири

Ә дур мунди гуш әз лула,
Ә дүл дэдәј зэрә јара.
Ә унчо дә јә ширина:
"Ә чә рафдә тү, ој бала".

* * *

...Курумпинә ә дүл дәри,
Ә чүмһојү һәсрәт вәри,
Зуһунү лол, сәсү күрди,
Ә гирог рәһ Күлсүрх мунди.

Сәвдикијү дур бисдо рафд,
Һилом әну ә чәрх дарафд.
Чүмә дәкошд ә рилишо.
Имидһојү вир бисдо рафд?!

Бирдән һилом тији бисдо,
Һәсму, хори јәки бисдо.
Торики до чүмһој әну,
Омун нәмунд ә пој поју.

Хүсүрү, шәвхәһәрһојү,
Ә сәр әну курә бирә,
Ов докунд ә јәхәнһојү,
Урә һә дүл-ковнә¹ дорә.

¹ дүл-ковнә — дүл-ковунә

Ә сэнг чарусд дүл әнуһо,
Хүшк бисдо һәрс чүм әнуһо.
Әз руј уһо дүл вәбәрдүт.
Ә гәд ән дүл шивән зәрүт.

Ә микләј рәһ појисд дәдәј,
Јә һәјкәл бу дәнишкоһјү.
Хок хорирә моч сохд дәдәј,
Чүмә докошд ә һәсмујү.

Дү күләј һәрс гутинәјү,
Омо дарафд ә ләһәјү.
Кофһо кирошд әз дүл әну:
"Ватан бијо азад муну.

Әз зир ән пој нијо бурав,
Ә дәс залум нијо даров.
Хокә һүрмәт дорәкорә,
Јүш һәмишә гимәт норә.

Шәвһо мәнклү, астаралү,
Рузһо үшүг чор тарафү,
Сәрһәдсүзә коврә һәсмү,
Кәрмә јургәј ән һәјилү.

Һофд гәт һәсмү, күһүн хори¹,
Дәс әнурә тәнк нәсохди.
Әз һәјлојү һич и хори,
Бәрәкәтә кәм нәсохди.

¹ күһүн хори — лугонди хори, дорун хори

Гэл вэкунди күллү богһо,
Хэнэнујә лүкәј дорһо.
Нэнуј хунди ов билогһо,
Пишој хәто күрди догһо.

Һәчи һәјил кәлә сохди,
Инчо хәләф һәтон сохди.
Инчо һәлә духтәрһојү,
Бијо мәскән, миродлү бу.

Шорә рузһо ә пишо дә,
Нэвә-нишрә ә пишо дә.
И хок мәскән ән шүвәрү,
Урәш и хок бијо бәрү."

Әз дорун дүл јә ох кәши,
Сухунд дүлһој инсонһорә.
Ә дәрд хүшдә һәрмәһ кәши,
Дуст шолуми бирәкорә:

"Хори Ватан, шир дәдәји,
Әри инсон сәр кәләји.
Говрәјмуни, куфәрәјму,
И гәдүшә хок хориму.

Догһојүни гәлхән иму,
Богһојүни мәскән иму
Торихинү гијрәт иму,
Хушә рузү чийрәт иму.

И хок бијо һэзиз муну,
Ҳэсмүј әну тәмиз муну.
Ундә кукһо, духтәрһојму,
Ә зир појһо нидомуну.

Ундә кукһо, духтәрһојму,
Дүлшор имбу ә хориму,
Әри дүшмә нүкәр нибу.
Дүл дэдәјһош дүлдинч имбу."

У әз сифәт вәчи мујә,
Чарунд ә хәлг кәнә рујә.
Дәрдһој дүлү ә руј вәбу,
Боворимү ә чүм дәбу.

Ә сәс әну тәрс нэдәбу,
Әри дүшмә рәһм нэдәбу.
Ә гәд ән хәлг вәкунд ләһә,
Зә ә чәһмәт чәнд гәдәгә:

"Хори Ватан әдәј сухдә.
Хәлг синәрә сәнкәр сохдә,
Пишој дүшмә бијо зәнү,
И хорирә азади дү.

Мар ниданү пој дәшәндә,
Әји хори шивдо шәндә,
Ҳәзимој¹ урә кәрәки,
Ә вәкәндә чол дәшәндә.

¹ һәзимој – һә әз имоһој

Асланһорэ сохджэм кэлэ,
Рәһ үшүрэ кэс низэнү,
Икидһојму бирэ чикэ,
Дүшмэ һич вэхт пој нидэнү!"

Тик күрд эз гул һәрүс хүшдэ,
Гэлэ дэшэнд э кәрдәнү.
Муј сәр јүрэ тимор сохдэ,
Бовор дэшэнд э дүл әну:

"Тухтәмиш бош¹, балајмэ тү,
Мозолмәндэ һәрүсмэ тү.
Ҳүчлэ һишди э күнч хунэ,
Ҳәјилмэ мијов э хунэ.

У јә тәкэ хәләфмәни,
Әз күнч дәрјо сәдәфмәни.
Һишди ләпүр пој э хунэ,
Асланмэ мијов э хунэ.

Муној ләһәј хәһәрһоји,
Ширмэ урә һә һороји.
Ә сузов дэ пушдуһојмэ,
Балајмэ мијов э хунэ.

Үшүг хунәј ән дәдәји,
Сутун дувор ән дәдәји,
Кәрми учог² ән дәдәји,
Точ сәрмэ мијов э хунэ.

¹ тухтәмиш бош — сокит бош

² учог — 1. тов, пилэтэ. 2. хунэ

Дурку нибу дүл дэдэји,
Гэлхэн һэжил — шир дэдэји.
Тү бовор сох, динчи дүлмэ,
Саламати рәһ балајмэ."

Һәрүс — хүсүр гэлбәкәрдән,
Јә чун бүрүт ә дү бәдән.
Чүмһо домунд ә томошә,
Ә и һәјкәл, и томошә!

Хүсүр покунд һәрс чүмһорә
Әз гутинәј һәрүс хүшдә.
Куфди әзу и кофһорә,
Нәһләт сохдә ә руј дүшмә:

"Күк дүшмәрә вәкәндәнки,
Бәнилләјмә оморәнки,
Мозолмәндә һәрүсләјмә,
Јә гурбуни имбурум мә."

И кофһорә куфдирәнки,
Нолә зәрә дүл дэдэји,
Ә гурбуни чарусдәбу.
Ә унчикә туфон дәбу.

Гувот дүлә сохдә курә,
Ә сәр дәкүрд сәровнәрә,
Ә зир гәнәт¹ бәрд ә хунә.
Һәрүсә нә духтәрһорә.

¹ ә зир гәнәт — ә хәјәлү бирә-бирә, һитјот-һитјот

* * *

Ки миданү жэ коф офдэ,
Ә и дэдәј коф күнчундэ.
Җол энурэ хүнэр сохдэ,
Ә сэр когоз воровундэ.

Диглә-диглә докәш у хун,
Ә чәтини һич ни дү чун.
Балај рури могбун дирэ,
Һич у мидав дүлшор бирэ?

Ә дүл дэдәј чү сур дәри,
Әзини дүл кирэ вәри?!
Чәтиниһо дирэ-дирэ,
Чарусдәни аслан бирэ?!

Аслана тәфәһәт нисди,
У әркәки, жэ дүшини.
Урә әнчәг жә мәгсәди:
Рәһ бијофу әз чәтини.

И зәниш аслан бу һәлбәт,
Сәһиб хүнәр, сәһиб гијрәт
Чијрәт ән у мәнк васал бу.
Дәрдној дүлү ов Гудјал бу.

Чүһо дәбу ә дүл әну...
Әзунбәгдә рузној әну
Һәлә чәнд гәт чәтин имбу.
Урә һәми чүмәрәһи,
Һәм курунә зәһмәт имбу.

* * *

Ө гэд эни салһој дэһво
Өз Күлсүрх дэрд кэм нэбисдо.
Өз корһој чэһмэти омо,
У јэ вэһдэ дур нэ бисдо.

Өз гүлп һэр кор сэхд күрдэнбу,
Ө һэр гулуг у рафдэнбу.
Ки, кумэк бу э салдатһо,
Зу варасү вэхт эн дэһво.

Имид урэ нэфурмуну,
Мэтлэб эну э сэр бијов.
Ѓэтон эну дур нэмуну,
Зу э хунэ-чикэ бијов.

Һэчу э диһ кор сохдэнки,
У э пэсэј кор рафдэнки,
Чэтини амбар дирэнбу,
Һэр рузу јэ сал бирэнбу.

Садан мүрдэ, вир нэс бирэ,
Ѓэрмэһ бэдэ рузһо бирэ.
Һэрдэн э пусд эн одоми,
Кэшдэ э јон эн одоми.

Эри хубһо мэјду хундэ¹,
Хэрэбһорэ у дуст күрдэ.
Вэкүрдэни војкэј дүлэ,
Һич нэс дирэ һэршој чүмэ.

Күлсүрх э диһ кор кэшдэнки,
Эз диһ э диһ кирошдэнки,
Э кэлэһо куш вэнорэ,
Шинирэбу и кофһорэ.

У човонэ јэ һэрүс бу,
Рачи дүлү э руј вэбу.
Эз һэсүлмэнд у һэсүл бу,
Рәһмәкүни э дүл дэбу.

Күлсүрх эз гэд рәһһој диһһо,
Эз кулэһо, эз гэд богһо,
Кирошдэнки тәрсирәнбу,
Гәјгуј номус кәширәнбу.

Чүмһој әну фонор бирэ ,
Чор тарафэ хуб дирәнбу.
Эз јэ сәслэ гир-губ бирэ²,
Зу тәһәди "вир бирәнбу".

¹ эри хубһо мэјду хундэ — хубһорэ э имтоһон кәширэ

² гир-губ бирэ — дү гэд, јигичәм бирэ

И корһорэ винирэнки,
Мэнк буррэнбу пишојүрэ,
Садан эз јү күнд бирэнки,
Сојэ дорэ сифэтүрэ,
Бишэлк² мисохд чијрэтүрэ.

Һәрдән чискин, думон доғһо,
Мидәбучунд сәр рәһһорэ.
Рәһ саданә имбәсд дорһо,
Лов мисохдут гәнәтһорэ.

Һәчи Күлсүрх э гэд рәһһо,
Әз чәтини дур имбисдо.
Кумәк әну чәнд гэд богһо,
Чәмәнзорһо, кул имбисдо.

Күлсүрх э мәрд мошолә зән,
Локә нәзә һич э нум зән,
Зијод сохд у һәрбој һүрмәт.
Ә у салһо э гэд чәһмәт.

Һәзиз күрд у э гэд хунә,
Шәвхәһәрә, зән хүсүрә.
Уһош һонкој духтәр хунә,
Дошдут хотур, һүрмәтүрә.

Әз бурбундә һүнәрмәнди,
Куфдирәт ки, э у салһо,
Әз икиди пој вәкүрди,
Әз икидә мәрдһој дәһво.

² бишәлк – һәјблү, һәјбәчәр

* * *

Руз эз рузһо сэхд чэтинбу,
Хори, ново хүр күрдэбу.
Эз Бэнил һич чэнд гэдэбу
Когоз нэбу, хэбэр нэбу.

Дүлэстиһој дүл эн Күлсүрх
Хэндэјүрэ парундэбу.
Эз мозолү вохурдэ ух,
Урэ э шәһм чарундэбу.

Рузһо у зэн чүмэрәһ бу,
Шэвһо э һарс чүм һармәһ бу.
Эз имидһо бэсдэ дэстә,
Ә гэд эн дүл дэбэсдэбу.

"Эз һарүс бирэ тә имбуруз
Һич нә дирәм јә хушә руз.
Кәрми хинә э дэсмә вә,
Һәсрәт һәтон э дүлмә дә.

Мә эз һәтон, һәтон эз мә,
Дујмиш нисдим, имидлүнүм.
Чүмләј һәтон¹, нә һүчләј мә
Ә дувор вә, һәсрәтлүнүм.

¹ чүмләј һәтон — э хунәј гәбилә тә һарүс вәдироморә һәтон э бирордоморһоровоз эки дувор појисдә, кузәт сохдә. Ә у дувор буһолујә, нәхүшлүјә мол кәширәнүт, и күнчә чүмләј һәтон куфдирәнүт.

Ә сәр зәрә чәнд сал дәһво,
Рәһәти нәдирәм јәбо.
Нидир дорәм, хундәм шәһво.
И һәтонмә бијов јә бо!

Хунә кириш, дүлшор бошим,
Сәһиб ән кук-духтәр бошим.
Сәр кириш әзунбәгдә
Зиһим ә јә кәрмә һәлгә.

Ә һүвәз¹ кирошдә рузһо,
Шор-парамәнд һүмүр хурдә,
Нә бошим һич вәхт чиро.
Тә бәхш дорә рузһој Худо .

Күлсүрх һәчи фикир сохдә,
Һүнкүр-һүнкүр киришдәнбу².
Болушһорә тимор сохдә,
Мәндә бирә чүм бәсдәнбу.

¹ һүвәз — ә чикәј, ә бәдәл

² һүнкүр — һүнкүр киришдә — әз кон дүл, јозуг-јозуг киришдә

* * *

Һэчи омо варасд дэһво,
Ә чүм чәһмәт үшүг омо.
Огуј мара тији сохдут,
Лулајүрәш лов-тум сохдут.

Руј ән һәсму очмиш бисдо.
Думон ә дог күчмиш бисдо.
Ә руј ән мәнк хәндә омо,
Астараһош вәшәг бисдо.

Кәрмә офто мујә лов сохд,
Ә руј хори нурә бәхш сохд.
Һонкој дәдәј гәлә вокунд,
Јарај хори у тимор сохд.

Әзи тимор мәлһәм вәкүрд,
Хокһој хори ә чун омо.
Әзи кәрми һәвәс вәкүрд,
Ә сәр сәнгһош күл воромо.

Вәрф ән догһо ә ов чарусд,
Шәх никәрә ә рәһ вокошд.
Дәс хәлг ә гәд кор дәчарусд,
Зиндәкуни ә руз вокошд.

Шорэ хэбэр шинри кушһо.
Сэс э сэс до овоз гушһо,
Эз сэр синэ бэрэкэтэ,
Лов сохд хори до чэһмэтэ.

Хэлг э мэтлэб эн дүл раси,
Дүлшор бисдо дүл инсонһо.
Нискиллүһо э кон¹ раси,
Вокошд омо рафдэкорһо.

* * *

...Динч нисди хэлг кэнэ, омо,
Э сирог дэ һэлэ дүлһо.
Э зуһунһо лово-тошво,
Чүм докошдэт эји рэһһо.

Чүм дэдэјһо, чүм хэхэрһо,
Сэвдикиһо чүмэрэһи,
Тиһи мундэ ризһо, рэһһо,
Мәјдүј мәрдһо чүмэрэһи.

Э сэр сүфрэ бушэ пәјлә,
Бушэ бүлмэ чүмэрэһи.
Тәһно болуш, тәһно чикэ,
Хиникэ дәр² чүмэрэһи.

¹ кон — војкәј дүл

² дәр — хунэ, утог, витог

Дүл эн Күлсүрх рэһэт нэбу,
Фикир э у һэ һәрмәһ бу,
Уһорэ һич эхир нэбу,
Сабурурэ кәм сохдэбу.

У зэн сәрсон-сәрсон кәшдэ,
Јә дүлдинчи нәс офдәнбу.
Чәтиниһо пәсә һишдэ,
Ә рәһ сирог офдорэбу.

Гәнәдсүзә јә гуш бирә,
Фикирһојү чәвлон зәри¹.
Шәв тә сәбәһ динч нәбирә,
Урә һәр бој гәмчил² зәри.

Дәс нәкәнди һич "бәлкә"һо,
Һәлгә күрдә урә уһо.
Ә кушһојү сәс офдори,
Әз кумәкуј эн "бәлкә"һо:

— "Бәлкә э сәр һәрәбә вә,
Бәлкә урә пој-дәс нәвә.
Бәлкә чүмү һич нәвәри,
Ә гултугү чубуг дәри.

¹ чәвлон зәрә — хүшдәрә әдәј э и тараф у тараф зәрә

² гәмчил — гирмонч

Бэлкэ имбу шүкэст мијов,
Бэлкэ имбу у һич нијов.
Бэлкэ унчо хунэ күрди,
Әри хүшдэ зән вәкүрди?

Әзинбэгдэ чүмәрәһи
Чүмү һәрси муну һәчи?
Мәтләбһоју һичи-пучи
Бијо бурав һәммә һәчи?

Нәһ-нәһ, и һич дузи нисди,
Шәв-руз әз дәрд чүм нәбәсди.
Күзәт сохди, нәвомунди,
Чүмү ә рәһ сәс дәмунди.

Һич ни имбу Худо урә,
Ә зир әни чәбүр дәјлү!
Јаралүјә дүл әнурә,
Јара зәнү, ә хун дәјлү!"

Шәвһо һәчу тәһно нүшдә,
Һәрмәһ кәшдә у нәјофди.
У әз шикил шүвәр хүшдә ,
Ә и кофһо човоб хосди.

Рузһо дәсү ә кор дәбу,
Чүмү ә сәр рәһһо вәбу.
Имидү вир нәбирәбу,
Ә дүл әну бовор дәбу.

* * *

...Јэ руз Күлсүрх э мәһэлә,
Әдәнбу кор хунә сохдә.
Бәнил вокунд бирдән дәрә,
Диромо һич сәс нәсохдә.

Һүндүрә буј, нимәј јә дог,
Сәр синәјү орденлү бу!
Винирәнки у бисдо гог,
Коф зуһуну вир бисдобу?!

Појисд, нәјофд сәс хүшдәрә,
Појисд, нәјофд коф хүшдәрә.
"Нидав бирә, и ховүни,
Бәлкә, сохдә хәјолүни?!"

Бәнил соги..., у омори...
Әз дәр хунә диромори?!
Чәтиниһо јогин һәчи,
Һич нә рафди пучи-һичи?"

Күлсүрх һәлә гог бирәбу,
Јүрә э чүм бовор нәбу.
Ә пәсә рафд, у дәниши,
Бәлкә бири јәһәлмиши?!

"Нәһ-нәһ, уни, шүвәрүни,
Чэнд салинә һәсрәтүни.
Уни, уни, Бәнилүни,
Гувот дүлү, гәнәтүни".

У мәһәли ә мәһәлә,
Бәнил ә гәл вәкүрд зәнә,
Лов сохдә у гул-гәнәтә.
Чәрх до, чәрх до ә лов хәндә.

Ә хори но урә бәгдә,
Ә кәрдәнү дәшәнд гәлә.
Һәсрәт чилид бәсдә вәһдә,
Покә мүһбәт вокунд ләһә:

"Әз дорә коф дур нәкәшдүм.
Винири ки, мә вокошдүм!
Әз гәд ән ов, әз гәд аташ,
Винири ки, сог кирошдүм!

И чәнд сали мәрә дошди,
Ә тү бирә мәһәбәтмә.
Ә мәрәвоз һәр бој кәшди,
И шикилтү ә сәр дүлмә."

Дәсә дәшәнд ә чиб шинил,
Вәдәшәнд јә күһнә шикил.
Ә дәс ән зән хүшдә дәно,
Ә муј әну күлә вәно.

Күлсүрх јомон чэшмиш бисдо,
Бугоз эн у лап хүшк бисдо.
Ә винирә мәһтәл мундә,
Кофһој әну фурмуш бисдо.

Бәнил вини һол әнурә
Ә сәр синә дошд сәрүрә.
Сокит покунд һәрс чүмүрә
Моч сохд микләј гүчүмүрә.

Дәшәнд шарфә ә кәрдәнү,
Фуражкәрәш ә сәр кушу.
Дәниширә ә сәр-тәнү,
Зими диһә до у нушу.

Дәдәј-хәһәр хәбәр вәкүрд,
Әз дуст-тониш һол-әһвол күрд.
Дур мундәбу у әз хәлг диһ,
Әз дугмәјә мәскән – әз диһ.

Күлсүрх шинри и кофһорә,
У ә хүшдә вокошд бирдән.
Ә у тәк-тук човоб дорә,
Вирихд һәчу шарф ә кәрдән.

Һонкој ән гуш гәнәт зәрә,
Ә хәлг расунд у хәбәрә.
Унчо чәһмәт, дәдәј, хәһәр,
Дүлшор бисдо әз у хәбәр.

Тэшнэ бу хэлг эри хэбэр.
Оморэнки э диг хэбэр,
Јэ, јэ сирог эн рафдекор,
Лап битоб бу дүл шинрекор.

Күлсүрхэ шинрэ чәһмәт,
Кор эн дасэ э унчо шәнд.
Әри "сәр-чүм рушум" дорә,
Зу вирихдүт э хунәј зән.

Әз битәв диг э у шори,
Курә бирә хэлг омор.
Ә у кифләт һәрмәһ бирә,
Пој вәкүрди әз у шори.

Дәдәј и хэбәр шинирә,
Гәнәтлүјә јә гуш бири.
Дәрд-дүләсди э дур шәндә,
Хунди, э буз әнкүшд кәшди.

Ә нидир у содиг мундә,
Әји чәнд сал һәзиз күрдә,
Чогә гучә¹ зу овурдә,
Ә зир пој кук зә әз кәрдә.

¹ гуч — кусбәнд (әркәк)

* * *

Ә гэд хунәј эн у зәнһо,
Јә дүләсди нә мунд дијә,
Бәхтәвәрә рузһо омо,
Синәмиш сохд бәхт Бәнилә.

Зиндәкуни ә рәһ офдо,
У духтәрһош һәрүс бисдо.
У гон-гәдо¹ рафд, дур офдо,
Күлсүрх әхир дүлшор бисдо.

Гәдәр нәбу и шорирә,
Әз дәс үлүм ә дур бирә,
Ә мәтләб чүм докошдәбу,
Бәнил ә диһ вокошдәбу.

Сәвдикирә һәсрәт нәһишд,
Дәдәјә у бәхтәвәр сохд.
Хәһәр ә гэд дәрд нәдәһишд,
Гоһумһорәш у дүлдинч сохд.

Күлсүрх күрди хунә-чикә,
Војкәј дүлү офди чикә.
Ә бәдәл нәдирә рузһо,
Бәхтәвәр бу имој² бијо.

¹ гон-гәдо (инчо) — дәһво

² имој — имоһој

* * *

Эз сәһиб дәрд дәрд кәм нисди,
Әрчү дәрдә әхир нисди?
Сукләј дәһво нә сухунди.
Әри дэдәј чорә мунди.

Бәнил сәһиб хунә бири,
Војкәј дүлә томом сохди.
Әри хәһәр кумәк бири,
Дэдәјәш у дүлшор сохди.

Гон-гәдорә пәсә һишди.
Имој бинәј хунә нори,
Мүшкүлүрә гәдәр нисди.
Ә унчо дәрд пој донори,

Эз дәһво чәнд сали рафди,
Һәлә нисди јә һәјилү.
Ә һәр һәким, чорә рафди,
Офдә насдә јә дово јү.

Дүл ән Бәнил тәһһој сази,
Әдәј шәв-руз һәрс рихундә.
Әри һәјил тамарузи,
Ә дүл ән у гәдәһ хун дә.

Ә зәнэвоз јәки бирә,
Әдәј чорә, дово кәшдә.
Һәрдән әз чун визор бирә,
Сәрү ә гәд дәсһо нүшдә.

Әз ов-аташ кирошди у,
Ә у рузһо гәд нәбири,
Ә динчә руз вокошди у,
Имој әз дәрд дү гәд бири.

Омо, имид вир нәс сохдә.
Ә дүл дошдә дәрд хүшдәрә,
Һәрс чүм зәнәш тимор сохдә.
Дүл-ковунә дорә урә:

"Һәр јә гушә чәкәјүни¹,
Һәр јә кәркә вәчәјүни,
Имуш, ә зән, хунә күрдәјм,
Ә чор дувор һәрмәһ мундәјм.

Әз дәрд әдәјм ночог кәшдә,
Кәрдән дуллу, бимор² кәшдә.
Һич насдәним сирог офдә,
Ә хунәјму бор³ дәшәндә.

¹ чәкә — лула

² бимор — ночог

³ бор — (инчо) һәжил

Бэлкэ бијо сабур сохим,
И рузһорэ эз сэр сохим,
Һэр јә корэ вәһдәјүни,
Бэлкэ и кор бәгдәјини?

Ә Худо нәбошим һоси,
Мүһбәттү, зән, мәрә вәсси".
Гимәт дорә коф шүвәрә,
Күлсүрх ундә хомуш бирә.

Омо, кәнә динч нәс нүшдә,
Әри әни мүшкүл хүшдә,
Һәрбој дово-дәрму кәшдә,
Ә хушә руз имид бәсдә.

* * *

Сәнгини тү, фәләк, бәкә,
Дәрдлүјә дүл әни зәнә,
Әји синог норәј кәнә,
Рәһ әнурә һәчи зәрә?

Һәр догә у вотовусди,
Ә дәрдәвоз һәрмәһ мунди.
Рузһој дәһво вәхт пәјмунди,
Чүмү ә рәһ сәс дәмунди.

Ә зуһуну лово-тошво,
Ә дэсү мисво-содого,
Никә нәфс бу, дүлү фирә,
Һәр бирәјү ә сәр сүфрә.

Бәгдә әрчү һәчи дәрдлү,
Дәс ә гултуг¹, зәнлү-мәрдлү,
Әри чорә минәт мунди,
Ә јә гиндог һәсрәт мунди?

Әз дур һәјил винирәнки,
Хәндәј һәјил шинирәнки,
У әз шори пар-пар сохди,
Һәјил кәсә гәл-моч сохди.

Дәс хүшдәрә тији дирә,
Руриһојү шивән зәри.
Куфәрәрә ә күнч дирә,
Ношумојү нолә зәри.

Ә гәд хунә дог-дуворһо,
Урә һәр бој сигмиш сохди².
Фикир-хәјол, һәрс ән чүмһо,
Урә јомон бугмиш сохди.

¹ дәс ә гултуг — һәјилсүзә одомирә куфдирәнүт

² сигмиш сохдә — һәл сохдә

Раћ Худора у на рафди,
 Е торики мозол хушда.
 Нич ја себаб у на офди,
 Е кашира чозох хушда.
 Дард на дори у шувара,
 Ћонкор сохди ја хушдара.
 Фикирора јаки-јаки,
 Дачири у а јон јаки:
 "Балка, а ма но чоти да,
 Е бахтма һич һајил на да.
 Јабо һовун сохдам балка,
 Еки Худо ма кајика."
 Е куфдира куш вонори,
 Чанд таһанит нидир дори.
 Е гад ја маћ у а Худо.
 Балка ура ја ферзанд до...
 На винири кена чора,
 Вокошира бал һолова,
 Ти чот зари у хокһора,
 Себаћ сохди чанд шавһора.
 Чарунди ту, фалек, чарха?
 Рача чумһој на куклурха,
 Кена чү лот, думон вачи?
 И дузинни сохди һачи?

* * *

Куфдирəһој данəндəһо,
Имид дүлһој инсонһоји.
Ә чəтини һəгги Худо,
Кумəк эн дəрд, эн һорəји.

Күлсүрх јə шəв хов винири,
Бəхт-мозолү очмиш бири.
Ә гэл хүшдэ һəјил дири,
Һəчи данусди чəшмиш бири?

Бəлкə дијə вəхт омори,
Куфдирəһој шүвэр бири?
Ә чуну чун диромори.
Ә дəрд хүшдэ чорə дири?

Әз хов əну вəхт кирошди,
Дивəһ¹ Күлсүрх дəкиш бири.
Бəлкə ховү бут²о дошди,
Бəлкə бəхтү очмиш бири?

Лəмпəј əну товуш дори,
Мозол əз дəр диромори.
У зэн сəһиб һəјил бири.
Сəр дүл əну сəрин бири!

¹ дивəһ — хосијəт

² бут²о — һəсрəтлүһорə э гэд хов дорə оморəниһо бəхш

Зимисту, вэчи бэл эјозэ,
Васал дүлһо диромори.
Бијо мэкэш нум појизэ
Гүнчэј күлһо воромори.

Ә хүшкә әрх ов омори,
Ә хори чун диромори.
Бала әки ков омори,
Нәхир әз дог фурамори.

Сэр догһорә думон күрди,
Сурһо унчо чикә офди.
Әхир дәсү бала күрди,
Дүл ән Күлсүрх динчи офди.

Ә чүмү һәрс, ә руј хәндә,
Дәниширә ә руј күрпә¹,
Ә гәл хүшдә һәјил күрди,
Дијә урә дәрд нә мунди.

Дәрдәчәр бу рури Күлсүрх.
Һәсрәтлү бу чүмһој Күлсүрх.
Тә расирә эзини руз,
Рәһәт нәбу нә шәв, нә руз.

¹ күрпә — соворә һәјил

Ә шорың шор бири дий.
 Ө гәл зәңнәй ја кәл дий,
 Күлсүрх дийә сәр гүз нәмүнд,
 Дийә урә мүшкүл нәмүнд.

Өз дий дийри хушә сифәт,
 Әз кәлә-чүкәл, дийри һүрмәт.
 Ә сәр әнү һәләм-һәләбәт,
 Тији бири ләвој чәһмәт.

Дәһвә бәлгәш мәскә нә сохди,
 Дүл хушәрә ерә һәйло.
 Әз дүлги-чүлшор сохди,
 Урә хәңдәй рүј нә уһо.

Зу-тәһдә чикә кашди,
 У һәйилә хуб хоруңди.
 Әз чә бисдо пәлтәр кашди,
 Тә нә урә зу воқуңди.

Јә һәйилә пој бирәһнә,
 Шүгәм киснә, тә нә бирәһнә
 Винирәңки ә дәвр дәһвә,
 Чорә кашди әз чә бисдо.

Һич әз јор нә вәдәшәңди,
 Кировәңдә у рүзһорә,
 Ө јор хушәдә у дәшәңди,
 Кәшириһо чәфһорә.

* * *

Нум кэшдэ һич кэрэк нэбу,
Әри күрпэ, у һәжил ки,
Јә үшүг бу, јә мозол бу,
Ә у хунэ оморәбу.

Нум ән һәжил Мозол бисдо,
Әз оморә у руз хүшдә.
Бәбәј һәжил но сүһүдо¹,
Ә пој әни шори хүшдә.

Битәв јә диһ у руз омо,
Һәм кәләһо, һәм чүкләһо,
Әри һәжил лово хосдут,
Ә у шори шори сохдут.

Коф вокундут әз рачиләјү,
Бим-булулэ сифәтләјү,
Сип-сипијә дәсләһојү.
Сијә шәвәј гәд чүмһојү.

Јә рачлә бу мујләһојүш,
У ширинә шәггәһојүш.
Шори хунә, војкәј дүл бу,
Ә куфорә рачә күл бу.

Ә бәбәј хүшдә у хушәш бу.
Әри хунә јә товуш бу.
Пушдуј дәдәј у сәхд күрдә,
Ширин-ширин һә хурдәнбу.

¹ сүһүдо — мәчлүс шори

* * *

Дэдэј э сэр эн куфорэ
Эдэј һэјил нэнэ дорэ.
Мүһбэт пури гәриш дүлү,
Һозор лово э зуһуну.

Дэдэј э сэр һэјил вәри¹,
Ә гэд хунэ товуш дәри.
Мукуји ки, чэнд ранк сунэ,
Товуз дәри э гэд хунэ.

Мозолмәнди лов сохд гәнәт,
Ә руј һэјил үшүг вәнкәсд.
Әз дүл дэдэј пој вәкүрдә,
Ә руј һилом товуш дәшәнд.

Әз дур омо сәс мәһәни,
И сәс, кујит, чү дәһәми!
Әз чор тараф чәһ-чәһ гушһо,
Ә и овоз гәриш бири?!

Дэдэј э сэр һэјил вәри,
Һә и шикил э дәс дәри,
Биһил дүнјо э ләс поју²,
Рәһбәрһо куш э сәс поју.

¹ дэдэј э сэр һэјил вәри — дэдэј әдэј һэјилә нэнэ дорэ

² э ләс поју — һәрәкәтсүз, нә чүмүсдә поју

Лов нә буку сәс бомбәһо,
Нә ләрзүку дүл һәжилһо.
Пәнчә шәнү әји дүнјо,
Јә шолуми ә гәд хәлгһо.

* * *

Ә дүл Күлсүрх һәсрәт дәбу,
Урә јә бо имид нәбу,
Мидануст у јә руз норә,
Ә у хунә јә куфәрә.

Шәггәј һәжил ә у хунә,
Гәнәт зәрә јә сәс мәнкәсд.
Ән һәзизә кәсә хуно,
Јә ширинә овоз мәнкәсд.

Имид нәбу һич Күлсүрхә,
Ә гәл шүвәр һәжил мидо.
Әјү дорә тикәј сүрхә,
Ә дүл әну гувот мидо.

Әри гиндог јә чәнд гәдә
Тамаруз бу гәл ән бәбә.
У мидануст бала дирә,
Күләј чүмү үшүг бирә?!

Ловһој Күлсүрх чәнд салһо бу
Әри хәндә ә һәсрәт бу.
Ини имој хундә нәнүј
Ә дүл әну јә шәфгәт¹ бу.

¹ шәфгәт (азәрб) – шори дүл

Күлсүрх ә сәр һәжил вәбу,
Мүһүбәтү ә чүм дәбу.
Ә руј әну әз шори дүл,
Һәм әз һәсрәт ән у салһо
Гәриш бирә хәндә вәбу...

* * *

Әз умоһој руз кирошди,
Чәнд гәдәкәш сал кирошди.
Шәв-руз дүлү сухдә-сухдә,
Чәтинирә пәсә шәнди,
Дәдәј һәжил кәлә сохди.

Әз чүм хүшдә дур нәһишди,
Ә һичиш чүм нәдәјишди.
Әз тән хүшдә, ләһәј хүшдә,
Бурри әри балај хүшдә,
Дәдәј һәжил кәлә сохди.

Ә рәһ һәжил нори зәһмәт,
Ә дур сохди әз дәрд, зәһмәт.
Әз данусдә дирә һикмәт,
Әгүлүрә у пур сохди,
Дәдәј һәжил кәлә сохди.

Ә у гүнчә дори күнүл,
Дошди урә ә гәд ән күл.
Әз мәтләб дүл, војкәј күнүл,
Бала ковтәр кәлә сохди.
Дәдәј һәжил кәлә сохди.

Офдум дошди урэ бэбэ,
Јэбо эз у дур нэмунди.
Ә сэр зани сохди кэлэ,
Нэгүлсүз нэдәкорунди.

Мозол офдум кэлэ бири,
Әри диһиш һәзиз бири.
Һәр бој эз дэс ә дэс кәшди,
Ә сэр синэ у вокошди.

Әз у шори, бәхтәвәри,
Бәнил сәрхуш, сәрмәст бири.
Мүһбәт әну бәһәр дори,
Рази мунди һәсму, хори.

* * *

...Әз и сохдә ихтилотһо,
Кирошди чәнд мәһһо, салһо.
Кифләт Бәнил кэлэ бири,
Хубә дүлһо дүлшор бири.

Әз бәхт хүшдә рази бирә,
Фурмиш сохди чәтинирә.
Чүнки кәнәш чор бор дири,
И зән-шүвәр дүлшор бири.

Ә у хунә ә пој Мозол,
Диромори һәр бој мозол.
Мозол һәчи кәлә бири,
Хәһәр-бирор зијод дири.

"Ә гәд ән диһ војисмәнди,
Әз дор сәрви буј вәкүрди.
Әз дәнишкәһ һәјәмәнди,
Әз сунәһо руј вәкүрди.

Ә сәр ловү холиш вәри,
Бәһәлини сијә чүмү.
Ә мәнкәвоз ә бәһс дәри,
Бим-булулә рачә рују.

Һәчи дани гәләм зәри,
Сәнәһәткор ә чијрәјү.
Ә сибһәј бог хушәш зәри,
Гирмизинә гутинәјү.

Сијә мујә ә сәр синә,
Шәлгәм-шәлгәм тији сохди.
Инчәјә лов, пурә синә,
Дирәкорә һәјру сохди.

Әгүл әну, рачи әну,
Тән офдори ә бәхт әну.
Ҷоһилһәј диһ бири Мәчнун,
Ҷикә кәшди ә тәхт дүлү.

Омо, Мозол эз һәжили
Ә хундәји мәјлә дори.
Вожкәһој дүл ән һәжили,
Ә рәһ әну мәтләб нори.

Хуну, сәһиб сәнәһәт бу,
Сәркәләји ән чәһмәт бу.
Чикә күрү мәтләб дүлү,
Кәләтәјүш бил хушбәхт бу."

Әз Мозол коф офдорәнки,
Һәчи нушу дорәнбүрүт,
У офдумә балај диһә.
Ки, һәзиз бу әри һәммә.

Сәрһәд нисди мәтләбһорә,
Уһо ә дүл гувот дорә.
Әз чүкләји әз гул күрдә,
Ә кәлә рәһ вәдәбәрдә.

Әкәр букәш һәлә чүклә,
Лап кәлә бу хәјолһојү.
Мүкүрд мәтләб, бовор дүлә,
Пәнчә мишәнд миродһојү.

* * *

Мозолмэндэ сэхэт инсон
Гэнэд зэрэ зу кирошдэ.
Сэрмэст бирэ, насдэ инсон
Гимэтлүжэ вэхтэ дошдэ.

Дү-јэкирэ хосдэ дүлһо,
Һүмүрбоги хушбэхт бирэ.
Наз кэлэтэ дирэ һэјло,
Эз дэрд, эз гэм э дур бирэ.

Садан дирэ и шорирэ
Әји рузһо гәним¹ бирэ.
Ә имтоһон вэхт кәширэ,
Хушә бәхтә сохдә сијә.

Мәһәл һәјил кәлә сохдә,
Мәһәл хурдә шори сохдә,
Дәр Күлсүрхә јә дәрд вәкүрд,
Лап курунә мәлол² вәкүрд.

Һәзројил вадарафд э кәшд,
Фировонә³ јә мәскән кәшд,
Торик соху хушә рузә,
Ә дәрд дәјлү тамарузә.

¹ гәним — дүшмә

² мәлол — дәрд, бәдмозоли

³ фировон — хушбәхт

Мозолмэндэ руј Бэнилэ
Ә гэд лүһүф-дүшәк вини,
Инсоф бирә һэзројилә,
Шори винү, данү кини?

Ә унчикә у нэвәнү
Ә у синә әз гәм дәмгә?
Ә вој, шивән нэдәјүлү
Јә кифлэтә, јә диһ хэлгә?

Әз сохдә кәшд у руз хүшдә
Вокошд һәјил јәтим һишдә.
Чү зулум бу, дәрд бу, кәнә
Појә вокунд ә у хунә?

Кәнә нимә мундә јә рәһ
Гәршу бисдо ә бәхт Күлсүрх?
Һич вәс нәбу чәнд гәдәр дәрд
Кәширәбу кәмәр Күлсүрх?

Јә бо әз јор мадаравми,
У кирошдә рузһој Күлсүрх?
Әз бәш зуһун мифуравми,
У кәширә дәрдһој Күлсүрх?

Һәг дәчарусд, чәрхү чарусд.
Дог вәчарусд, ә сәнг чарусд.
Һәсму ләрзунд бирәнгинә,
Һәрс чүм ләјсон әз һәр синә.

И дүнjo чэнд сурho дошдэ,
Икидhorэ нүкэр сохдэ.
Ә дэс эн Шэр, Хэjрэ¹ күшдэ,
Парчohorэ аз точ сохдэ.

Мара э сэр сүрх нушундэ,
Оғуjүрэ дэрму сохдэ.
Ә һэгсүzho руз бурбундэ,
Һэглүhorэ мийточ сохдэ.

Һэjлоj эн у чүклэлэ бу,
Мийр ануho э бэбэ бу.
Уho һэчи данусдэнбу,
Бэбэ мийов, э кэшдэ бу.

Сабур һэжилho кэм бирэнки,
Әз jү бэбэ пүрсирэнки,
Әз сэр Күлсүрх эгүл мирафд,
Һилом ану чэрх мидарафд.

Һэрchoj чүмэ у фубэрдэ,
Коф ниданусд кэшдэ офдэ.
Кирэ чүтам хомуш соху...
Комирэ тухтэмиш соху...

Јэтим мундэ курунд бирэ,
Јэтим дошдэ бирэ зулум.
Кэрдэн јэтим дуллу дирэ,
Јарај дэдэј дорэ сухдум².

¹ Шэр, Хэjр – персонажhoj эн нэгүлhoji

² сухдум дорэ – сухундэ, сузов дорэ

Насдэ дэдэј һэбүл сохдэ¹,
Ә дәрд јәтим чорэ офдэ.
Нэс данусдэ һэчэл хосдэ,
Јәтим сәрсүз шәндэ рафдэ.

Ҳилом һәјил думон күрдэ,
Ҳәсрәт чијрәт, руј мундәнкә.
Рузһој дэдэј хүр дәкүрдә²,
Ҳәрс јәтимә покундәнкә.

Ҳәјил бәбә ә хов дирә,
Урә кәшдә, нәјофдәнкә,
Дэдэј, тү кәш сухдумирә,
Бала хомуш нәсохдәнкә.

Ундә овоз сәс бәбәрә,
Кәрми тимор дәс бәбәрә,
Дэдэј насдә һәвәз сохдә,
Ә дүл јәтим чикә офдә.

Ундә дәрдној дүл дэдәјә
Тирозуһо нәс кәширә.
Ундә һәрсној чүм дэдәјә
Јәкиш, јәкиш насдә дирә.

Ә дүл Күлсүрх мүһнәт³ дәбу,
Ношумојү әки мәрд бу.
Чүтам соху, әри һәјлһо
У һәм бәбә, һәм дэдәј бу?

¹ һэбүл сохдэ — вотовусдэ

² хүр дәкүрдә — думон дәкүрдә

³ мүһнәт — дәрд, сухдуми

Нэ шэв, нэ руз нэданусдэ,
Чофо кэши, шэлэ бурри.
Һич рәһәти нэданусдэ,
Амбар вирихд, тирјох дурри¹.

И корһорэ дирэ Мозол,
Дәрдәчәр бу эз дәрд, мәлол.
Шәләј әну лап курун бу,
Рәһ дәдәшүш рәһ зулум бу.

Әз һәјилһо кәләји бу,
Ә дәрд дәдәј у чорә бу.
Мәтләб әну – војкәј бәбә:
Һәјилһорә винү кәлә.

Сал бәбәшү кирошдәнки,
Шәздәһсалү томом бисдо.
Зулм рузһорә винирәнки,
У ә дәдәј вәдод² бисдо.

Ә чәтини дәсә тик күрд,
Әри хунә кумәк бисдо,
Јә курунә догә вәкүрд.
Һәјлә дүшү сутун бисдо.

Ә у хунә чофо но у,
Әри дәдәј һәрмәһ бирә.
Омо урә хосдәкор бу.
Ә сал әну һәрүс бирә?

¹ тирјох дурри – амбара һәзијәт, зәһмәт кәшири

² вәдод бисдо – кумәк бисдо

У ки, хэлэ јэ чорэк бу.
Јэ чэнд гэдэ вэхт кэрэк бу,
Пэнчэ шэнү мэтлэбһојү,
Үшүг бијов э чүмһојү!

Бил кэлэ бу, һилом винү,
Хуну сәһиб сәнәһэт бу,
Ә һүрмәт хэлг гимәт бинү.
Мэтлэб бәбэ вэровуну.

Омо, курэ бирэ унчо,
Әри Күлсүрх һәрки рәһ но.
Холу, холэ, һәр дү һәмә,
Бәбәхолу, дэдәјбәбә.

Ә дүл һәрки мэтлэб дэбу:
Ғоһумһорэ војисдәнбу,
Әри Күлсүрх сәһиб појут,
Уһо духтәр э шүвәр дүт.

Нум хүшдәрәш вәкир сохут.
Јүк Күлсүрхә субук сохут.
Ә мәсләһәт ән ғоһумһо,
Рази бисдо Күлсүрх унчо.

Војкәјү бу Мозолэ дү,
Јүш э мэтлэб ән дүл расү.
Бурч шүвәрәш војисд у дү,
Бүлдүрчинүш э күл расү.

"Мәһәлүни бијо бурав,
Әри хушдә хунә күрү.
Ә јә никә мирод дарав,
Јә хушә руз бурав винү.

Мозол бири әри хунә.
Хәһәр-бирор зијод сохди.
Бијо күрү дијә хунә,
Шаздәһ салә у гәд сохди.

Бәнил амбар шор имбисдо,
Духтәр мирод мидәшәндкә.
Әз и шортә руз нибисдо,
Хозмуни рәһ мидәшәндкә.

Һәчи фикир сохдәнки у,
Чәнд гәт дүлү јәлов күрд сухд.
Разикәри дорәнки у,
Әз чүм ворущ, сәјлов рухунд.

Дәһәм әни һәрcho чү бу,
Шуров, нискил рафдә рузһо?!
Дәһәм әни һәрcho чү бу,
Шорә пәјләј хушә рузһо?!

Күлсүрх духтәр ә шүвәр до,
Ә сал әну фикир нәдо.
Күлсүрх һәјил ә шүвәр до,
Ә војкәјү фикир нәдо.

* * *

Ҳочиз бисдо Мозол унчо,
Чэндэк энү э лэрз дэмунд,
Сэсэ вир сохд Мозол унчо,
Бэхтү эз дэс э дэс дэмунд.

Дэрдһојүрә гэдәр нәбу,
Ә мәјду у тәһно муну?!
Сәһиб поју бәбә — нәбу,
Әз дэдәјү чорә имбу?!

У гоһумһо коф сохдәнки,
Әри Күлсүрх рәһ норәнки,
Јүрә һисоб һич нә күрди,
Чү имбу ки, бәбә мүрди?

Хозмунирә коф дорәнки,
Разбурүрә буррирәнки,
Јүрә һисоб һич нә күрди,
Чү имбу ки, бәбә мүрди?

Кујит, и дүл бәкә тупи,
Әз пој э пој кировунут?!
Бәкә и дүл дәстәј күли,
Әз дэс э дэс кировунут?!

Ә пишој гоһумһој хүшдә,
Мидав ләһә вокундә у?
Коф дэдәјә пәсә шәндә,
Мәтләб дүлә куфдирә у?

Дэдэј чарунд бэхт-мозолэ,
Нэ шинирэ мэйл Мозолэ.
Ә чикэјү човобэ до,
Ә пишојү рэһ-рустум но.

Мозол домунд э дәрди-сәр,
Дәрјој дүлү э ләрз омо.
Зэ хүшдэрэ и сәр, у сәр,
Доһорһош һич јэ сәс нэ до.

Һэ чэвлон зэ¹ э гэд дәрјо,
Јэ сәрсонэ һәсбэ хуно.
Чијрәт бәбэ э јор дәшәнд,
У э һәсму сәсә вошәнд.

Һәсмуш әз дәрд сәсә вир сохд,
Ә һол әну кумәк нәсохд.
Дүл ән Мозол зуһун вокунд.
Һәрchoј чүмә э дәс докунд:

"Омон, дэдэј, бијо рәһм сох,
Ә коф ән кәс бовор мәсох,
Бијо мәсох руз мәрә гэд,
Һәрмәһ мәјил мәрә э дәрд.

Омон, дэдэј, тү дүздирә
Һәчи әз мә һәјилирә,
Әз вәхт пишо мәсох кәлэ.
Һич-пуч мәсох мәтләб мәрә.

¹ чэвлон зэ — хүшдэрэ э и тараф у тараф зэ

Чэнд гэдэји һэ рәһм бәрдәм,
Ә рујтү мә коф нәсохдәм.
Һәрсој чүмә һэ фубәрдәм,
Дүлтүрә мә хүрд нәсохдәм.

Хушәш нисди һич и һолмә
Ә кирошдә рузһојкәјмә.
Әз имбуруз ки, әримә,
Нүвүсдәји һүкм һүмүрмә."

Нәданусд дәрд мәһлүм сохдә.
Ә дугмәјә дэдәј хүшдә,
Әки кују јозуг бәгдә?
И һол мидав урә күшдә!

Әри хүшдә кәшд офд чикә,
Ә рачәј ән шикил бәбә.
Һәрсој чүмә әз гутинә.
У дәшәндә ә гәд ләһә.

Сокит-сокит һә сохд сүһбәт,
Ә уровоз унчо бәбә.
Нур тији бу әз у сифәт,
Мәһрибон бу чүмһој бәбә.

У рузһорә ә јор дәшәнд,
Кирошдәһо вокошд омо.
Хәндәј бәбә ә јор дәшәнд,
Дорун дүлү сузоног до.

Хотур жүрэ хосди бэбэ,
Мэjl энурэ һич нэнори.
Чијрэт бэбэ, кофһој бэбэ,
Ә дүл әну чикэ нори.

Дәниширә ә у чијрэт,
Јә коф нәјофд ә шүкәјәт.
Мунд әз хүшдә у хәчәләт,
Ки, ә бэбә нәсохд һүрмәт.

Бэбә — мүшкүл ә сәр дүлү,
Чү дәрд бисдо у мәтову¹,
Ки, ношумој бэбәј әну,
Ә у һилом рәһәт муну.

Ә коф дәдәј у шәк нидү,
Ниһилү хүрд бу јә војкәјү.
Чун хүшдәрәш гурбу мүдү,
Дәдәјә у дүлшор винү.

Ә у шикил дәниширә,
Һәсрәтлүјә јә "ох" кәши.
Бәгдә ә сәр дүл кәширә,
Унчо әз у куфди һәчи:

"Коф кәләтә мә пој зәрә,
Војисдәрә һич нисохум.
Ә нум әну мә хол зәрә,
Ә гәд ән хәлг хок нисохум."

¹ мәтову — дүзмиш имбу, сабур мисоху

* * *

Куфдирэрэ э куш күрдэ,
Мозол мијосд хунэ күрдэ.
Мијосд хэлбэт чэһди сохдэ,
Шон¹ кэлэтэ хүрд нэсохдэ.

Нум бэбэјү һүрмэтлү бу,
Ә гэд чэһмэт һүзэтлү бу.
Чофој дэдэј гэдэрсүз бу,
Гэјгуһојү һэвэзсүз бу.

"Зај ни соху укућорэ,
У кэширэ чофоһорэ.
Чэһд мисоху јүш хушбэхт бу,
Рафдэ рэһүш үшүгмэнд бу."

Һэчу мозол фикир сохдэ,
Рэһ имид офд әри хүшдэ.
Војисд урэ бовор сохдэ,
Үшүг вүнү ә рэһ хүшдэ:

"Чэтиниһо зу марасү,
Ә миродһој дүл мирасү.
Әз дүлэсди хилос бирэ,
Ә хушбэхтэ руз мирасү".

Имид Мозол ә у бу ки,
Содиг² мундэ ә дү-јәки,
Рэһ һүмүрә һүмүрбоги,
Гушә муравт тә чун соги.

¹ шон — һүрмэт, нум

¹ содиг — боворимлү, вофолү

* * *

Јә хәјли вәхт кирошд һәчи,
Тә расирә руз һәриси.
Омо, ә у кирошдә вәхт,
Ә руј Мозол нә хәндүсд бәхт.

Ә гәрибә бог офдо күл,
Нәвини у вофој бүлбүл.
Ношумојү дустог бисдо,
Чикәј әрзи-һол¹ нәбисдо

Ә руј һәсму гушә хуно,
Сәһибсүз мунд Мозол кәнә.
Әчә чарусд и чәрх дүнјо,
Мозол әну нәхунд кәнә?!

Ки мисоху, кујит, совоб,
Ә и кофһо дү јә човоб:
Нәкәшикә күл васала,
Дәһәм мүдү һәнк һәсәлә?

Чүм билогү кур бирәкор,
Зүм-зүмә ов нидав хурдә.
Дүлү дустог дәрд бирәкор,
Хушә овоз мидав хундә?

Јә шүмшадә сәрвә² дорә,
Хүшкә сәһро мидав дошдә?
Ки зәлүјә јә тиконә,
Ә чәмәнзор мидав кошдә?

¹ әрзи-һол (азәрб.) — шүкәјәт

² сәрв — нум ән дор, һүндүрә рачә дор

Ә гэд витог¹ тәһно нүшдә,
Ә дүләвоз у коф вокунд.
Когозә офд сурдор хүшдә,
Әри әну зуһун вокунд:

"Әј дустһо, әј хотурхонһо
Әј гонумһо, әгрәбәһо,
Чүм вокунит, хәбәр бошит,
Әз дәрд дүлмә окоһ бошит².

Ә инсонһо, хуб нисд һолмә,
Јозугбәри сохит ә мә.
Таза-таза чүм вокундәм,
Нәдирәм мә һилом һалә.

Ә гэд дүлмә чәнд китоб дә,
Нәвокундә мунди һалә.
Ә унчикә чәнд мирод дә,
Әз мә ә дур мунди һалә.

Ә сәр рәһмә јә һүмүр вә,
Нәзивисдәм урә һалә.
Сәр күрдәмһо чәнд мәтләбмә,
Нимә мунди, нимә һалә.

Шәрт нисди ки, һәриси сохит,
Шәрт уни ки, һәјил дорит.
Ә војкәјү һәмәл сохдә,
Ишму урә хушбәхт сохит.

¹ витог — утог, хунә

² окоһ бирә — хәбәрдор бирә

Кэлэтəһо, ишму шинрит,
Һəјил рури гимəт бинит.
Əз дүл əну хəбəр данит,
Дүл инсони у дүл, данит.

Војкəјүрə, мəтлəбүрə,
Јə дəрд јүрə, һорəјүрə,
Куш вəнорə, ишму шинрит,
Һол һəјилə јəбо винит.

Мирод һəјил дүрүст сохдə,
Һəм мисвоји, һəм мəтлəби.
И рəһ мунди əз бəбəһо.
Окоһ бошит, əј инсонһо.

Ишму рачи, һəсүл кəшдə,
Һəрүс, домор һич мəвичит.
Хушхосијəт, əгүлмəндə
Вичириткə, данит, динчит.

Һəтонмə нисд əз дүлимə,
Јозугбəри сохит ə мə,
Чорə сохит əз имəһəј,
Нə бошум мə сəбəб əн вој."

У фикирһо əз гəд дүлү,
Ə зуһунү нəвəромə.
Сипрə когоз, гəлəм дəсү,
Су күрдə сухд əз дəрд, омə.

* * *

Војисд урэ руз һариси,
Бэбэ бијов эки эну.
Эз и дэрд дүл, эз чүмһарси,
Хилос соху урэ, бэрү.

Әри хүшдэ хомуш сохдэ,
Хүшдэрэ тухтэмиш сохдэ¹,
Вирихд појисд эки дувор,
Могбун бисдо винирәкор.

Гэл күрд појисд јә шикаилә,
Кәрм күрд урэ чирјәт бэбә.
Тимор сохдэ у шикаилә,
Чү нә пүрси у эз бэбә!

Урэ војисд бијов бэбә,
Эз и дэрү дилов бэбә.
Ә сәр зани вәнү урә,
Тимор соху мујһојүрә.

Һәрс чүмүрә зу покуну.
Эз нәгүлһо коф вокуну.
Гуј соху у сијә гучә²,
Дүлшор соху сипрә гучә³.

¹ тухтэмиш сохдэ — сокит сохдэ

^{2,3} сијә гуч, сипрә гуч — персонажһој нәгүлһо

Гул энурэ тик вэкүрдэ,
Ә гәнәтһој симруг¹ вәнү
Әз у зулмот ә дур күрдэ,
Ә үшүгә дүнјо бәрү.

Бәбә-духтәр ә гәл јәки,
Ә јә һилом у бурав ки,
Ә унчикә ә дү-јәки,
Јә һүрмәт бу, јәки сәвки.

Әки шикил, унчо Мозол,
Боворим до ә у хәјол.
Биһол бисдо јә дәгдәгә,
Дәсә вокунд рујә бәбә.

Шикил бирдән ә чун омо,
Бәбә пој зә вәдиromo.
Кәши һәјил ә сәр синә.
Лов сохдә у гулә кәнә.

Хәчәләт мунд у әз хүшдә,
Винирәнки һол һәјилә.
Әји бала ковтәр хүшдә,
Коф нә бисдо урә дијә.

У Мозолә сәхд гәл күрдә
Мүһбәт дүлә, кәрми дүлә,
Ә унчикә бәхшәјиш до.
Һәчи әз у чиро бисдо.

¹ симруг — хилоскорә гуш

Дэниши духтэр э бэбэ,
Гувот вэкүрд эз у кэнэ.
Чэшмиш бирэ појисд бэгдэ,
Һич нэ данусд у сэр кэндэ...

У јэ хов бу, бэлкэ хэјол,
Винирэнбу һэчи Мозол?
Чүм кэрдунд у э һэр чор јон,
Бисдо э у һолү хэјон¹.

Дэниши э шикил бэбэ,
Моч сохд урэ тэшнэ-тэшнэ.
Вокошд, э гэд мэчлүс дарафд,
Ә гәрибэ² јэ һилом рафд...

* * *

Ә дэрдэвоз һәрмәһ бирэ,
Шори дэбу э дүл Күлсүрх.
Ә диһ чүм хэлг дирэ-дирэ,
Духтэр дошди э тәһәр сүрх.

Мэтлэб шүвэр воровунди,
Мирод һэјил дүрүст сохди.
Омо, э гэд дэрд дәмунди,
Дүлэ мәскән эн гәм сохди...

¹ хэјон бисдо — мәһлүм бисдо

² гәриб — нәшинох

"И балајмэ јэтим бири,
Дәрдиш-гәмиш кәм нә дири.
Дүләпәсәј кифләт бәбә,
Динч имбуми у ә хунә?

Бәбәшү мидәбисдока,
И һәрисирә тој нибисдо.
Котуборә нүвүсдәнкә,
Ә гәд чәһмәт сәр имбисдо.

Јон һәжилә рәһә нисохд,
Һәжил хушбәхт һәрүс мисохд.
Мозолә һич дәрд нибисдо,
Дәдәјүш дүлдинч имбисдо."

Күлсүрх нихри¹ һәрүс сохдкәш,
Тәшнәји дүлә хүрд сохдкәш.
Руриһојү нискиллү бу,
Ки, фәрзәндү дүлшор нәбу.

...Һәрс хәлг ә хун чарусдәбу,
Әз сәс овоз бәникору².
Сәнгә дүлһош мум бирәбу,
Әз сохдә коф бәбәхолу.

¹ нихри — јәкүмүн һәжил

² бәникору — ә һәриси әз хинә пишо хундә оморониһо мәһәни

"Данусдэнит ишму, чэһмэт,
Мозол офдум кэлэ бири.
Эз битэв диһ дири һүрмэт,
Һәм бэхт-мозол хунэ бири.

Имоһој у һәрүс бирэ,
Әдәј э рәһ вадарафдэ
Мијосд бәбэ инчо бирэ,
Эз сәрү киләһү рафдэ¹.

Чү бијо бу, бэхт һэчини.
Омо, бәбэ э дур нисди,
Дүлэ пәсәј ән һәјили,
У шолијәһ² рәһ һәјили.

Эз һәрәјму дур нәс кәшдә,
Сипрә шәдә³ у лов сохдә
Әри әни ковтәр хүшдә,
Әдәј лово-тошво хосдә.

Әји јә чүфт гүзүлкүлү,
Һәјру бири чүмһој дүлү.
Ә чор тараф ән тујхонә,
Эз шорини у пәрвонә."

¹ Һэдәт чуһуриму һэчини: духтәрә әз хунэ вәдәшәндәнкә чоһилһо киләһ (пәпәх) бәбәј һәрүсә әз сәрү вәкүрдәнбүрүт сухундә

² шолијәһ — гәрәвул, э чәтини кумәк бирәкор

³ сипрә шәдә — гобој әхирәти

...Чэнд ранклү бу у һәриси,
Чэнд чирјәтлү у һәриси!
Ә дүл кими шори дәбу,
Кимиһош бу дүлү һәрси.

...Дәрд дүл Күлсүрх һәвәзсүз бу,
Шори әнуш гәдәрсүз бу.
...Сипрә палтар ә тән Мозол,
Мирод дүлү бу јә хәјол.

Дәдәј-духтәр гул тик күрдә,
Әдәнбүрүт шәх вәчәсдә.
Хәлг әдәнбу шори сохдә,
Јәтим диһә һәрүс сохдә.

Сазандәһо әз кон ән дүл,
Коф кунчундә ә дү күнүл,
Бәмзәр сохдә ә гүнчә күл,
Чәһ-чәһ зәри һонкој бүлбүл.

Курә бирә ә сәр Мозол,
Тәјтә сәбәһ дустһо кәјф сохд.
Чәһмәт бирә дүлшор, хушһол,
Әри әну хушбәхти хосд.

* * *

Ә гәд чәһмәт чуһур иму,
Хәјли хубә һәдәтһо дә.
Әз гәдими и хәлг иму,
Һәзиз күрдә һәр һәдәтә.

Ә вәхт һәриси курә бирә,
Гоһум-гунши, дуст, әгрәбә,
Ә сәһиб шори кумәк бирә,
Һәр ки әз гулп јә кор күрдә.

Ә мәһәлә дәстә бәсдә,
Кәјвониһо чиһо сохдә.
Ә һәрәшү холә, һәмә,
Дәдәјхолу, дәдәјбәбә.

Сәр вәнкәсдә ә и һүрмәт,
Кәләтәрәш точ, тик сохдә,
Әз у зәнһо ә гәд чәһмәт,
Һәрүс миһиллоји хосдә.

Әзунбәгдә у әз дустһо,
Әз кәләтә бирә чиро.
Ә зир дувог¹ дарафдәни,
Ә дәр хүсүр у рафдәни.

¹ дувог (азәрб.) – фатај һәрүс

Һонкој һэдэт Мозол рафдә,
Миһиллоји хосд эз зәнһо.
Әри һәрүс лово хосдә,
Јә чәнд укут дорут уһо:

"Рафдә рәһ тү мозолмәнд бу,
Гәд хунәј тү үшүгмәнд бу.
Пәнчә-пара шән¹ тү, һәрүс,
И кофһорәш шин тү, һәрүс.

Әз бәбәһо вәсијәти:
Ә һәдәтһо тү һүрмәт ди,
Ә дәр хүсүр дәбәр, һәрүс,
Гимәтлү бош һәр бој, һәрүс.

Һәрүс бијо иһтибор дү,
Хунәј хүсүр гимәт бинү.
Номус хунәј бәбәрәш у,
Ә гәд ән хәлг зәвәр күрү."

Шинирәнки и зәнһорә
Лап мәһтәл мунд у ә хүшдә,
Чүтам бири у корһорә,
Јү рәһ нори әри хүшдә?

Күлсүрх бири амбар дүлшор:
"Вомухдикә һәчи Мозол
И корһорә әз духтәри,
Хунәј әну бәхтәвәри."

¹ пәнчә-пара шән — сәһиб кук-духтәр бош

* * *

Лап эз хэвэл э хэлгиму
Һүрмэт, һүзэт кэлэтэ дэ.
Һэжилһојму, чојилһојму,
Ә норэ рәһ кэлэтэ дэ.

Һәм дүхтәрһо, һәм һәрүсһо
Ә гэд хунэ һүрмэт дорут.
Ә кэлэтэ, э кәтубо,
Иһтиборэ хуб мидорут.

Духтәр Күлсүрх һәрүс бири,
Ә у хунэ диромори.
Әз һич кор у дур нәбири,
Әри һәр чү чун вонори.

Хутэ бири Мозол һэчу,
Ә кэлэтэ һүрмэт күрү.
Хутэ бири Мозол һэчу,
Чикәј кәлә-чүклә винү.

Тур нэ кәши¹ у һол, омо,
Тәшвишһојү э сәр омо.
Әрчү бәхтү һәсрәт бисдо?
Гузи э күрк гисмәт бисдо?

¹ тур нэ кәши — амбара вәхт нэ кирошд

Эз һариси ја мән бәгдә
Руј хүшдәрә әз зир пәрдә
Вәдәшәндәј шүвәр әну,
Лап дәрд бисдо әри әну.

...Әз буј-бухун таза һәтон,
Амбар рач бу, хунширин бу.
Нәбу ә диһ ә у ја тој,
Норә појуш икиди бу.

Һүндүрә буј, ја пәһлүвон,
Појисдәнки ә јонбәјон,
Күнчүсдәнбу у ә Мозол.
Бәлкә, иш бу ја бәхт, мозол.

Эз үшүги чирјәт әну,
Тоб нә дори, мәнк пәс мунди.
Тикәј һәсму чүмһој әну,
Һәр дирәкор ә ләс мунди.

* * *

Ә гәд ән диһ у кәшдәнки,
Духтәрһо сәрмәст бирәнбу.
Ҷојилһо ә јәки нүшдәнки,
Эз кофһојү мәст бирәнбу.

Омо, уни, шэв хүшдэрэ,
Э сэр гумор сэбэһ сохдэ,
Э зэн хүшдэ куч бурбундэ,
Нэкүрүмэ¹ һүкм сохдэнбу.

Э һэминон, э зимисту,
Э пој Мозол чуруб вэбу,
Битэв эн сал э тэн эну,
Гул дураза палтар вэбу.

Мөрдү амбар һүкмлү бу,
Зокунсүзэ "зокунлү" бу.
Циломүш чэрх мидарфджэ,
Эз коф нијосд вадарафдэ.

Мэндил² мијосд бэсдэ э сэр,
Нијосд нүшдэ э кон эн дэр.
У руј гиног нијосд дирэ.
Э базар-тукуш нијосд бирэ.

Мијосд кофсүз һэмэл сохдэ,
Э куфдирэ һэлбәһэл у.
Ни данусджэ јэ кор сохдэ,
Э зир тәпик мидәмунд у.

Кумәк хосд у эз гәбилэ,
Эз шәбирор, эз шәвхәһәр.
Э у хунэ бинү бинэ,
Чикә кирү э дүл шүвәр.

¹ нэкүрүм — нэкүнчүсдәни

² мэндил — чүклэ сәрдәки

Ә гэд хунәш дузи нәди,
Ә дү-јәки бовор нәди,
Әз иһтибор әји хунә,
Јәнчигилләш сирог нәди.

Һүчләј әну үшүг нәдо,
Ә күнч дувор могбун вомунд.
Зуһунсүзә дустог омо,
Һәрүс бисдо, инчо домунд.

Мозол чәшмиш бири мунди,
Ә дүләсди, дәрд дәмунди.
Нидав һәчу хутә бирә;
Ә пәсәш рәһ нәбу урә.

Шәвә хуно торик бири,
Кирошдә рәһ ән һүмүрү.
Јәtimiјү дурку бири,
Дустог бири рүһү, дүлү.

И ситәмә¹ гәдәр һисди?
И рузһорә ки нүвүсди
Ә пој әну? И чү чозо?
Һисдикә тү, куј, әј Худо?!

Шаздәһсалә јә ковтәрә,
Нимә мундә мәтләбһорә,
Ки дәшәнди ә и зулмһо,
Һәдәтһоји, јә инсонһо?!

¹ ситәм — зулум

Ә дэс ән дәрд дустог мунди,
Ә жә шәһәм хушәш зәрә.
Ә гәд аташ Мозол сухди,
Шәв тә сәбәһ гәтрә-гәтрә.

И чү чозон и ковтәрә,
Јәтим мундә әрковонә?
Куфдирәнүт, һәгги Худо,
Ингәдә дәрд жә инсонә
Нәс винирә, сәнги Худо?

* * *

Јаралүжә дүл ән Күлсүрх,
Әз дәрд һәжил хәбәрдор бу.
Гәлп сохдәбу жә тикә сүрх¹,
Норә рәһү лап јомон бу.

Ковтәрү ә болә дәбу,
Ә торикә чолә дәбу,
Үшүг һилом нәс дирәнбу,
Әз сојәј хүшдәш тәрсирәнбу.

Дүл дәдәј әдәнбу сухдә,
Ә һол балај рури хүшдә.
Омо, жә рәһ нәс офдәнбу,
Ә һәжилү дод-чорә бу.

¹ гәлпә сүрх — гәришә, пучә сүрх

Күлсүрх энчэг һэр бој дирэ,
Һэ һәмсолэ дори урэ.
Бил вәкүрү тоби бирэ.
"Худо дорэ и рузһорэ."

У зән һәчу хутэ бири,
Ә и кофһо бовор дори.
Ә бовор дүл һүрмәт дири,
Күлсүрх һәжил укут дори.

Куфдирәнүт ә гэд чәһмәт:
"Хунәј хүсүр һисд имтоһон.
Бирэ, шәксүз, сәһиб һүрмәт,
Вотовусдә вәкүрдәкор."

Дәдәјәти сохди Күлсүрх,
Чү кәрәки һэ восдори.
Нәдәјишди чүмә ә сүрх,
У һәжилә һәрчү дори.

Һич нәсохди јә сәгәти¹,
Корә сохди зу тәһәди.
Әри әну ә чәтини,
Сәр синәјү бири күрпи.

Омо, дәр дүл нәвокунди,
Һәрс чүм һәжил нәпокунди.
Јә бо урэ гәл нәкүрди,
Гәдојүрә нәвәкүрди.

¹ сәгәти — сәхди

Ә сәр һәжил дэс вәнорә,
Јәбо тимор нәсохди у.
Ә дәрд фәрзәнд куш вәнорә,
Зуһунүрә нәјофди у.

Ә гәд дәстәј чүклә појһо¹,
Ә дур мунди тәхсиркорһо.
Һәммәрә у гирог нори,
Ән хүшдәрә һовун дори.

"У һәжили, чү данусдә,"
Војкәј дүлүрә пусундә,
Әри әну рәһ вичири,
Әз у пишо пој вәчири.

Һич коф сохдә нәданусди,
Әки дәдәј јәбо һәжил.
Һич ә дәдәј нәрасунди,
Војкәј дүлә јәбо һәжил.

Күлсүрх ә чәнд болә дәри,
Дәрдү ә дүл бала дәри.
Сәхд күрди әз күһнә һәдәт.
Бири јомон түндхосијәт.

Кировундә дәрдлүјә руз,
Ховсүзә шәв, һә рузбәруз
Килит бири, пас вошәнди,
Ә дүл әну күк дәшәнди.

¹ чүклә појһо – (чүклә) һәжилһо

Хутэ бири кировундэ
Сохдэ кофэ у дэгдэгэ.
Нэданусдкэ воровурдэ,
Динч нэбири јэ дэгдэгэ.

Һэрс эн чүмэ, шори дүлэ
Воку сохдэ нэданусди.
Нэ кијрэрэ, нэ нэнујэ,
Дүрүст сохдэ нэданусди.

У зэн энчэг данусди ки,
Һэјил э коф мидэнишү.
Дэдэј чикэ бурбундэнки,
Чүрһэтү нисд у нэнушү.

...Дэдэјэти сохди Күлсүрх,
Чү кэрэки һэ восдори.
Нэдэјишди чүмэ э сүрх,
У һэјилэ һэрчү дори.

Омо, војкэј дүл энурэ,
Нэпүрсири, нэданусди.
Эз чүклэји сэс энурэ
Э доруј дүл һэ тарсунди.

Чэнд салһоји хутэ бири,
Мозол э рэһ дэдэј рафди,
Э и дэрдһо дүзмиш бири.
Һэ у норэ рэһэ рафди.

* * *

Омо јэ руз...
Вини һэбүл нидав сохдэ,
Ә у дэрдһо у тоб дорэ.
Вини нидав у зивисдэ,
Һэчу чунэ гурбу дорэ.

Вини ә тур овчи дэбу,
Нэшумојү ә гэд гәфәс.
Овчи әну лап залумбу.
Ихтијорү вэбу ә кәс.

Нолэ зә у һонкој бүлбүл,
Ә дур мундэ әз богчәј күл.
Зиндон бисдо и чәнд салһо,
Әри әну и дуворһо.

Јаралүјә чәјрон бисдо,
Ә тур залум, хунхур офдо.
Војкәһојү сүпәнч бисдо,
Күлэ хуно әз нур офдо.

Һич нә варасд дэрдһој дүлү,
Билог бисдо һәрсој чүмү.
У данусд ки, ә у хунэ,
Ә һол ән у нибу чорэ.

Шүвэр энү бифојдэ бу,
Ә дун¹ инсон чәнэвэр бу.
Әрковонэ кук дэдәј бу,
Әри кифлэт кәмһинэр бу.

Әри ә зән куч бурбундә,
У мәрд јомон һүнәрмәнд бу,
Дуст никүрдүт хубһо урә.
Никуфдурут гәдүрмәнд бу,

Әз һол ән зән, әз һол дэдәј
Бихәбәрбу, әри дэдәј
Ә сәр ән дәрд дәрд мијовурд,
Сәһәтһорә микировунд.

Салбәсал һә һәјил миһосд,
Әз бирәһо шори мисохд.
Омо јә руз ән уһорә,
Ни данусд һич гимәт дорә.

Ә һәр чәбүр синә норә,
Бәбәлүјә һәјилһорә
Ә гәд кифлэт у чәнд салһо,
Кәлә сохди Мозол тәһно.

Дүл ән Мозол пар-пар сохдә,
Ә гоб хүшдә нәдәмунди.
Һәјлој әнү ә гәд говрә,
Ә гәд зиндон чәкә күрди?

¹ дун — чијрәт, сифәт, фурмә,

Унчо эз дэрд ја мэнкэнэ,
Зэһэрлү бу һэр хүп нэфэс.
Гэрибэ гуш бүрүт бэкэ,
Бала дору у э гэфэс?

Мозол пэнч кук, сэ духтэрэ
Һүмүр дори э у салһо.
Кэлэ сохдкэш хубэ һэјлһо
Дүлдинч нэбу у эз уһо.

У һэјилһо һүрмэтдан бу,
Ә хунэји, э буруји.
Чикэј кэлэ-чүклэ данбу,
Уш укути, чү мукуји.

Ә кэширэ чофој дэдэј,
Гимэт дорэт у һэјилһо.
Хуб данүсдэт гэдүр дэдэј,
Мити бирэт¹ э коф уһо.

Кэдэһојү эгүлмэнд бу,
Хотурхоһ бу, гэдүрмэнд бу.
Ә хубэ руз, хэрэбэ руз,
Әри јаки кэмэрбэнд бу².

¹ мити бирэ — э кифдирэ рази бирэ

² кэмэрбэнд — кумэк, эрхэ

Духтэрһојү эз у кукһо
Һич кэм нэ бу, гијрэтмэнд бу,
Ә бирорһо, һәм ә кәһо,
Кумәк бирә һинәрмэнд бу.

Әз дү-јәки рачбу һәјло,
Амбарданбу эз сал хүшдә.
Һонкој дэдәј руз әнуһо
Сијәһибу эз сәр сүфтә.

Чэнд гэдә бу пәрдәј зулмот
Бәсдәбу чүмһој Мозолә.
Һәм надани күһнә һэдәт,
Тор сохдәбу рәһ әнурә.

Тә умоһој эз һәјилһо,
Шор бирәбу у чэнд салһо.
Ә гэд ән дәрд дүширәбу,
Гәјгуј гијрәт кәширәбу.

Омо, эз бәхт, эз мозолү,
Кирошдә рәһ ән һүмүрү,
Јә сәнг бирә вохурдәбу
Әз синәјү, дорд мундәбу.

Әз у дордһој курунә сәнг
Дорун дүлү ләрз оморә,
Ә үшүгһо бирәбу гәрг,
Ә чүмһојү товуш дорә.

Ә пишо дирәбу рәһә,
Әз у рәһһо рафдә хәлгә.
Дүлү бирәбу әз чикә,
Хүшдәрә унчо нә дирә.

У рәһһорә вичә зәрә,
Ә гәд әни фикир-хәјол,
Ә гәд дүлү чилид зәрә,
Мәһләбһорә овурд ә јор.

Вини ки, у һочиз бири,
И салһорә ә вор дори.
Ә дүл ән у ә унчикә,
Јә војкә сәхд вәнкәсд чикә:
Војисд гәнәт зәнү унчо,
Әз у гәфәс гушә хуно.

Војисд буру зинчирһорә,
Зу вокуну килитһорә.
Әз астара гувот хоју,
Торикирә үшүг соху.

Буру зулмот гәд хунәрә,
Әри хүшдә рәһ бијофу.
Јәтим мундә у рузһорә,
Әз јәtimi хилос соху.

Ә хов вини у бәбәрә,
Коф сохд бирә руз хүшдәрә.
Бәбә сәргуз, сәр дуллу мунд,
Јә коф нәјофд, сәссүз, лол мунд.

"Коф нәмунд бәбәрәш дијә,
Бәгдә әчи чикә мәрә?!"
Бовор әну лап вир бисдо,
Имидһојү күмүр бисдо.

"Јә дог вәбу ә кәмәрмә,
У сәр тик бу, шоһ догһо бу,
Уш вачарусд, нисд тәпәрмә¹?
Дијә нибу јә сипәрмә²?"

Хори вирихд әз зир појү,
Омун нәмунд ә пој појү.
Рујә чарунд әз у богһо,
Ләрзә офдо ә гәд догһо.

Бәбә хундә у нәгүлһо,
Јәки-јәки вокошд омо.
Кәрчәк бисдо ә һүмүрү,
Урә ә рәһ имтоһон но.

Сори симү гирмишә соз³
Ә гәд сәсһо вүрә овоз,
Сәһибсүзә јә кусәлә
Кәрәксүзи, зу вир бирә.

¹ тәпәр (азәрб.) – куч

² сипәр (азәрб.) – гәлхән, кумәк

³ сори симү гирмишә соз – ән кәрәклүјә симү буррә оморә саз

Лозугбэри эн инсонһо,
Ә кирошдэ сижэ рузһо,
Һич нэс сохдэ јэ кумэки.
Нисди урэ јэ кумэк ки,
Ведэшәнү һэјлһојүрә,
Әз чэтини сәһиб бирә.

Бирэнгинэ зэрә дорә,
Әз күк гупмиш бирә дорә,
Бијо бәкә нэчәг зәнүт?
Јә нәбукә ә тов дәнүт?

Јәтимһорәш ә и һилом,
Ә чичојкә сәһиб бирә.
Јәтимһорәш ә и һилом,
Ә зиһисдә мүһләт бирә.

У дэдәј бу, имид һэјлһо,
Пәноһ¹ һэјлһо әнчәг у бу.
Сәбәһи руз әну һэјлһо,
Әнчәг күрдә рәһ әну бу.

Вәрә-вурд сохд кирошдәрә,
Бијо кәшдү у јә чорә.
Рәһ бијофу у рәһ кәшдә.
Визор нәбу әз чун хүшдә.

У лап амбар чүк-чүки сохд,
Һәр јә кофә соф-чүрүк сохд.
Хүшдәрә дүл-ковунә до,
Әзунбәгдә рәһ имид но:

¹ пәноһ – (инчо) сәһиб, кумэк

"Јэтимирэш дирэмкэ мэ,
Имид дэбу э гэд дүлмэ.
Бэбэ вэбу э кэмэрмэ.
Тип-тәһнојум имоһој мэ.

Кэрэки ки, рәһ бијофум,
Эз и хунэ сэр сур сохум.
Мидав бирэ э гэд хэлгһо,
Кәнэш дәри чүн мәниһо.

Логин, һисди э руј һилом
Јэ дәрд, јэ дог данусдәкор,
Эз гул јозуг тик күрдәкор.
Эз уһо мэ кумәк хосдә,
Бәлкә мидам јэ рәһ офдә."

Шәвһо, рузһо һич динч нәмунд,
Ә дүләсди амбар дәмунд.
Ә гэд әни фикир-хәјол,
Чикә нәјофд јэ бо Мозол.

Јэ нимәшәв әзи кофһо,
Ә дүл әну лап ләрз офдо.
Мозол э зир кәрмә јургә¹,
Ә гэд шәхтәј әјоз офдо.

У фикирһо јэ сәнг бирэ,
Дулли бисдо әз дүшәкү.
Зәһәрлүјә јэ мар бирэ
Вәпичи мунд э чәндәкү.

Сэбәһмундэ э пој вэхүшд,
Кәмәр дуз сохд, сэрэ тик күрд.
Һонкој һәјкәл э гэд хунэ,
Појисд э руј сәһибхунэ:

— "Дијэ вәсси и чозонмә,
И мүшкүлмә, и дәрдһојмә
Ә һүмүрмә эз дәс һәммә
Кәширәмһо сәһәрһојмә.

Мә инсонүм, мәрәш дүл вә,
Мә дэдәјүм, һисд гимәтмә.
Нә данусдум гэдүр мәрә,
Һич-пуч сохдум һүмүр мәрә.

Зән хунәјүм, мә дэдәјүм,
Һәјлој мәрә кәрәкинүм.
Ә и хунә бигәдүрүм,
Әзинбәгдә бијо зиһүм.

И чәнд сали фәгир бирәм,
Гимәт мәрә нәданусдәм.
Әри ән хуб, әри хәрәб ,
Күрпи бирәм, нәданусдәм.

Һә гимәтсүз бири кофмә,
Ә гэд кифләт әри һәммә.
Зәрәт һәр бој эз ләһәјмә,
Кофә сохдәт э чикәјмә.

¹ јургә — лүһүф

Кэлэ, чүклэ "сәһиб бирэ"
Әзи һәјлһо данусдәрэ
Һә куфдири; һәрчү бисдо,
Һәркој бисдо, әчә бисдо.

Ә и зулмһо доһом дорэ,
Дијә сабур нисди мәрэ.
Нидам инчо ә рәһ рафдә,
Әз и хунә әдәм рафдә.

Әзинбәгдә бијо зивүм,
Һонкој инсон сәр тик күрүм.
Ә һәјлһојмә рәһ бурбунум.
Әзи зулмот ә дур мунум.

Кумәк бошум ә һәјлһојмә,
Рәһ бијофут — дур әз рәһмә.
Данандәји әгүләвоз,
Ә сәс хубһо бил дүт овоз."

Коф хүшдәрә ә сәр зәрә,
Кузәт нәсохд човоб кәсә.
Нәдәниши у ә сәһәт,
Һич әз јәкиш нә хосд мүһләт.

Сәхд күрд Мозол гул һәјлһорә,
Дәр хунәрә тојбәтој зә.
Дур бисдо рафд әз у хунә,
Тији бисдо дустогхонә.

* * *

Дэрһој зиндон килит вокунд,
Дустог салһо азад бисдо.
Шэх никэрэ чилид вокунд,
Зимустуј сал васал бисдо.

Гэфэс вокунд сэхтэ дэрэ,
Ә күлүзар бүлбүл омо.
Ол-зар¹ дэкүрд һэр дог-дэрэ,
Әз эшг күлһош э чун омо.

Әји һүнэр дог сэр вэнкэсд,
Билог хәјир-дуво фирсо.
Дорһо э рәһ сојэ вэнкэсд,
Һэсму шолјәһ, кумәк фирсо.

И һич нисди боворими,
И ховими, хәјолими,
Һүмүрбоги у зән рафди,
Әз у хунэ вадарафди?!

* * *

Чэнд сал һэсрэт мунди Мозол,
Һәрмәһ бирэ э јә хәјол:
Кәшдү зиро нә зәваро
Кучәһорә јәбо тәһно.

¹ ол-зар – гирмизи, зарлү

У э миклэј эн кучэ бу,
Ә зир синэј һэсму дэбу.
Һовој һилом лап сэрин бу,
Ә руј офтош хэндэ вэбу,

Әз у һово у кэширэ
Ә чун хүшдэ, рәһәт бисдо.
Ә чор тараф дэниширэ,
Һәшдан¹ әз хов хәбәр бисдо.

Әз дорун дүл "ох" кэширэ,
Әз дустоги азад бирэ
Кәсә хуно, чәшмиширэ,
Тәрс ән дүләш данусд дирэ.

Ә у чүм руз, ә илчи рәһ²,
Ә мичмоли дәмунд³ Мозол.
Әз чә кәшдү у јә һәрмәһ,
Әчә бурав, курунд бу һол.

Һәшд һәжилү ә илчи рәһ,
Киснә, тәшнә мунди, әј-воһ,
Ки бурбуну ә у јә рәһ,
Ә ки бәрү у јә пәноһ⁴?

¹ һәшдан — һәчи дан ки (һашдан ки)

² илчи рәһ — миклэј рәһ

³ ә мичмоли домунд — нә данусд чү сохукә

⁴ ә ки бәрү у јә пәноһ — әз ки кумәк хојү

* * *

И һилом һич бирәһм нисди,
Хубһош инчо һич кәм нисди.
Ә у илчи, ә рәһ Мозол,
Вәдиromo јә әһли-һол¹.

Әри әну сәһиб бисдо,
Ә чәтини кумәк бисдо.
Хунә күрдүт, Мозол кор офд,
Һәјилһојүш сәрәнчом офд.

У инсониш кумәк бисдо,
Мозол ә суд-дуву офдо.
Әз гучијә бәбәј һәјло,
Толог вәкүрд, рәһәт бисдо.

Хунәј хүсүр ә у корһо,
Һәрүс тәхсир нәдорәбу.
Данусдәнбүрүт ки уһо,
Кук хунәшү шәфтә дор бу.

Омо, һәммә данусдәнбу,
Ә у хунә һәдәт дәбу,
Тәхсир бисдо јә нә бисдо,
Һәрүс ә зир тәхсир дәбу.

Бәди әну ә гәд хәлг бу,
Коф офдорә ә һәр чикә.
Диглә-диглә һәл бирәбу,
Мозол хүрд бу ә чәнд чикә.

¹ әһли-һол (азәрб) — гәдүрдан, нәрмә дүл, дәрд ә сәр офдорәкор

Омо, Мозол һүршэ тарсунд, сабурэ кошд,
Э кэтубо, э һэжилһо һүрмэтэ дошд.
Э руј хүсүр, э руј шүвэр һич нэ појисд.
Ки, һэжилһорэ э кэлэтэ һоси дирэ,
У дэдэјэ рази бирэ һич ни војисд.

* * *

Бэхтү бэсдэ, рәһү буррә,
Тәрсинэ мунд корһој Мозол.
Һэ вирихдэ тирјох дуррә,
Нэ раси у һич э мозол.

Һэсбэчопу¹ бисдо мозол,
Пијодэ мунд э рәһ Мозол.
Дэдэј садан буһо вәһдә
Һич баларэ имбу мозол?

Сэс хүшдэрә лап вир сохдә,
Кәрдән дуллу у мундәбу.
"Дустогхонэ" хүрд нэсохдә,
Чилик-чилик хүрд бирәбу.

Мозол э зир дог-думон дә.
Дэдэјүрә дүл һомон вә?
Эз торики хилос бири,
Үшүгјүрә дэдэј бурри?

¹ һэсбэчопу — 1 э сэр һэсб вәбирәкорэ одоми, 2. зури-зури, тәрә-тәһәди

Бэстэбуј бу, рачэ чирјэт,
Нэрмэ дүл бу, хушхосијэт.
Нуму Күлсүрх, хүшдэнијү,
Ә гэд диһ бу сәһиб һүрмэт.

Әзини бу дэдәј Мозол,
Ә гэд ән хэлг сәһиб һүрмэт,
Әри һәјил бу бәдмозол.
Һәјф, нә данүсд урә чәһмэт.

* * *

"— Дэдәј һәчи залум имбу,
Рәһ һәјилә у имбуру?

— Чү шәхтәји зәри зәнә,
Урә имбу һич јә чорә ?

— Мә куј, мә куј, боворим нисд,
Муј ән тән мә биз-биз појисд.

— Дэдәј әри бала дүшмә?

— Чүтам имбу?

— Куј, и дәрдә ки мәтову?

— Әзини кор, кујит, мәбу
Ә китобһој Балајинә¹?

— Әхи, һич вәхт һәчи нибу!

— Ә и һилом һәр кор имбу."

¹ Балајинә — јәки әз нумһој Худо

Ә ләһәј хәлг офдо Мозол,
Ә кумәку домунд Күлсүрх.
Лап вәбүрчи, сухд дүл Мозол,
Хун хурд гәдәр мисголһој сүрх.

Дәдәј, омо, ә сәнг чарусд,
Әз у духтәр рујә чарунд.
Урә һәјил һисоб нәсохд,
Рәһ хүшдәрәш у чиро сохд.

Әз кәширә һәзобһој һәјилә дүл ән һәјил,
Әз курунә шәләһој күрпәјә кәмәр һәјил,
Хәбәрдор бисдо у зән, омо дүлү чилид бәсд,
Рәһми әну бисдо кәм, у ә дәр дүл килит бәсд.

Ә у дәдәј сәхд вохурд күрдә кор ән һәјилү:
"Ә норә рәһ дәдәјһо һәјил бијо һә тоб дү!
Кук бисдокә јә кори, духтәр әз коф вадаров?!
Мәрди ә дәс вәкүрдә, әз дәр шүвәр вадаров?!
Әријү сәркуш бирә, ә ләһәј хәлгһо даров!?"

Һәлә чәһмәт...

Мүкүшү урә гијрәт, мүкүшү урә и дәрд.
Ә гәд ән диһ нијофу јә һәмсүһбәт, јә һәмдәрд."
Әз у руз дијә дәдәј ә дәрдәвоз һәрмәһ мунд,
Ә һәјил хүшдә һүрш күрд, әз у дур рафд,
ә дур мунд.

"Һәјил нумәјхүшдә¹ бирә,
Кәрәксүзә кор нәс сохдә.
Әз коф дәдәј ә дур бирә,
Војисдәрә һич нәс сохдә.

¹ нумәјхүшдә — әз коф кәләтә вадарафдә һәјил

Нэ пүрсирэ эз мэ һэчи,
Нэкүрүмэ¹ корэ сохдэј,
Өрчү мэрэ тү куј һэчи,
Ә гэд эн хэлг сэргуз сохдэј.

Нэ данусдэј бэкэ һэчи,
Чофојмэрэ тү пуч сохдэј?
Нэ данусдэј бэкэ һэчи,
Нум бэбэрэ тү һич сохдэј?

Тү дэдэјэ јэ гимэт ди.
Әз кэлэтэ мәсләһэт ки.
Һэч данусдэј мэ зэн бирәм,
Һич јэ чофо нэкәширәм?

Шэвэ эз руз фэрг нәдорәм,
Ә сэртү мэ чун вәнорәм.
Тә тү бирэ, дан ки, мујмэ,
Сипи бири, руз нәдирәм.

Дэвр дәһворәш мэ кирошдәм,
Јәтимһорәш, дирәј, дошдәм.
Мэ нэ мүрдәм, түш ни мүрди.
Рәһ хубирэ тү нәкүрди.

Һәсүл мэрэ сохди бәднум,
Нәзник мәјо тү ә и нум."
Әз офдумэ балај хүшдә,
Куфди һэчи сухдә-сухдә.

¹ нәкүрүмэ кор — билојиг, лојигсүз, сәхд хәрәбә кор

* * *

Јолов күрди бэш зуһунмә,
Һич нэсданүм јә коф офдә.
Шивән зәрә дорун дүлмә,
Ҳәсму әдәј пара сохдә.

И дәрдә мә ә ки кујум,
Тә кәј имбу һәчи зулум?
Вир имбу Һилм, әгүл, гүвот,
Һә мумуну һәчи зулмот?!

Ингәдә надани инсон,
Ҳәјил рури дорә чозон,
Ә и зулмһо тоби соху,
Урә әз чун визор соху?!

Јә нум һисди шинирәрә,
Ә чүм инсон и пәрдәрә?
Бәлкә, куји, тү, әј дүнјо,
Әз ки мунди и ујинһо?¹

Әз нум Худо, ән һәдәтһо,
Бирәниһо һовунһорә,
Сәбәб корһој инсонһорә,
Дәсһој мәрә вәкоширә,
Нәвомундум әз пүрсирә.

Ә у нәгүл куш вәнорә,
Сәс фубәрдүт нәвәһој зән
Бовор сохут шинроһорә?!
Мәһтәл мундут ә кофһој зән.

Нэ данусдугт ја нум норэ,
Ә курунэ зулум дэдәј.
Бовор сохугт у корһорэ?!
Әхи кумәк, точи дэдәј!

Ә дү-јәки дәнишүрүт,
Ә кәлә зән дәншүрүт.
Тији сохдугт дүл хүшдәрә,
Нә дәјишдүт данусдәрә.

У дэдәјә чү нәсохдугт?!
Ә пој ән у һәр коф сохдугт.
Јәкиш чүрһәт сохдә омо,
Ә нум дэдәј нәзә локо.

Һәр ја һәјил ја коф куфди,
Әз бирәһми ән у дэдәј.
"Чү имбу ки, һәдәт күрди,
Үзкә чини дүл ән дэдәј"!

"Күк писирә һәдәтһоји,
Һәдәт нисди, тиконһоји,
Пәнчә шәнди ә гәд чәһмәт.
Әдәј дорә хәлгә зәһмәт.

Зинчир бири у һәдәтһо,
Ә оморә хушә рузһо."
Јәки әз у нүшдәкорһо —
Ә нәгүл куш вәнорәкорһо,
Куфди унчо ә гәд һәјилһо.

Зэн э уһо мийһијор мунд,
Ә шинирэ лап һәјрон мунд.
Гимәт до у һилм һәјлһорә,
Вәкүрдәтһо укутһорә.

Әз данандәһој чәһмәт иму,
Әз хубә корһој гәд хәлг иму
Јә чәнд чиро мәсәл норә,
Дүл-ковнә до нәвәһорә:

— Мозолмәнди хәлг уни ки,
Әзиниһо кәмләләји.
Сәркәләјиму уни ки,
Чәһмәт иму данандәји.

Һисд имурә әгүлмәндһо,
Һүнәрмәндһо, гәдүрмәндһо,
Һәдәтһорә сәхд күрдәнүт,
Һохмој хәлгә кәрдундәнүт.

Уһо әз дүл коф сохдәнүт,
Уһо әз дүл кор сохдәнүт,
Үшүг дүл э руј вәбирә,
Мичәј дүл э кор дәбирә.

Ә хундә һилм хүшдәрәвоз,
Ә дәс күрдә һәмәләвоз,
Сәр кәләји кифләт бирә,
Әз чәһмәтиш һүрмәт дирә.

Эз хундэји вомухдэрэ,
Эз һэдэтһо вэкүрдэрэ,
Ә гэд эн дүл чәһм сохдәнүт,
Ә руј һилом лов сохдәнүт.

Нисд эз уһо бәхтәвәртә,
Һүрмәт дорә ә кәләтә.
Рәһ бурбундә ә чүкләтә.
Хушһол сохдә һәр кифләтә.

Уһош балај хәлг имуни
Ә и дүнјо һәг имуни.
Надани ки, омо, һисди,
Чәндиһорә лап пәс һишди."

Јә сухдумә ох кәши зән,
Думон әну рузһо вәкошд.
Сур нәвокунд, кәнә у зән,
Кирошдәрә у ә дүл дошд.

"Фикир мәрә ә дурһо бәрд,
Бил нә бошим ә унчо бәнд", —
Тимор сохдә муј һәјлһорә
Ихтилот сохд пәсәј корә.

Эз һәзобһој әну фәрзәнд,
Хүр-думонә¹ рузһој зилләт².
Сәр күрд кәнә коф сохдә у,
Нәвәһорә мәст сохдә у:

¹ хүр-думон — сәхдә гәтијә думон

² зилләт — һәзоб, һәзијәт

— Куфдирим ки, мэхһо, салһо
Омо кирошд эз у рузһо.
Эз у һәрүс дэдэј, хәһәр,
Нэ данусдут һич јә хәбәр

Һэлә фурсат¹ бирә вәһдә,
Мозол вәкүрд јә чәнд тәһнә².
Ә дүл ән у офдо ләрзә,
Бисдо јомон дәрзә-дәрзә.

Шинирәнки у кофһорә, мәһәл бисдо,
Хори вирихд эз зир појү, мәһәл бисдо
Туфон Нүвәһ јә мәскән офд ә гәд дүлү.
Гәриш бисдо һәрс ән чүмү ә хун дүлү.

Јә бо, омо, вир нә бисдо боворимү,
Ә рәһ хүшдә, ә дәс күрдә һәмәл хүшдә.
У дэдәјәш ә сәр офдо: боворимү
Һәдәтһо бу, ни вадарафт эз рәһ хүшдә.

Мозол фикир сохд һә кәнә,
Сабур до ки у хүшдәрә,
"Дэдәјүни, кәлә зәни,
Ә гәд ән дәрд вирә зәни.

¹ фурсат бирә вәһдә — имкон бирәнки

² тәһнә — курунә коф

Корһо дири..., э вэхт эну,
"Һэрүс чаруј хүсүр бири"¹,
Руз нэ дири, и бэхт эну,
Нэрмэ чаруј һүмүр бири.

Мэ эз кофү вадарафдэм,
Норэ рэһү дэкиш бири.
Э дүнүкэ² рэһ дарафдэм,
Винирэјү гэриш бири.

Биһил јэ бо сабур сохум,
Э куфдирэј дүлмэрэвоз
Эгүл мэрэ вир нэсохум.
Гэч нэ бошум э урэвоз.

Бил э ширмэ һүрмэт күрүм ,
Э гэд чэһмэт бу һүрмэтмэ.
Эри һэјлһош мэ рэһ бинүм,
Пој нэзэнүт э сэбэһмэ."

Омо, дэдэј э сэнг чарусд,
Эз у духтэр рујэ чарунд.
Эз умоһој эз дэрд духтэр
Һич нэ данусд у јэ хэбэр.

Хотур һэјил хосдэ-хосдэ,
Э дэрд һэјил сухдэ-сухдэ,
Эрчү бири дэдэј залум,
Бала мунди э зир зулум?

¹ "Һэрүс чаруј хүсүр бири" — һэрүс э куфдирэј хүсүр "мир-мир, мун-мун" бири, һэрүс эз күфдирэј хүсүр нэ вадарафди

² дүнүк — дэкиш, јэ чиројкэ

Тараф кирэ имбу күрдэ,
Эз дэрд эн ки коф вокундэ?
Дэдэј-бала э дэрд дэбу,
Ә курунэ мэлол дэбу.

— Бэлкэ кујим, бала дузи,
Вэсси зулум, әчи дузи?
Нисди урэ кумэк, әрхә,
Ә кэмәрү һәжилһо вә.

Чэнд гэдәји тәһно дори,
Кумәксүзи, хүрдэ дори.
Хун нәсохдә тәхсиркори,
И залуми буһо кори?

— Бэгдә дэдәј?

— Дэрдү-гәмү һич кәм нисди,
Һәрс э дүлү чикә бәсди.
Һүмүр нори э зир чәбүр,
Насдә дијә сохдә һәбүл.

Ә сэр кофү коф бирәнкә,
Дијә насдә вәкүрдә у.
Боворимү вир бирәнкә,
И номусә вәкүрдә у?

И хосијәт һовун зәни?
Бэлкә һәчи кэлә бири,
Винирәјү һә јә ини,
Јә рузикә у нә дири?

— Ки чү данү... и зэн һэчу,
Дэкэсири эдэј сүхдэ.
Эз дэрд һэјил дэрдэчэр у,
Визор бири эз руз хүшдэ.

Гијрэт хэлгэ у чү соху?
Дэрд хүшдэрэ э ки кују?
Ѓүршэ чүтам тији соху?
Э һэјили энчэг кучу.

— И дэрд энчэг эн дэдэји?

— Бэлкэ битэв и хэлгиму,
Дэри э и чозон, зиллэт,
Бэлкэ, и зэн, духтэр "иму"
Нушунэји эз и чэһмэт.

Бэлкэ, э гэд эн и чэһмэт,
Кэлэтэһо күрдэ һэдэт
Зомон-зомон мунди, кэшди,
Эз у дэврһоји, вэкошди?

Эри энуш голмогол дэ,
Бэлкэ э гэд эн нэсилһо?
Эри энуш э и һол дэ
Кэлэтэһо, һэм һэјилһо?

Эри энуш Мозол бэлкэ,
Һэчи эдэј чозон хурдэ?
Тэфэһэтһој һэдэтһорэ,
Чүм очуги, эдэј күрдэ?

Данусдэни, һисд һэдэтно,
Рэһ инсонэ сэхд зэрэни.
Эз хушэ руз, никэ корһо,
Пишојүрэ буррирэни.

Јэ һэдэтно һисди, омо,
Вир нэс бирэ һозор салһо.
Ә голинэ күк чарусдэ,
Битэв хэлгэ шэх појундэ.

Мозол урэ данусдәнбу
Ки, дэдэшүрэ чорэ нэбу.
Дивәһү¹ әну дэкиш нибу,
Ә корү һич вәрдүш нибу.

Омо, у нәсданбу дијә,
Һәчу рузә әз сәр бәрдә.
Дәдәјлүјә һәјил бирә,
Дәдәјсүзи ә рәһ бәрдә.

— Ә чәтини әну рузһо,
Пәс хәһәрһо, у бирорһо?
Бәгдә, уһо әчә мунди,
Уһош әз дәвр пәсә мунди?

У хәһәрһо, у бирорһо,
Ә чичоји? Әрчү уһо
Ә һол хәһәр нәс сухдәнүт,
Ә у кумәк нәс офдәнүт?

¹ дивәһ — хосијәт

Ә чичоји у хәһәрһо,
У бирорһо, әрчү уһо
Руз хәһәрә нәсда дирә,
Фикир сохдә нәс куфдирә:

"Хәһәр иму руз нә дири,
Чәнд салһоји ә зулм дәри.
Јозуги у, һәм һәжилһојү,
Кумәк бошим — ә пој појү."

Пүрсирәнки чәнд дәрдданһо,
Үткәм-үткәм¹ ләһә зәрә,
Куфдирәнүт у наданһо,
Һәјб хүшдәрә килов зәрә²:

"Кәләтәһо һозор салһо
Әки ән тов дири зәнә.
Чү бири ки, ә и салһо,
Имој шинрүт сәс ән зәнә?

Бурч ән зәни хунә дошдә,
Шүвәр, хүсүр ә рәһ бәрдә.
Бурч ән зәни һәжил зәндә,
Урә дошдә, кәлә сохдә.

Бирәни мәрд кәјфлү бирә,
Коф сохдәнки шәстлү бирә³.
Нум зән "зән" и, бијо зәни,
Нә вәкүрдкә у чү зәни?

¹ үткәм-үткәм — ә мәнәмировоз

² килов зәрә — (инчо) пәһәнү сохдә

³ шәстлү бирә — коф хүшдәрә һәг-нәһәг кировундә

Хәһәр? Зәни ә гәд зәнһо.
У әз јәкиш хубтә нисди.
Ә руј шүвәр пој зәнүһо
Хәһәр — дијә хәһәр нисди."

Мәһтәл мундә зомонәјму,
Дипломлүјә наданһојму
И һүкмәвоз, и сәсәвоз
Мәст бирәнки әзи овоз.

Һорој Сабир, Мирзә Чәлил,
Ҳилом иму әчә рафдә?
Һорој Сабир, Мирзә Чәлил,
Ҳилом иму пәсә рафдә?

* * *

...Мозол вини мунди тәһно,
Һонкој јә дор ә гәд сәһро.
Дәдәј-хәһәр дур сохд урә,
Ә кәс имид нисди јүрә.

Ә дүләсди, ә дәрд дәмунд,
Сәрәнчомү ә јү вәмунд.
Рәһ вир сохд у, јә рәһ нәјофд,
Әз јә чикәш кумәк нәјофд

Ә бәхт хүшдә чүп вошәндә,
Синәмиш сохд чәнд рәһһорә.
Ә зир гәнәт у дәшәндә¹.
У ковтәрә һәјилһорә,

¹ ә зир гәнәт дәшәндә — ә хәјолү бирә

Шэвһо э хов э сирог рафд,
Рэһ-рустум кэшд эри хүшдэ.
Рузһо э зир чэбүр дарафд,
Бисдо сәһиб һәжил хүшдэ.

Јэ бо бирэ эз тән хүшдэ,
Јэ бо бирэ эз чи хүшдэ,
Јэ бо бирэ эз хов хүшдэ
Бурри эри балај хүшдэ.

Рузэ э руз чаламиш сохд¹,
Һәжилһорэ у кэлэ сохд
Әри хүшдэш э чүм чәһмәт
Зијод сохд у һәр бој һүрмәт.

* * *

Һәчи јэ чәнд мәһһо кирошд,
Јэ чәндикә салһо кирошд.
Мозол амбар кәши чофо,
Војисд әхир винү софо .

Пәсә нәмунд у эз һич кор,
Хүрд нәбисдо әки бирор.
Мийһточ нәмунд у э хәһәр,
Ә дәдәј һич нәвәнкәсд сәр.

Рузһо бисдо лугәј нунә,
Нәјофд эри сүфрә норә.
Рузһо бисдо тијнә овә
Ә тов вәно, гәзгу норә.

¹ чаламиш сохд — бәсд

Һэрс чүмһоју сәјлов бирә,
Ә ләгәју вәдиромә.
Нәшинохһо кумәк бирә,
Кәнә ә у нәзник омо.

Омо, дәдәј ә сәнг чарусд,
Әз у духтәр рујә чарунд.
Әз умоһој әз дәрд духтәр,
Нәданусд у һич јә хәбәр.

Кәнә һалә тәһнә¹ фирсо,
Чәнд курунә түһмәт² фирсо.
Нәбисдо зән һич сироји.
Ѓүрш тији сохд тә сироји:

"Хүрд нисохдкә коф дәдәјә,
Урә ә сәр сүфрәј бәбә,
Һүмүрбоги вәбу чикә.
У әји руз нимунд дијә."

Ә гәд кәлә кифләт хүшдә,
Бурбунд урә јә нушунә:
"И кәширә чозон әну,
Һәммәшмурә бил нубо бу.

Коф дәдәјә дүдү сохә,
Әхирүрә мидајт дирә.
Нум дәдәјә бүлүнд сохә,
Худо дорә, мидајт дирә."

¹ тәһнә — курунә коф

² түһмәт — тәхсир

И зулумэ ки мәтову,
Ә и дәрдһо ки тоб мидү?
Дәдәј һәчи залум имбу,
Һәјил рури чозон мидү?

Һәрс чүм Мозол тији бисдо,
Шинирәнки и кофһорә.
Воруш һәсму дурку бисдо,
Ҳисоб нәбу булудһорә.

Сәсү сәр күрд лап ләрзирә,
Назукә сим сазә хуно.
Коһ бәм бирә, коһ зил бирә,
Нолә зә у сазә хуно.

Туфон вәкүрд гәд дүлүрә,
Туфон Нүвәһ дурку бисдо.
Зир-зәвәр сохд дуз-дуркурә,
Имидһојү сурку бисдо.

Нәшумојү рәһәт нәмунд,
Никәрәһој догә хуно.
Фикирһојү ә рәһ дәмунд,
Ләнкәр зәрә¹ овә хуно.

Сәрсон бирә, ә дог-дәрә
Хүшдәрә һә зәрә-зәрә,
Човоб кәшд у ә һол хүшдә,
Бәлкә офу тој ә хүшдә.

¹ ләнкәр зәрә - ов ә гирог дәрјо пәсәво-пишово рафдә, әри хүшдә чикә нәсда офдә

Човоб нэјофд эз руј хори,
Ә гәнәтһој ән ворвори,
Ән мүрг һәсму ә сирог¹ рафд,
Ә руј һилом ә чәрх дарафд.

У ә хүшдә јә тој нэјофд.
Дәрмуј дәрд кәшд, дәрму нэјофд.
Вокошд, сабур чәһм сохдә у,
Чәнк-чәвгирә дур сохдә у,
Ә дәс когоз-гәләм вәкүрд,
Руј хүшдәрә ә дәдәј күрд:

"Вәсси дијә ингәдә дәрд,
Тү дәчири ә сәр дүлмә.
Пара имбу сәнг әз и дәрд,
Куј, әз чүни и сабүрмә?

Тәкәј миди и зулмһорә,
И дәрдһорә, һәзобһорә?
Дијә вәсси! Лап мәчбурум,
Дәрдһој мәрәш ә тү кујум.

Омо, кәнә, ә тү, дәдәј,
Јозугбәри дә ә дүлмә.
Јаралүни тү, ој дәдәј,
Курунд имбу и кофһојмә

Бијо кујум мә уһорә
Әри когоз, ә буз гәләм.
Бәлкә расунд и кофһорә
Дәдәј, ә тү когоз, гәләм.

¹ ә сирог рафд (инчо) — әри човоб кәшдә рафд

Јә-дү кофлэ куфдурумкә,
Әз кирошдә и рузһојмә,
Турә һовун нәдорумкә,
Бәлкә, куји, тү, ој дәдәј,
Тәхсир кини и рузһојмә?

Шинирәнкә сипрә когоз,
Курумпинәј сәр дүлмәрә,
Пара имбу синәј когоз,
Доһом нидү и һолмәрә".

Сәр күрд и зән нүвүсдәрә,
Тији сохдә дүл хүшдәрә.
Нүвүсд, нүвүсд ә јә нәфәс,
Тәјтә әхир нәсохд јә сәс.

Нүвүсд әз дәрд ән дүл хүшдә,
Әз дәдәјсүзә рузһој хүшдә.
Әз дорун дүл војә сохдә,
Мәтләб, имид, војкәј хүшдә.

— Нүвүсдәһој ән духтәрә,
Ә сәр синә вәчирәм мә.
Кәшириһо оһ, ноләрә,
Ә сәр дүлмә дәчирәм мә.

Нэгүл хосдит, балаһој мә,
Ини нэгүл эни дү зэн.
И јә бирэ эһволоти,
Лап курунэ ихтилоты, -
Куфди унчо овосунчи,
Ә эхир расунд кофә һәчи.

Бурри и муд ихтилотә,
Ә сәр зэрә эһволотә.
Әзунбэгдә бирәһорә,
Војисд шинрү нэвәһорә.

Сәр куз күрдә јарарә
Вокундә, хун овурдә,
Јара сохдә јарарә,
Тазадан хун овурдә,
Әз дүлү дуллу бирә
Сијә сәнгә дәс зэрә,
Тазадан дәрдә дирә,
Кәрәк нәбу у зәнә.

Куч вәно у ә хүшдә
Нэдәниши ә дорд дүл
Әри нэвәһој хүшдә
Коф вокунд әз дәрдһој дүл.

Әз у Мозол нүвүсдә
Овосунһо коф вокунд.
Нә данусд һәрс чүм дошдә
Уһорә ошкор покунд.

Нэјлһо вини һол зэнэ,
Сэбэб корэ пүрсүрүт.
Динч нэ һишдүт у зэнэ,
"Ә сур һарсо расирүт"

Кэлэ зэн муку: — "Бала,
Рузһошму бэд мәјөво,
Дур кәрдошит әз јара,
Әришму дәрд мәјөво.

Чэнд гэдэ корһо дирәм!
Шоһод чэнд дәрдһо бирәм!
Омо, и догә дирә,
Сокит мундә нәс бирә.

Кирошдикәш чэнд салһо,
Вир нәс бирә и корһо.
У дәрдһој дэдәј-духтәр,
Мунди ә јор инсонһо.

Куфдирә зән и кофһорә,
Ә јор дәшэнд кирошдәрә.
Нүвүсдәһој ән Мозолә,
Вәкоруш сохд унчо кәнә:

* * *

Дәдәј, дәдәј, ој дәдәј,
Әримә тү точ дәдәј.
Ә дүлмә дә вој, дәдәј,
Ә түнүм миһточ, дәдәј.

Һәр бој мәрә јә дирәкор,
Ә һолмә дүл сухундәкор,
Әз мә түрә пүрсирәнки,
Унчо бирә зуһунмә лол.

Әз мә рафди, дур бисдори,
Дәдәј, ә мә кучи, әхи.
Әрчү һәчи гуј бисдори,
Дәдәјәти бурчи, әхи!

Ә чичо мунд у рузһојтү,
У кәширә һәзобһојтү?
Түрә һәжил војисдәнбу,
Нәбукәнә точи нумтү?

Мә әри тү һәзиз бирәм,
Дәһәм ләһә — ләзиз¹ бирәм.
Мәлһәм дәрдһој дүлтү бирәм,
Мәтләб хушә рузтү бирәм.

Һәрс чүм түрә мә појундәм,
Шори, мозол хунә бирәм.
Мәтләб түрә вәровундәм,
Хүшдәни мә руз нәдирәм.

¹ ләзиз (азәрб.) — ән дәһәмлүјә чи хурдәни

Кэрэксүзүм дијэ, бэкэ?
Тү э мирод расирэнкэ,
Һэчи эз мә руј чарундэ,
Бијо мэрэ шэни бэкэ?

Ә јор дэшэн, эз һәјили
Ә түрэвоз һәрмәһ бирәм.
Нәдирәм јә руз һәјили,
Лап эз һәвэл руз тәлһ бирәм.

Түш бәхт мэрэ сијэ сохдәј,
Ә и рузһо һәрмәһ сохдәј.
Тоби бирәм ә мозолмә,
Дирәм, "ох"и, "вој"и, һолмә.

Јә рузмэрэ хуш нәдирәм,
Әз пәјләј дәрд сәрхуш бирәм.
Имоһој ки, тој-туш дирәм,
Әри тү мә сәркуш¹ бирәм?

Тү куј ки, мә сәр тик күрдәм.
Ә һәсмүјмә үшүг дирәм,
Әз рәһ ән у үшүг күрдәм.
Ә чүмһојмә товуш дирәм.

Һәм хүшдэрэ вэдәшәндәм,
Һәм һәјлорэ эз и зулмот.
Ә зир тәхсир нэдәшәндәм
Түрә, дэдәј, ини гувот!

¹ сәркуш — гинәмиши, түһмәт

Һисди зэнһој чуһурһојму,
Ә зир ән туф, нәһләт дәри,
Һисди чәнди-чәндиһојму,
Ә тәхт һүзәт, һүрмәт вәри.

Уһош, иһош зән чуһури,
Һәжил әни һәдәтһоји.
Уһо әрчү ә гәд гури¹,
Иһо әрчү хүшбәхтһоји?

Мидај дорә човоб мәрә?
Әрчү дорә чозон мәрә?
Хутә бирәј ә вој зәрә?
Бәлкә и сур, и ноһорә,
Ә мә мәһлүм сохи, дәдәј!

Мә ки түрә хосдәнбүрүм,
Ә гәд пәнбә дошдәнбүрүм.
Купәј гүзүлкүлә хуно,
Ә гәд дүлмә кошдәбүрүм.

Әз сүрх бирә точә хуно,
Ә сәр сәрмә күрдәнбүрүм.
Јә һочизә гулә хуно,
Һәр коф түрә хурдәнбүрүм.

Имоһој куј, тү, әј залум,
Чүтам түрә дәдәј кујум?
Әз мә һәчи чарунди руј,
Түрә чүтам дәдәј кујум?

¹ гур – говрә

Хуб бирэни хэнчэр зэрэ,
Жарај эн коф хуб нэс бирэ.
Ә зуһун тү зәһәр зэрэ,
Сәхд кәзири чүнмәнирә.

Мә ки, балај руритүнүм
Әз и корһо дэс кән, вүнүм.
Јозугбәри сох ә хүшдә,
Вој эн гиндог зәрәј кәшдә...

Ә чичо мунд у рузһојтү,
У кәширә һәзобһојтү?
Түрә һәјил војисдәнбу,
Нәбукәнә точи нумтү?

Нум эн дәдәј шох һиломи,
Чофохојү точ һиломи.
Нидам, әхи, мә хүрд сохдә,
Нидам, түрә мә хок сохдә.

Дорә ширтү ә хунмә дә,
Нәнујһојтү ә кушмә дә.
Ә расирә и сүмсәјмә,
Минәтдорум ә тү кәнә.

Чәнд гәдәји и чүмһојмә,
Әри рујтү ә һәсрәт дә.
Чәнд гәдәји и кушһојмә,
Әри сәстү ә минәт дә.

Нэзникэ рэһмэрэ, дэдэј,
Әрчү һэчи тү дур шэнди?
Тү чун дорэј мэрэ, дэдэј,
Чүтам эз мә тү дэс кэнди?

Дэдэј сэнгэ дүл нэс бирэ,
Мэш дэдэјүм, данусдәнүм.
Ингэдэ дәрд мәди мэрэ,
Мэрэш дүл вэ, меш инсонүм.

Ә һәр коф тү куш вәнорум,
Ә һәммә дог һә тоб дорум,
Ә һәр зәһмәт кәмәр норум,
Хун нә сохдә тәхсиркорум?

Тә имоһој ә чикәјмә,
Рәһ вичирәј тү әри мә,
Әз хүшдә һич пәс нә норәј,
Ә һәр зулум тобиһ дорәј.

Әхир букәш чүм вокундә,
Ә сирог рәһ дарафдәмкә¹,
У нисди ки, һовун сохдәм,
Ә рујтү мә пој вәнорәм.

Фикир сохи јәбо бәлкә,
Јә коф түрә ә һүмүрмә,
Нә күрдәмкә һэчи, бәкә,
Тәлһүм, кәсүм әритү мә.

¹ ә сирог рәһ дарафдәмкә — әримә рәһ кәшдәмкә

Ә чичо мунд у рузһојтү,
У кәширә һәзобһој тү?
Түрә һәжил војисдәнбу,
Нәбукәнә точи нумтү?

Әкәр сәнги мундкә кәнә,
Әз сијә сәнг сәнгә дүлтү,
Ә јор дәшәнд, дәдәј, бәлкә,
Һәрси бирә вәхтә чүмтү.

Һофдод сали һилом дирәј,
Һүмүр хурдәј, нәданусдәј
Гимәт һәжил јә бо, дәдәј.
Куфдирәни, тү чун түрә
Әри һәжил гурбу дорәј?

Данусдәнүм, гурбу дорәј.
Әри һәжил, данусдәнүм,
Һәм сәр норәј, һәм чун норәј.
Омо урә һич наسدәнүм,
Һәжилә кәј гимәт дорәј.

Синә мәзән һәжил зәндәј,
И бурч дәдәј, гәрд дәдәји.
Һәжил сохдә зәнә дәдәј,
Бирә һәжил бор¹ дәдәји.

Кәлә зәни тү ки, дәдәј,
Һәлә наسدә чүни дәдәј?
Чәнд гәдәјкәш бијо зиһи,
Тү ә һәжил гимәт бини?

¹ бор — бәһәр

Өкэр гурбу докэ жэ зэн,
Чун хүшдэрэ эри һэжил,
Дэдэјэти нэсда у зэн,
Бигимэти у, һәм һэжил.

Гэдүр һэжил дана дэдэј
Һэжилһорэ кэрэк бирэ.
Гимэт бала дана дэдэј,
Ө чэтини кумэк бирэ.

Өри һэжил рәһ вокундэ,
Ө хушэ руз вэдэшэндэ.
Өз куфдирэ у сэхд күрдэ,
Вожкэј һэжил пэс нэс шэндэ.

Өз бигэдүри эн һэжилһо
Өз сэр сүфтэ э гэд хэлгһо,
Һэрки жэ коф һэ нүвүсди
Ө һэр чикэ и коф һисди.

Зулумкорэ кэлэтэһо,
Һэзобкэшэ чүклэ һэјлһо,
Өрчүникэ, э јор нисди.
Дэрд эн уһо, куј, дэрд нисди?

Кэлэ һэјилһо сокит сухдэ*,
Дэдэјһорэ "хүрд нэс сохдэ."
Ө хун гијрэт һэ дэмундэ,
Өз уһо һич "нэс вэмундэ."

Новој эн у һәжилһорә
Пүрсирәкор јәбо һисди?
Һич јә рузләј эн уһорә
Зиһисдәкор јәбо һисди?

Ә чәтини дәдәј бирә
Сурдор һәжил; дәрдлү дирә
Дәдәј, һишди тәһно мәрә.
Дорун дүлмә мүшкүллүнүм,
Әз у һәјло јәки мәнүм.

Имоһој мә әдәм дирә,
Әз һәјили бирәм һәсрәт,
Ә јә дәдәј, мәрә дирә
Ә војкәјмә соху һүрмәт.

Имоһој мә әдәм дирә,
Нәданусдәм бәһәр чирә,
Әз и богчәј эн и сәвки.
Һәлә офдум бирә-бирә.

Күл ә сәһро әри ов тәшнә мундәрә хуно,
Ә гәд аташ пәрвонә әз әшг сухдәрә хуно,
Әз һәјили мундәм мә тәшнәји хубә дәдәј,
Имоһој данусдәм ки, бәшгәји хубә дәдәј.

Курунә дог базујмәрә,
Мидав јә кәс мәлһәм зәрә?
Һәшд һәжилә дәдәјүнүм.
Дәдәј, миһточ тимортүнүм.

Өз и һэсрэт дэдэјсүзи,
Аташ күрдэм, әдәм сухдә.
Өз чорәсүзи, дәрмусүзи,
Кусов бирәм, әдәм сухдә.

Шәһмәләјүм, јолов күрдәм,
"Дәдәј, дәдәј", — һорој зәрәм,
Човоб дәдәј нәвәкүрдәм,
"Кумәк, кумәк", — һорој зәрәм,
Кумәк дәдәј дурку бири,
Өз кәс кумәк, куч вәкүрдәм.
Јод чарусди дәдәј бири
Кумәк дәдәј нәвәкүрдәм.

* * *

...Ә хунәјүм, нүшдәм тәһно,
Фикиrhoјмә һисд ә дурһо.
Ә гәд дүлмә зимисту дә,
Мәһ васали ә кучәһо.

Хәјолһојмә ә дог-дәрә,
Јәки мәнүм, јә һәјлһој мә.
Сәрсон бири ов никәрә,
Сәс вәкүрдә әз һорој мә.

Ә әјоз вәрф, ә сәр ән дог,
Һәјилһорә ә гәл күрдә,
Һә појисдәм, бирәм мә гог,
Остугујмә әдәј сухдә.

Рәһ нисд мәрә әри рафдә,
Әзи әјоз вадарафдә.
Бирәһм бирәј, дәдәј, ә мә,
Әчә бурам, куј әри мә.

Әз әјоз вәрф дорун дүлмә,
Ә сузов дә, нисд ә јормә
Ә мәһ васал күллүјә бог,
Тип-тәһнојум ә сәр ән дог.

Шәлә сохдәм мә и дәрдә,
Ә батар-батмаз кәми вәрүм¹.
И рәһ мәрә әчә бәрдә,
Әз рәһкирор һә пүрсүрүм.

Куфдуруткәш нисди мәһлүм.
Лап курунди и шәләјмә.
Әхирү нисд рәһә, винүм,
Чорә кәшдүм ә и дәрдмә.

Ә руј хори дүл инсонһо,
Ә гәд коврә дәрјо овһо,
Аташ күрди, әдәј сухдә,
Әз и һолмә јолов күрдә.

Омо, сәнгә дүлтү, дәдәј,
Нәс вәкошдә, сәнгә дәдәј.
Ләһә вокун, јә бо данүм,
Һовун мәрә, бәлкә, дәдәј.

¹ ә батар-батмаз кәми вәбирә — дәрдлүјә одоми ә гәд дәрд домунда,
рәһ вүр сохдә, рәһ кәшдә нәс офдә

Ә чичо мунд у рузһојтү,
У кәширә һәзобһојтү?
Түрә һәжил војисдәнбу,
Нәбукәнә точи нумтү?

Инсоф түрә вүр сохдикәш,
Мозол мәрә кур сохдикәш,
Зири сәнгә јәсијовүм¹,
Әзинбәгдә мә нимүрүм.

Дир һисдикәш, имоһој мә
Данусдәнүм гимәт мәрә.
Бирәнгинә нә зәлзәлә
Ни тәрсуну дијә мәрә.

И дәрдһорә һәл сохдәмкә,
Хүрд ни бошум, дирәј мәрә?
Тү имоһој куј әримә
Пишој мәрә мидај зәрә?

Појмә әз хори гувот вәкүрди,
Дүлмә әз билог чирјәт вәкүрди
Гулмә әз гартал гәнәт вәкүрди,
Рәһмә әз һәсму сәрһәд вәкүрди.

¹ зири сәнгә јәсијовүм — ә зир сәнг ән јәсијов кәндүмә
хуно орд бирәм

Кэрми офто э дүлмэ дэ,
Астараһо э чүммэ дэ.
Ки мизэнү пишој мэрэ?!
Ки мизэнү и рэһ мэрэ?!

Дилэкмэ хуш, нијэтмэ ник,
Рујмэ очуг, сэрмэни тик.
Э рэһ дэрүм, эдэм рафдэ.
Э хушэ руз вэдарафдэ.

Гијрэтмэрэ, номусмэрэ,
Үшүглүјэ и дүлмэрэ,
Ҳэлэм күрдэ э сэр сэрмэ,
Ҳэјлој мэрэ э мэтлэбмэ
Эдэм бэрдэ, дэдэјүммэ.

Нуммэ поки э гэд чэһмэт,
Нисди рујмэ һич хэчэлэт,
Эз һэсүлмэ, эз нэсүлмэ,
Нэ э пишој эн һэјилмэ.

Нэшүкүрэ һэјил нисдүм,
Э норэ рэһ кэлэтэјмэ.
Э рэһ Тирош гојил һисдүм,
Вир нэсохдэм укутэ мэ.

Мэ э руј тү пој нэ зэрэм,
Эри хүшдэ рэһ вичирэм.
Тэјтэ эхир эн һүмүрмэ,
Һэ гэрдхундум э ширтү мэ.

У шир рузhoј һәјилимә,
У шир салhoј oһилимә.
У шир номус бәбәјмәни,
Сәровнәј сәр дәдәјмәни.

У шир овоз бәникору,
Сәсү һәлә ә куш мә дә,
У шир гирмизинә хинә,
Ранкү һәлә ә дәсмә вә.

Тә имбуруз ә нун бәбә,
Ә шир дәдәј пој нә зәрәм.
Мә уһорә әз офтоји
Һәминони кәрмтә дирәм.

Тә имбуруз ә нум бәбә,
Ә шир дәдәј пој нә зәрәм.
Мә уһорә әз һүндүри
Ән сәр доғһо зәвәр дирәм.

Тә имбуруз бовориммә
Ә шир дәдәј, укут бәбә,
Үшүг бири ә сәр рәһмә.
Мә әз уһо гувот дирәм.

Јә нәхүши һәр һәјилмә,
Бәзәк нори ә точ сәрмә.
Әри әнуш минәтдорум,
Ә шир дәдәј, укут бәбә.

Вojкəјмəни һəр һəјилмə
Дорə укутмэрə дошдə
Һүрмəт соху һəчи ə мə.
Тəјтə əхир һүмүр хүшдə.

Тə имоһoj əз һəјлһojмə,
Һич шикojəт нисди мэрə.
Пуч нə бири чофoһojмə,
Дошдəт дорə укут мэрə.

Вojкəјмəни, һəр һəјилмə,
Рəһ-риз вичү əри хүшдə.
Дүлдинч бошум əз уһo мə,
Бурав расүт ə руз хүшдə.

Ə пој јəкиш нəдомунут,
Ə дəс јəкиш нəвомунут.
Ə гəд əн хəлг сэр тик бошут,
Ə дү-јəкиш дəстəк бошут.

Вojкəјмəни һəр һəјилмə
Ə мoзолмəндə рузһo расү.
Бил чун сог бу бaлaһojмə,
Ə мирoд дүл, мəтлəб расү.

Умoһoj мə миданүм ки,
Һəјлһo офди рəһ хушбəхти.
Умoһoj мə миданүм ки,
Дүлмə динчи мə мүрдəнки.

Вojкэј мэни, чүм дэдэјһо,
Ә руј һилом һәрси нэбу.
Вojкэј мэни,һич һэжилһо,
Әз дэдэјһо чиро нэбу.

Биһил мүшкүл нэдәмуну
Ә дүл дэдэј, ә дүл бала.
Хэрәбә руз ә дур муну,
Нә вәкүрү јәкиш јара.

Ә сәр сүфрә дэдэј-бала
Ширин-ширин коф вокуну.
Ә дүл јәки зәрә јара,
Әз дү-јәки дур нәмуну.

Мозолмәнди дэдәји ки,
Һэжил дору хушбәхт соху.
Мозолмәнди дэдәји ки,
Һэжил дору сәрбәст соху.

Биһил дэдэј мозолмәнд бу,
Һэжил дору, дүлдинч соху,
Биһил дэдэј мозолмәнд бу,
У һэжилә шон¹ хәлг соху.

¹ шон — сәркәләји

Дэдэј хүндүрэ доги, э кэмэр һэжил вэри.
Чүшмэј коврэ һэсмуни, үшүг астарай шэви.
Дэдэј покэ шэбнэми¹, э сэр күлһој сэбэһи,
Дэдэј ширинэ бэһэр, эри һэжил тэмэһи.

Дэдэј лугондэ дэрјо, бэһэрлүјэ богһоји,
Дэдэј палашэ овһој зүм-зүмэ билогһоји.
Дэдэј кэрмэ офтоји, үшүгү э һилом дэ,
Дэдэј пэrvонэј күл, чэмэнһо, күлүзорһоји.

* * *

Расунд э сэр у когозэ,
Појисд могбун јэ хэјли вэхт.
Тазадан хунд у когозэ,
Э чүмү һэрс, э фикир рафд.

...У сэр тикэ човонэ зэн,
Күлкэ күрдэ чүмү эз чэн²,
Кэрдэн дуллу э сэр шүлһон,
Домунд кэнэ э имтоһон.

Фикир-хэјол кэши урэ,
Дэшэнд э чэнд сирог-пүрси.
Э синогһо кэши урэ,
Чэнд мэтлэбэ эз у пүрси:

¹ шэбнэм – шэһ сэбэһмундэји

² чэн – думон

— Когоз нисди, лап достони,
Нүвүсдэјһо и дәрди-сәр,
Имид сохдэ, тү восдони
Эз мозолтү әји фурм гәһр?

Чү мисохи и когозэ,
Мифүрсими әри дэдәј?
Мәкүрүми и когозэ,
Мухунуми јә бо дэдәј?

Нәбукәнәр, дур мисоху
Когоз түрәш, түрә хуно?
Бәлкә имбу һич мисоху
Зәһмәт түрәш, түрә хуно?

Бәлкә, куји, и кофһојтү,
Ә ковути¹ кәләтәјтү
Күнчүсдәјә кофһо нисди,
Дүлләј түрә тији сохди?

Бәлкә, дори ә күнч сондуг,
Кәс нә шинрү и овсунә?
Һонкој овсун сәхдә сондуг
Мүшкүллүһо, дори урә?

¹ ковути — һүрмәт

Логин, јэ руз очор офдкэ,
Нэвэһојтү, расируткэ
Ә курунэ и достонтү,
Данусдуткэ эз и һолтү,

Ә мәһшәр микәшү¹ уһо,
И гонунһо, һэдәтһорә.
Ә мәһшәр микәшү уһо,
Гонунсүзә, гонунһорә.

Мозол нэ офд јә човоб дү,
Ә дузә коф чү човоб дү?
И сирог-пүрси һич марасү,
Тә һүмүрү нэ варасү?

Әз сәр шүлһон сәр тик күрдә,
Ә пој вәхүшд јовош-јовош
Ә нүвүсдә чүм кәрдундә,
Јә "ох" кәши, куфди јә "вош".

Сәрә гуз күрд офдо ә рәһ,
Сәр күрд рафдә курунд-курунд.
Ә у бисдо унчо һәрмәһ,
Һәјлһо сохдә сәсә бүлүнд.

¹ ә мәһшәр кәширә — ә сәхдә имтоһон ән зомон кәширә

Сэ сал бэгдэ

Хэјли кирошд эз у рузһо,
Чэтиниһош мунд пэсэво.
Һэјлһој Мозол рэһ-руз шинохд,
Хүшдэнијүш рэһәти офд.

Човонијү һовоји рафд,
Омо, салһо пучи нэрафд.
Сэртэ әјоз ән зимусту,
Ә мәһ васал ән һүмүрү
Ә муј сэрү, ә гэд дүлү
Дэсә кәши, јә имидү
Пучи нэ рафд, пок мунд чүмү.

Әз сифәтү нур тији бу,
Дорун дүлү үшүглү бу.
Пэс һишдэ бу чәнд чэтини,
Тик мундиһо кәмәрү бу.

Јәкикәјкә сипрә рујү,
Нә һәмишә тикә сэрү,
Кумәк бири һәр бој әјү,
У рузһорә эз сәр бәрү.

Боворә вир нәсохдәбу
Ә күрдә рэһ, ә рэһ дәбу.
Ә гэд һэјлһо гәриш бирә,
Мозол сәр тик, ә рэһ дәбу.

У чәтини пәс норәбу,
 Ә дүлү мән васал дәбу.
 Худо урә пој дорәбу
 Хушә рузи: ә сә сал дәбу.

Воруш, сәјлов, бирәнгинә
 Кирошдәбу, вир бирәбу.
 Ә руј һәсму рачә ковнә,
 Муләјимә офто вәбу.

Әз чәп, әз раст гушһој һәсму,
 Чәвлон зәрә ә сәр сәрү,
 Әдәнбүрүт рәһ бурбундә,
 Урә әз гәм ә дур бәрдә.

Палаша ов ән билогһо,
 Сокитә ов никәрәһо,
 Ә гәд сәнғһо лап товлү бу,
 Ә пишојү ришнови¹ бу!

Ә и рәһ бу јә тәпәрү²:
 Шон дог вәбу ә кәмәрү.
 Һонкој хотурхојә бәбә,
 Кумәкү бу ә унчикә.

Әји күрдә рәһ ән Мозол,
 Дәшәндәбу хушбәхти пој.
 Ә унчо чәнд чилгә³ вәбу.
 Һәр һәјиләш јә чилгә бу.

¹ ришнови — ојдунлуги

² тәпәр (азәрб.) — кумәк

³ чилгә — тәнкә рәһлә, ригаз

Эз у шори сэрмэст¹ бирэ,
Э чэнд ранк бу дэстэ күлһо!
И кифлэтэ хушбэхт дирэ,
Лап дүлшор бу дустэ дүлһо.

Э гэд эну бэхтэвэри,
Мозол э сэр эн рәһ вэбу.
Хоһиш сохд ки, у эз һәјлһо,
Нүшүт јэбо э зир дорһо.

Э зир һэсму чикэ күрүт,
Эзи бүсат² һэз вәкүрүт.
Кирошдэрэ э сэр зәнүт,
Оморэрэш данүт-вүнүт

Э гирог рәһ уһо нүшдэ,
Эз бэрәкэт эн дэс хүшдэ,
Лов сохдут јэ хубэ сүфрә,
Э дүл шори, э руј хэндэ.

Коф вокундут эз чэнд чикэ,
Эз хуб-хәрәб, эз диһ-үлкә.
Јә хәјликә зарфат сохдут,
Дү-јәкирә хушһол сохдут.

Э гэд эну ихтилоһо,
Э јор Мозол офдо корһо.
У кирошдэ имтоһонһо,
Вәкүрдија у чозонһо.

¹ сэрмэст бири — ношумоју рази бири

² бүсат (азәрб.) — гэдәрсүзә шори

Дәдәј дорә "у нубоһо,"
Шинрәбуһо у тубоһо.
Һәләш дәрә бу ә гәд дүлү,
Һәләш һәрә бу ә зир чүмү.

Хомуш сохдә у хүшдәрә,
Ә јор дәшәнд кирошдәрә.
Мунчуг-мунчуг фикирһорә,
Һонкој зинчир јон-јон норә.

Кәнә ә гәд ән дүл хүшдә,
У јә мәчлүс, сүһбәт вокунд.
Нүшдә әки дәдәј хүшдә,
Ә урэвоз үлфәт¹ вокунд

"Һомор нисди рәһ ән һич јон
Ки, кирору урэ инсон.
Һәр рәһә сәнг, кәсәкүни,
Һәркирә күл, чичәкүни.

Һилом дирәј кәлә зәни,
Бәлкә куји, һич бирәни,
Сәһиб хунә бирә чикә,
Дүлдинчирә дирә чикә,
Кәрмә бини лов мисохдум,
Ә ләһәһо мијофдорум,
Ә кучәһо мидомундум!?

¹ үлфәт (азәрб) – хушә сүһбәт

Сэбэб корэ пүрси, бэлкэ,
Эз һол хэбэр дани, бэлкэ?
Кэлэкэди сохдэј, кэшдэј,
Мэрэш э и рузһо һишдэј.

Һонкој фэлэк залум бирэ,
Сэхд бурбунди куч хүшдэрэ.
Э дүлтү рэһм чикэ нэјофд,
Бэхтиш э мэ залуми сохд.

Дэдэј, эхи, сәһибсүз бу
И балајтү, кумәксүз бу!
Эз чун хүшдэ у визор бу,
Эхи, э тү у миһточ бу!

У миданусд һоси бирэ,
Номус бэбэ, шир дэдэјэ
Э гэд чәһмәт локо зэрэ,
Лап һүмүрәш э сәр зэрэ.

Э руј хүсүр, э руј шүвәр,
Пој вонорэ, бируј бирэ.
Мадарафди тү чү тәһәр,
Э гэд чәһмәт урэ дирэ?

Шори сох ки, вичи, омо,
Һололэ рәһ әри хүшдэ.
Әри һәјлош сәһиб бисдо,
Сәдигиш мунд э нум хүшдэ.

Вир нэсохд у ширэ һич вэхт,
Ә чәтиниш до у һүрмәт
Ә дәр хүсүр, ә хәлг, чәһмәт,
Нәмунд әз кәс һич хәчәләт."

Ә гәд әни фикир-хәјол,
Әз у рачә чүмһој Мозол
Ләјсон васал тији бисдо.
Һәјло әз һол хәбәр бисдо.

Уһо данусд сәбәб корә,
Хомуш сохдут чәнд бо урә.
Әри күшдә дәрд Мозолә,
Һәјлһо дүл до кәнә урә:

"— Киросдәјһо и рәһ түрә,
Һич јә һәјб нисд, јозуг бирәј.
Чәнд салһоји һич руј түрә,
Офто нәди, дустог бирәј.

Шәвә хуно јәки-јәки,
Руз тү бири һә торики.
Һүмүр түрә гурбу дорәј,
Куј, әри чү? Ә рәһ ән ки?

Ә һәр чофо кәмәр норәј,
Јә хушә руз нә винирәј.
Ә зир тәхсир дәри һәлә?
Уһорә дүл нә вә бәкә?"

Һәрсој чүмә зу покундә,
Гәлә дәшәнд ә гәл һәјлһо.
Ә сәр сүфрә чүм кәрдүндә,
Бәгдә куфди у әз һәјлһо:

"– Шир дәдәји үзкә чини,
Ковутијү кәрәкини.
Дәдәјә нәс вичирәнүт,
Әз тәхсирү кирошдәнүт.

Бијо ә у һүрмәт сохут,
Чүтам һисди гобул сохут.
Дәдәјһош һәлбәт инсони,
Уһош хуни, уһош чуни.

Һәр дәдәјәш хосијәти.
Уһош әз гәд ән чәһмәти.
У инсонһо хушбәхти ки,
Дүлү зәриф¹, сәрү тики."

Кәләкәдиш әкәр букә,
Дәдәј әну хотурхоһ бу.
Ә у бируји² имбисдокә,
Ә нум Мозол јә локо бу.

Дүл ән Мозол мәскән дәрд бу,
Ә вокуј сәбәһи дәбу.
Дәдәј әну пирә зән бу,
Сәнгә дүлә кәлә зән бу.

¹ зәриф (азәрб.) – назук, әвүршүмә хуно

² бируји – ә руј појисдә, ә руј коф вәкордундә

Һүмүр вәфо мисохуми,
Сәнг ән дүлә у һәл соху?
Дивәһә вүр мисохуми,
У һәжилә гобул соху?

"Үлүм-итим дүнјосини¹,
Ә һүмүр иһтибор нисди.
Дәдәј әз у рафдкә гәһри ,
Јү әз хүшдә имбу гәһри".

Ә дүл күрдә и кофһорә,
Вокунд куфди әри һәјлһо.
Чәһм сохдә у фикирһорә
Әри әнуһо вәсијәт но:

"— Әј һәзизә балаһојмә,
Куш вокунит ишму ә мә.
Һәјил тикәј кушд дәдәји,
Һәјил тикәј чун дәдәји.
У бихәбәр насдә мундә
Әз һол һәјил тәјү² чун дә.

Дү бәнд мујә күрпи сохдә,
Әри һәјил рәһ вокундә.
Јә һүмүрә шәһәм сохдә,
Ә рәһ әну нур докундә.

¹ үлүм-итим дүнјоси (азәрб.) — һилом мүрүмә һиломи

² тәјү — тәјтә ә јү

Данусдэ, я нэданусдэ,
Бирэ, һэжил гувот дорэ,
Бирэ, урэ могбун сохдэ,
Ә рәһ ән имтоһон норэ.

Вәхт бирәни я әвүршүм,
Вәхт бирәни у сәнг бирэ.
Дур вәнкәсдкәш урэ әз чүм,
Әри һэжил дојог¹ бирэ.

Тә һәр һэжил ә пој хүшдэ
Офдориһо һәр укутә
Нәвәкүрдә, дәдәј дирэ,
Нәшумоју динч нәс бирэ.

Чү имбу ки, чиро бири
Әз и рәһмә, у дәдәји.
Јогин һәчи кумәк бири
Ә мә, әхи, у дәдәји.

Бәлкә, әз мә ә дур мунди,
Ә чәтини рәһ бурбунди?
Бәлкә, һәчи укут дори,
Һәчи "һэжил гувот дори"?

Кәрдән дуллу бил нәмунум,
Ә зир појһо нәдәмунум,
Вәсси, бәлкә, нәһләт, туфу,
Јә рәһ кәшдүм, рәһ бијофум?

¹ дојог — әрхә, кумәк

И рэһовоз, һэјлһо, бэлкэ,
Дүлмэ эз сэс бирэнгинэ
Эз хов салһо хэбэр бири,
Ә дурэки мэтлэб дири?

Эз у үшүг бирэнгинэ,
Үшүг чусдэм¹ эри чүммэ,
Ранк рузкорэ эри дирэ,
Эз и һолмэ хэбэр бирэ?

И рэһөвоз, бэлкэ, рафдэм,
Ә гэд сәһро билог офдэм,
Ә гэд дәрјо туфон дирэм.
Ләпүрһорэ гичог зэрэм,

Нибисдокэ и рәһ, бэлкэ,
Һозор салһо унчо бирэ
У парслүјә килидһорэ,
У голинэ зинчирһорэ,
Сәр тик күрдә хүрд нисохдум,
Әримэ рәһ нивокундум.

Нибисдокэ и рәһ, бэлкэ,
И тәмизә, локоcүзә,
Нәфс чун мәрә, рүһ дүл мәрә,
Эз зиндон дәвр дур нисохдум."

¹ чусдә — (инчо) кузәт сохдә

И кофһорэ шинирэнки,
Ә дүл һәјлһо дүл диromo.
Руж дәдәјә винирэнки,
Ә чүмүшү нур диromo.

* * *

Мәһәноһој ән и кофһо,
Кирошдә рәһ ән дәдәји,
Мирос¹ мунди әри һәјло.
Иһош укут ән дәдәји.

Јә һәјкәли гијрәтмәнди,
Һүнәрмәнди мәрдә дәдәј.
Һич имбу ки, гимәт нәди,
Ә и корһој мәрдә дәдәј?

Һохмој² ән хәлг јә дәрјоји,
Ов әз унчо нәс варасдә.
Куч хәлгиму и дәрјоји,
Ә гәд дәврһо чәрх дарафдә.

Инсон дирә чәтинирә,
Әз синогһо нијо тәрсү.
Әзи һохмо вәчирәрә,
Һәмәл соху, ә кор вәрзү.

¹ мирос — әз бәбә-дәдәј мундәһо

² һохмо — әгүлмәнди һилом дирәкорә одомиһо

Ә и һохмо бовор сохдә,
Мозол ә шир сәр вәнкәсди.
Әз имтоһон дүл дәдәји,
Хүрд нәбири, кәмәр бәсди¹.

Јәки әз гәд һәјлһо унчо,
Ә пој вәхүшд, нәзник омо.
Ә гәл дәдәј гәл дәшәндә,
Куфди әз у хәндә-хәндә:

"— Чәтинә руз кировундәј,
Ә һәр зулум кәмәр норәј.
Дәдәј, әнчәг, хүрд нә бирәј,
Тү әримуш рәһ кор норәј.

Ә зивисдә һүмүрэвоз,
Ә кирошдә рузһорәвоз,
Дәдәј, норәј тү јә нубо²,
Һәммәјмурә имбу тубо³,
Тәјтә әхир һүмүриму,
Ә бәдә рәһ нәрајм иму."

"— Разинүм мәш ә и кофһо,
Һүнәр сохдә амбариһо,
Нидав сохдә и кортүрә.
Хәлгиш гимәт дорә түрә, —"
Куфди әз у кәлә духтәр.
Әз дүл һәјлош дорә хәбәр.

¹ кәмәр бәсди – куч вәкүрди

² нубо – (инчо) укут

³ тубо – гәдәгән, түвбә, нидир

Ә сәр сүфрә у һәјликә,
Ләһә вокунд ә унчикә:
"— Әриму тү дәдәј бирәј,
Һәм ә чикәј бәбә бирәј.
Ә хубә руз, хәрәбә руз,
Ә иму һә кумәк бирәј."

Чин чүкләји нәзник омо,
Ә гәл дәдәј зу диromo.
Тимор сохдә мујһојүрә,
Ә сәр зани әну нүшдә,
Муку: "чунмә, дәдәј, түрә
Хәбәр нисди һич әз хүшдә.
Одомиһо кофһојүрә
Ә һәр чикә әдәт сохдә.

Һовурһојмәш шинирәнүт,
Уһо әз мәш куфдирәнүт."
Ә һәјилһо чүм кәрдундә,
Кәләји кук кофә сәр күрд.
Шинрәһорә чәһм овурдә,
Руј хүшдәрә ә дәдәј күрд:

"Иму ә сәр ән рәһ вәрим,
И һүмүрә бијо зивим.
Иму сәһиб ән пул нисдим,
Әз һошириш һич дур нисдим.

Ә сүфрәјму бәрәкәт дә,
Чәнд һоширә наз-нәмәт¹ вә.
У һошири дүл имуни,
Ән покә нәфс, чун имуни.

Ә сүфрәјму чикә вәри
Әри дустһо, әри јодһо.
Әри һәрки јә пој дәри,
Әз сәр сүфрә вәбирәһо.

Дәниширә у ә дәдәј,
Дәниширә у ә һәјлһо,
Вини шори ә чүм дәдәј,
Пүрси ә гәд коф әз һәјлһо:

"— Разиниткә, биһил кујум,
Јә чәнд кофә әз нум ишму
Боворими мәрә кујум,
И кофһоји әз дүлишму,"

Шори сохдут әз кәјф һәјлһо,
Ә шон дәдәј бирә кофһо.
Ә у бирор һисди һүрмәт,
Һонкој бәбә ә гәд кифләт.

Кәнәш һонкој дирә һәдәт,
Һәјилһорә дорә мүһләт²,
Ә кофһошү кук но гимәт .
Әз коф дүлһо јә дәстә бәсд,
Ә муј дәдәј у сәр вәнкәсд:

¹ наз-нәмәт — 1.дәһәмлүјә чиһо, 2. були-фировуни

² мүһләт — имкон, вәхт

"— Тү э иму бурбунди ки,
Мэрдэ зэни, һочиз нисди.
Чүм имурэ вокунди ки,
Чэтинирэ чорэ һисди.

Кирошдэјһо и рэһ, рустум
Чэндиһорэ мүдү укут.
Чэндиһорэш мүдү сухдум
Ки, һүмүрүшү бири доһут¹

Ә чэндиһо рэһ бурбунди,
Ә зир зулум нэдомунут.
Әри чэнди рэһ вокунди,
Ә сэр појһој хүшдэ појут.

Ә у зәнһо хушәш нисд тү,
Ә дүл һүршә, кинә дошдә.
У инчәјә, нәрмә дүлтү,
Кинә дирә, пузмиш сохдә.

Һүнәр һәр кәс нисди, дан ки,
Әји сүмсә бијов расү.
У инсонһо хушбәхти ки,
Әзини пој² ә у расү.

Мозолмэнди имуни ки,
Әзини пој, пој имуни.
Мозолмэнди имуни ки,
Әзини зән дэдәјмуни."

¹ тоһут — доһут — доһот (иврит) — эшибкә

² пој (инчо) — бәхш

Бэгдэ унчо эз гоб хүшдэ
Дэстэј когоз вэдэшэндэ
Бурбунд э чэһм нүшдэкорһо,
Куфди дүлшор у эз һэјлһо:
"Э сэр шүлһон вомундиһо
Овосуни и когозһо."

Эзунбэгдэ дэшэнд дэсэ,
Вэдэшэнд эз кэлэ кисэ.
Јэ чэнд гэдэ таза китоб.
Һэјлһо дирэ бисдо битоб.

Эз нүвүсдэ овсун дэдэј,
Коф вокунди э дүл һүрмэт,
Гэдүрмэндэ хэлэф дэдэј,
Чофојүрэ дорэ гимэт.

Кумэксүзэ рузһојүрэ,
Тији сохдэ һэрсһојүрэ,
Дэдэјэти сохдэјүрэ
Мисгол — мисгол норэ гимэт.

Мэтлэбү бу ки, китобэ,
Э гэд хэлгһо у лов соху.
У һүнэрэ, у чүр тобэ¹,
Э нэсилһо мэхлүм соху²,

¹ тоб — вотовусдэји

² мэхлүм соху — бурбуну

"Ә руј һилом тәк-тәк бирә,
Сәһиб һүнәр бирәкорһо.
Һүнәрмәндә дэдәј дирә,
Иму шорим, ој һәјилһо," —

Куфдирәнки хәләф әну,
Мозол ундә данусд, вини,
Ә дог вәбу кәмәр әну.
Мозолмәнди данусд, у бу!

Гәдәрсүз бу шори Мозол
Ә гәд дүлү һәрисидәбу.
Гул-гәнәдә сохдә бу лов,
Нәшумојү ә тәхт вәбу.

Әз чүмһојү һәрс тиһи бу,
Ә ловһојү хәндә вәбу.
Ов билогә гәдәрү бу,
У дәвләтә гәдәр нәбу.
Гимәт норә чофоһојү,
Вокошдә бу унчо әјү.

У корһорә винирәнки,
Хушбәхтирә зивисдәнки.
Дүлшор бу дүл кәлә-чүклә,
Ә сәр әну шорә сүфрә.

Ә пој вәхүшд Мозол ундә,
Әри һәјлһо лово хосдә,
Гәлә вокунд, богри лов сохд,
Һәјилһорә гәл күрд, моч сохд.

Омо појисд э пишој кук,
Ә хијәјү дәшәнд гәлә,
Муку: "Палуд э сәр ән күк,
Палуд бирә, вороморә."
Кәлә сохдәм мә аслана,
Ширмә һолол түрә, бала."

Бәгдә чарусд рујә һәјлһо,
Куфди унчо хәјли кофһо:
— Үшүг әни чумһојмәнит,
Гувот әни гулһојмәнит.
И чунмәни, һүмүрмәни,
Ә рәһ ишму һә гурбуни.

Ишму хубә һәјилһојит,
Һүрмәт, һүзәт данитһојит.
У рузһорә кирошдәјткә,
Нисд тәрс ишму әз корикә.
Вәсијәтә мә инчикә,
Бијо кујум, омо чикә:

— Балаһојмә, әј ковтәрһо,
Јә шишәји дүл инсонһо.
У шишәрә хүрд мәсохит,
Ишму бовор вир мәсохит.

Хотур јәки нәһишдиткә.
Имид јәки нәкүшдиткә,
Чунишмурә э һәминон,
Нивәкүрү човгун, бурон.

Гул јэкирэ тик күрдиткэ,
Эз чэтини вәкүрдиткэ,
Ишму јэ руз сохдэ "омон,"
Нидомунит э имтоһон¹.

Э дүл инсон јэ чүм дәри,
Әри сурһо у чүм дәри.
Рәһ офдиткэ э унчикэ
Мозолмэндит э һәр чикэ.

Јә мэтләби дэдәјһорэ,
Кәлә соху һәжилһорэ.
Ә нум хушдэ лојиг соху,
Рәһ үшүрә очуг соху.

Балаһојмә, јә нәхүшит,
Бәзәк² норәјт э точ сәрмә
Ҳоширимә јә ишмунит
Тәмизә нуммәни точмә.

Мә мүрдәнки, һәзизһојмә,
Рәһәт мурам, динчи дүлмә.
Рафдкә, мурав јә чәндәкмә.
Ә ишму дә ношумојмә.

Јә кофикәш дә э дүлмә,
Мәш инсонүм, әј күлһојмә,
Ҳолол сохит, бијојт э мә,
Рәһ ишмурә мә зәрәмкә."

¹ имтоһон — чэтини

² бәзәк — јарашуг

* * *

Мозол нүшди э гэд һәјло,
Ә чүмһоју товуш дәри.
Ә дүл әну, әј дэдәјһо,
Јә чәнд гэдә кофһо дәри.

Дәниширә у э һәјлһо,
Әз дорун дүл јә "ох" кәши.
Ә дэдәјһој әни дүнјо
Әз војкәј дүл куфди һәчи:

"Һәјилһојму, фәрзәндһојму,
Будогһојму, күкһојмуни.
Оморә руз сәбәһиму,
Кирошдә руз дијнәјмуни.

Ә варајисдә богчәј дүлү,
Ән инчәјә күлһој дэдәј
Һәјлһојүни, әј дэдәјһо,
Сәһиб појит э у күлһо.

Сәһиб појит, сүпәнч нәбу,
Бил вәшәг дү рачә күлһо,
Чәһди сохит, бил хушбәхт бу,
Әји дүнјо һәммә һәјлһо.

Ә дэдәјһо, данит, винит,
Ишму имид ән һәјилит.
Нә зиндәји, нә мүрдәнки,
И имидә пуч мәсохит,
Әри һәјлһо сәһиб појит.
Чүнки, дэдәј һәр бој соги,
Тәјтә һәјил э һиломи."

Бэгдэ вэхүшд гэл лов сохдэ,
Гичог зэ у и дүнјорэ.
Ә јә чикэ курэ сохдэ,
Һорој зэ у һәјилһорэ.

"Әәәј, һәјилһој руј ән хори,
Ә и сәсмә ишму сәс дит.
Әз ДӘДӘЈ коф воромори,
Зу вәхисит, ә пој појит.

Ә һәјил дэ чун дэдәјһо,
Урә ишму дур мәсохит,
Лап јухоји¹ дүл дэдәјһо
Ишму урә хүрд мәсохит.

Бинәборуј ән һиломи,
Мәһәноһој нум ән дэдәј,
Чәнд дүрлүјә² сур һиломи,
Кировундә рузһој дэдәј.

Дүл дэдәји гәроркоһи
"Бајаты"ни, ән "Чоркоһ"и.
У һәм "Расти", һәм "Секоһи",
Һәми шори, һәми "оһ" и.

Локосүзә јә дүнјоји,
Ә руј хори нум ән дэдәј,
Нэварасдэ симфонјәји,
Јә мәһәббәт: ҺӘЈИЛ, ДӘДӘЈ! ...

¹ јухо (азәрб.) — назукә ловош

² дүрлү — гимәтлү

Епилог

Һәсмү фирәһ, һәсмү кәлә,
Хушәши у ә јә гәлә
Ки, дошдәни чәнд боглүјә,
Пәһәнүјә бәсдә сурә.

Ә һүндүри ән булудһо,
Гәнәд зәрә унчо гушһо.
Фуравунут бәлкә хәбәр,
Әз у дурә сәхдә сурһо.

Һәсмү мәскән ән гартали,
Һәсмү мәскән ән морчикә.
Гушикә тү, бијо дани
Ә унчикә офдә чикә.

Гуш бирә һич һәсонт нисди,
Кор дәдәјү лап чәтини.
Чофојүрә гәдәр нисди,
Һәмәлһојү чомәрдини.

Дундуг-дундуг чүп вәчирә,
Лула бофдә, бинә күрдә.
Чәнд гәдәјкә зәһмәт дирә,
Тәјтә бәһә чәкә күрдә.

Дундуг-дундуг ов овурдэ,
Дундуг-дундуг чи овурдэ.
Бала дошдэ, кэлэ сохдэ,
Кумэк бирэ, рэһэ офдэ.

Руз бирэни, бэһэ-вэчэ
Ә гэд хојэ күрдэ чэкэ.
Омо, тэ у јэ мүрг бирэ,
Әз дэдэј һэ гәјгу дирэ.

Һэвэл ә гэд лулај хүшдэ,
Кәрми дорэ гуш әз чэндэк.
Бэһәһорэ кәркәч¹ сохдэ.
Вэдәшәндә әз зир чэндэк.

Бэһэ вэчэ кэлэ бирэ,
Вәхт бирэни уш рэһ кәшдэ,
Әри тәһно гәнәд зэрэ,
Лула күрдэ әри хүшдэ.

Ундә дэдэј кумэк бирэ,
Урә ә зир гәнәд дошдэ,
Чәнд гәдә ки кәрәк бирэ,
Хүшдәрә у дур нәс шәндә.

¹ кәркәч сохдэ — кәркәч бирэ — кэлэ бирэ, ә хүшдә дирәморә

Бәһәш дијә јә гуш бирә,
Гәнәдһојү хуб лов бирә.
Әзунбәгдә пар зәрәни,
Ә руј һәсму сәр зәрәни.

Дәдәјә гуш дүлшор бирә,
Чүклә мүргә дирәнкә у
Ә тәһноји гәнәд зәрә,
Ә и кәлә коврә һәсму.

У хушбәхтә јә дәдәји,
Һәјил әз јү дуллу нисди.
Балајүрәш јә дәстәји,
У дәстәрәш рәһү нисди.

СӨРНУМӨ

Ѓүрмөтлүжө хундэкор (<i>эз нүвүсдэкор</i>)	3
Симфонија нэс варасдэ (<i>Ш. Агарунов</i>)	6
Нэварасдэ симфонијэ	12

Бәсти Гәлбинур (Батсион Абрамова)

Нәварасдә симфонијә

Поема ә зуһун чуһури

Поэма на языке горских евреев – джуури

Редактирование: профессор Михаил Яковлѐвич Агарунов

Компьютерный набор: Батсион Абрамова

Вѐрстка и художественное оформление: Шауль Симан-Тов

Сборник подготовлен к изданию и выпущен
Центром сохранения и развития национальных традиций,
самобытности языка, культурного и исторического
наследия горских евреев «Sholumi»
при поддержке президента
Международного благотворительного фонда «СТМЭГИ»
д-ра Германа Рашбиловича Захарьяева

Подписано к печати: 7.10.2013

Формат: 60 x 90 1/16

Гарнитура: Newton

Отпечатанно в Хайфе (Израиль)

www.sholumi.com - sholumi@gmail.com

© Batsion Avraham 2011, Israel

© «Sholumi» 2011, Israel

Батсион Абрамова (Бести Гелбинур) родилась в Красной Слободе Губинского района Азербайджана. В 1994 году закончила факультет иностранных языков Педагогического института в Баку и много лет преподавала английский язык в средней школе.

В 1991 году репатриировалась в Израиль, где получила второй диплом о высшем образовании, закончив факультет социальных работников Хайфского Университета.

Пишет на джуури и азербайджанском. В 2012 году Центром «Sholumi» был издан сборник её стихов «Геләм» и аудиокнига с одноимённым названием.

У неё пятеро детей и четверо внуков.

Sholumi

ЦЕНТР СОХРАНЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ТРАДИЦИЙ